

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ochrana osobnosti v pojetí ÚS ČR a ESLP

Plzeň 2016

Rudolf Hásek

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Rudolf HÁSEK**
Osobní číslo: **R11M0094P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Ochrana osobnosti v pojetí ÚS ČR a ESLP**
Zadávající katedra: **Katedra ústavního a evropského práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Historický vývoj institutu ochrany osobnosti
3. Vymezení základních pojmů
4. Relevantní právní prameny, právní úprava "de lege lata", "de lege ferenda"
5. Kolizní postavení některých hodnotových kategorií v rámci ochrany osobnosti
6. Vybraná judikatura ÚS ČR (cca 5 reprezentativních případů)
7. Vybraná judikatura ESLP (cca 5 případů)
8. Shrnutí, hodnocení a závěr

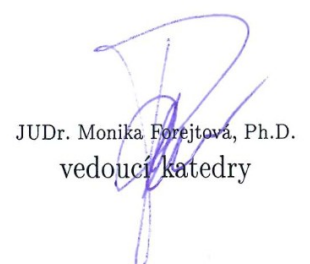
Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: **103**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**
Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.**
Katedra ústavního a evropského práva

Datum zadání diplomové práce: **11. února 2015**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2016**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 25. června 2015

Příloha zadání diplomové práce

Seznam odborné literatury:

- Klíma, K., Ústavní právo. 4. vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 2010
- Knap K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde, Praha, 2004
- Plecítý, V., Problematika ochrany osob a majetku z pohledu soukromého a veřejného práva. Aleš Čeněk, Plzeň, 2010
- Hubálková, E., Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: Judikatura a řízení před soudem pro lidská práva. Linde, Praha, 2003
- Doležilek, J., Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. ASPI, Praha, 2002
- Bartoň, M., Svoboda projevu: principy, garance, meze. Leges, Praha, 2010
- Mates, P., Ochrana soukromí ve správním právu. 2. vydání, Linde, Praha, 2006
- Související právní předpisy
- Související judikatura
- Odborné výstupy na všech úrovních (přednášky, semináře, televizní pořady, odborné časopisy, internetové ekvivalenty (E právo, Advokátní bul., Notarius, Ars Notaria, Právní rozhledy, Právní zpravodaj, Trestněprávní revue apod.), ČAK, Notářská komora ČR, SR atd.)

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2016

Rudolf Hásek

Poděkování

Rád bych poděkoval za celkový přínos JUDr. Monice Forejtové, Ph.D., stejně tak jako celé katedře ústavního práva.

Chtěl bych poděkovat rovněž všem akademikům působícím během mého studia na FPR ZČU bez rozdílu... Bylo mi ctí pohybovat se v jejich blízkosti zejména v časech, kdy naše alma mater procházela nelehkým obdobím vlastní znovuoobrodné katarze.

Chtěl bych poděkovat všem svým blízkým. Především za to, že mne v průběhu celého studia významným způsobem podporovali, měli se mnou často přímo nadpozemskou trpělivost a nepřišli při tom všem o rozum...

OBSAH

1 ÚVOD.....	10
2 HISTORICKÝ VÝVOJ INSTITUTU OCHRANY OSOBNOSTI.....	11
2.1 Osobnostní práva obecně.....	11
2.2 Rané projevy ochrany osobnostních práv.....	12
2.3 Období starověku.....	13
2.4 Období středověku.....	15
2.5 Období novověku.....	17
2.6 Moderní dějiny a ochrana osobnosti.....	19
2.7 Vývoj ochrany osobnosti v českých zemích.....	24
3 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	27
3.1 Osobnost.....	27
3.2 Osobnostní právo.....	29
3.3 Ochrana osobnosti.....	31
3.4 Předmět osobnostního práva.....	33
3.5 Subjekty osobnostního práva.....	33
4 RELEVANTNÍ PRÁVNÍ PRAMENY, PRÁVNÍ ÚPRAVA „DE LEGE LATA“, „DE LEGE FERENDA“.....	35
4.1 Prameny práva na ochranu osobnosti.....	36
4.1.1 Mezinárodní úprava.....	36
4.1.2 Ústavní úprava.....	40
4.1.3 Zákonná úprava.....	44
4.2 Ochrana osobnosti „de lege ferenda“.....	48
5 KOLIZNÍ POSTAVENÍ NĚKTERÝCH HODNOTOVÝCH KATEGORIÍ V RÁMCI OCHRANY OSOBNOSTI.....	49
5.1 Svoboda projevu versus ochrana osobnosti.....	49
5.2 Legální licence – jiný pohled.....	52
5.3 Konflikt všeobecného a zvláštního osobnostního práva.....	52
5.4 Implicitní situační konflikt procesní.....	53
6 VYBRANÁ JUDIKATURA ÚS ČR.....	55
6.1 „Pravidla hry“.....	55
6.1.1 „Premiér versus žurnalista“.....	56
6.1.2 „Na skok k ESLP“.....	59
6.1.3 Difamační kritéria Ústavního soudu ČR.....	60
6.2 „Zelený Raoul poprvé“.....	63
6.3 „Zelený Raoul podruhé“.....	68
6.4 „Imateriální újma stokrát jinak (?)“.....	72
6.4.1 (Ne)promlčitelnost versus spravedlnost.....	73
6.4.2 (Ne)promlčitelnost versus dobré mravy.....	78
7 VYBRANÁ JUDIKATURA ESLP.....	82
7.1 Feldek proti Slovenské republice.....	82
7.2 Wille proti Lichtenštejnsku.....	89
7.3 Buscarini a ostatní proti San Marinu.....	92
7.4 Murphy proti Irsku.....	94
7.5 Parrillo proti Itálii.....	98
8 SHRNUÍ, HODNOCENÍ A ZÁVĚR.....	102
9 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY.....	107
10 RESUMÉ.....	116

„Svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého.“

John Stuart Mill

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR	Česká republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv
KS	Krajský soud
Listina	Listina základních práv a svobod, úst. zákon č. 2/1993 Sb.
LZPS	Listina základních práv a svobod, úst. zákon č. 2/1993 Sb.
NOZ	Nový občanský zákoník, zák. č. 89/2012 Sb.
NS	Nejvyšší soud ČR
OSN	Organizace spojených národů
OZ	Občanský zákoník, zák. č. 40/1964 Sb.
RE	Rada Evropy
Úmluva	Evropská úmluva o ochraně lidských práv
USA	Spojené státy americké
VS	Vrchní soud

1 ÚVOD

Při výběru tématu diplomové práce jsem byl ovlivněn několika okolnostmi. Jednak jsem uvítal možnost setrvat v oblíbeném prostředí právní filozofie, ústavního soudnictví a judikatury ESLP, jednak jsem neodolal lákavé příležitosti přispět svým drobným dílem do všeobecné diskuze k dané problematice a v neposlední řadě uplatnit tyto úvahy v oblasti, jež je podle mého názoru jedním z určujících faktorů pro finální podobu celého psaného práva.

Cílem této kvalifikační práce v žádném případě není identifikovat bezpočet ústředních problémů v rámci daného tématu a vzápětí objevitelsky nově nabízet jejich eventuální řešení. Ba právě naopak. Skromnou ambicí autorovou je tentokrát „pouhé“ přehledné resumé problematiky ochrany osobnosti jako celku a její obsahově snadno uchopitelná a doufejme nadčasová definice. Odpovídající pozornost je v hrubých rysech samozřejmě věnována rovněž legálnímu zakotvení ochrany osobnosti v intencích *de lege lata* a víceméně filozofickým úvahám nad možnostmi případného posunu ve smyslu *de lege ferenda*. Dále lze zaznamenat jakýsi pokus o hloubkové testování vlastní podstaty a smyslu tohoto institutu, stejně tak jako určitou empirickou analýzu jedinečného přístupu Ústavního soudu České republiky a Evropského soudu pro lidská práva. Pozornost je pak upřena zejména na případná specifika těchto dvou arbitrá, která jsou dovozována především z podstaty jejich institucionálního postavení a celkové povahy jejich hodnotově nejvýznamnější judikatury.

Vlastní práce je vyjma obligátních útvárů jako jsou obsah, úvod, závěr apod. členěna do šesti obsahově stěžejních částí. První z nich je historický exkurz pojednávající o tematicky významných meznících postupného vývoje ochrany osobnostních práv, obecné povaze institutu a vzájemných souvislostech. Následuje průvodce základní terminologií a popis jednotlivých pojmových kategorií v dotčené oblasti. Relevantní právní prameny, stejně tak jako základní výklad z pozice *de lege lata* a *de lege ferenda* nalezneme v části čtvrté. Pátá část zaměřuje pozornost na některé kolizní situace v rámci ochrany osobnosti. Část šestá je věnována judikatuře ÚS ČR, sedmá pak ESLP. V závěrečných oddílech této kvalifikační práce již její autor jen shrnujícím způsobem hodnotí celkový dojem ze studia vybraného zadání a vyvozuje odpovídající závěry.

2 HISTORICKÝ VÝVOJ INSTITUTU OCHRANY OSOBNOSTI

Současná evropská podoba nebývale obsáhlého a komfortního katalogu základních lidských práv a svobod je výsledkem složitých sociálních interakcí odehrávajících se nepřetržitě na pozadí celých lidských dějin. Jakkoliv již snad dnešní populace vnímá tento unikátní produkt na starém kontinentě jako naprosto přirozenou součást každodenního života, převážná část té světové tohoto standardu nedosahuje ani rámcově. Již pouhý fakt, že absolutní většina z nás si tuto skutečnost v realitě všedního dne vůbec neuvědomuje, je jasným důkazem toho, jak bezstarostný způsob života dnes vlastně vedeme.

2.1 Osobnostní práva obecně

Osobnostní práva tvoří nedílnou součást obecného katalogu základních lidských práv a svobod. Lze jistě konstatovat, že tvoří dokonce jeho samotný základ, neboť obsahují prakticky všechny člověku bytostně vlastní superatributy, od nichž jsou teprve následně odvozovány mnohé další. Při zběžném pohledu na jejich neuzavřený demonstrativní výčet (právo na ochranu života, zdraví, jména, důstojnosti, cti, soukromí apod.) je evidentní, že právě toto jsou hodnoty, jejichž důležitost je od počátku věků pro každého lidského jedince zcela zásadní. Jen těžko si lze totiž představit iniciativní společenské angažmá při ztrátě vlastního života.¹ Tato nenahraditelná povaha původních přirozených hodnot je také skutečným důvodem, proč se na jejich ochranu historicky vynakládá tolik mandatorních prostředků a intelektuální energie.

Vysoký evropský standard aktuální úrovně pohodlné konzumace lidských práv a svobod je přitom bohužel spíše historickou a geografickou anomálií než samozřejmou permanentně všudypřítomnou normou člověka. Naproti tomu výše jmenovaná skupina základních osobnostních práv (byť pochopitelně v proměnlivě omezené míře) se těšila zvýšené pozornosti stran lidské společnosti prakticky odjakživa.

1 Telec, L., *Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana*, *Právní rozhledy*, 2007, č. 1, str. 4

Zajímavým zjištěním při studiu stávající problematiky byl proto poměrně překvapivý fakt, že nezanedbatelná část autorů do svých vědeckých úvah v rámci zkoumaného institutu buď odvěkou snahu o uchování a ochranu samotného života intuitivně vůbec nezarážuje, případně má neodbytný pocit, že tento prehistorický pud sebezáchovy do sféry osobnostních práv z nějakého záhadného důvodu prostě a jednoduše nepatří. Já osobně se naopak domnívám, že je to snad ta nejpřirozenější součást pozvolného zrodu celého institutu v jeho nejsyrovější prapůvodní formě.

2.2 Rané projevy ochrany osobnostních práv

Již v předstátních formách společnosti, kde triviální sociální organizace byla uspořádána sotva na úrovni nejzákladnějších příbuzenských a rodinných vazeb, pragmaticky vznikající prototypy či prvotního kmene, se nade vší pochybnost odehrávaly situace, jež nevyhnutelně vedly k nejrůznějším konfrontacím ohrožujícím život jednotlivých aktérů. Taková atmosféra nejistoty nutně musela provokovat vznik nejrůznějším opatření, jež lze bez diskuze považovat za první primitivní projevy ochrany nejzákladnějšího osobnostního práva, práva na život. Nejinak tomu bylo i v případě dalších postupně se na tento pomyslný základ nabalujících hodnot. Přesná datace vzniku garantované ochrany osobnostních práv (čím? kým? jak konkrétně?) tak de facto ani není možná.

Stejně tak postupná kultivace jednotlivých prostředků ochrany osobnosti (zavádění civilizovaných metod řešení, např. prostřednictvím vzájemné dohody či později dokonce obecně uznávané normy) probíhala bez nadsázky celé tisíce let. Na samém počátku těchto sociálních střetů byly ohrožované hodnoty chráněny (bráněny) paradoxně především preventivním útokem na život druhého, či následně po takovém eventuálním útoku do vlastních řad přímo úměrnou (popřípadě ještě razantnější) odvetou v duchu nejstaršího známého pravidla „urovnávání“ sporů, tedy metodou „oko za oko, zub za zub“. K prvním pokusům o hledání substituční formy kompenzace ohrožujících či již dokonce poškozujících důsledků způsobených jednáním původního narušitele začalo docházet teprve poté, co si dotčená obec plně uvědomila fatálně kontraproduktivní a sebedestruktivní charakter takového donekonečna se opakujícího počínání.

Tradiční krevní mstu jako faktické řešení ultima ratio tak postupem času nahradil nepoměrně efektivnější sankční systém, sestávající obvykle z rozličných smluvních pokut, diplomatických kompenzací a dalších nezřídka až bizarních satisfakcí.² Praktikování těchto procesně promyšlenějších způsobů náhrady případné újmy je však příznačné spíše až pro pozdější období, typicky první protostátní útvary z prostředí sumerských, akkadských, asyrských, babylonských a dalších souvisejších celků.

2.3 Období starověku

Období starověku je systematicky nejobjemnější historickou etapou dějin moderního člověka; alespoň tak, jak je encyklopedicky vymezeno svým časovým rozpětím dle stávajících vědeckých hledisek, přijmeme-li za určující faktor lidské „modernosti“ objev písma a obvykle respektovanou tezi, že je tento okamžik datován přibližně do 4. tisíciletí př. n. l. a místně určen širší oblastí Blízkého východu.³

Jakákoliv etapizace právních dějin je z objektivního hlediska vždy nesmírně komplikovaná. Naštěstí tato problematika protentokrát není ústředním tématem našeho momentálního zájmu. Pro ilustrativní výčet nejpodstatnějších mezníků historie, majících přímou souvislost s vývojem osobnostních práv, respektive jejich ochrany, bude v tomto okamžiku základní orientace plně dostačující.

Za nejpřínosnější část období starověku můžeme bezesporu označit etapu antickou. Zjednodušeně řečeno řeckou filozofii a římské právo. Ne snad proto, že by tyto palčivé otázky nebyly řešeny stejně intenzivně kdykoli předtím a potom, ale zejména pro jejich brilantní formulaci navenek, na níž ostatně prakticky veškerá související věda či diskuze participuje dodnes.

2 Vzpomeňme např. známé „x-násobky“ různých koeficientů známkujících seznam konkrétních provinění v některých samovládách starověké Mezopotámie či Egypta (viz přednášková činnost v oblasti právních dějin na FPR ZČU, zejména JUDr. PhDr. Stanislava Balíka ml. apod.).

3 Balík, S., Balík, S. ml., *Právní dějiny evropských zemí a USA (stručný nástin)*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. str. 23 – 34.

První výraznější tendence v oblasti všeobecného osobnostního práva, jež lze spolehlivě klást do souvislosti s ranými přirozenoprávními teoriemi, se nejčastěji připisují filozofickým postojům sofistů, případně stoiků.^{4, 5} Obecně nejrozšířenější jsou v tomto ohledu zejména myšlenky trojice patrně nejpůvodnějších filozofů všech dob, Sokrata, Platóna a Aristotela. Nejčastěji uváděná Aristotelova teorie spravedlnosti, stejně tak jako antická triáda rovnosti (isonomia, isogoria, isotimia)⁶ byly však prvoplánově pouhými elitářskými privilegii. Přístup k rovnosti a přirozeným právům tohoto typu měla jen minoritní část populace z řad svobodných občanů. Například otroctví připadalo vedle toho Aristotelovi zcela přirozeným důsledkem faktické naturální nerovnosti atd. atp.

Budeme-li naopak pátrat po první skutečně historicky doložené právní úpravě sofistickované ochrany před nejběžnějšími typy ohrožení osobnostních práv, shodneme se patrně na kandidátovi z nejpovolanějších, totiž na propracovaném právu římském, které v systematicke, logice a funkční aplikovatelnosti (zejména v oblasti soukromého práva) předběhlo svoji dobu o tisíciletí.

Zatímco Zákon dvanácti desek, nejvýznamnější římský zákon z období republiky (přijatý lidovým shromážděním v 5. stol. př. n. l.)⁷, obsahoval sice precizní, leč kusé, ustanovení obligačního práva o peněžité pokutě za projev neucty v podobě fyzického útoku vůči plnoprávnému jednotlivci (iniuria facti), pozdější pretorské edikty (edicta generale) již obsahovaly dokonce i sankce za urážku verbálního typu (iniuria verbis). Nutno podotknout, že iniurie se nebylo možno dopustit např. na otrokovi, jenž díky svému postavení vůbec nebyl subjektem práva, nýbrž pouhým jeho objektem.⁸ Vedle toho byla pochopitelně standardní cestou stíhána celá řada tradičních provinění, jako vražda, loupež, krádež, podvod, znásilnění apod.

4 Holländer, P., *Základy všeobecné státovědy*, Všehrad Praha, 1995, str. 58

5 Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*, Linde Praha, a. s. , 2004, str. 39

6 rovnost v právu, rovnost svobody projevu, rovnost co do respektu (pozn. autora)

7 Balík, S., Balík, S. ml., *Právní dějiny evropských zemí a USA (stručný nástin)*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. str. 58.

8 srov. Skřejpek, M., *Římské soukromé právo. Systém a instituce*. Plzeň, Aleš Čeněk, 2011, str. 211 a násl.

a Sommer, O., *Učebnice soukromého práva římského II*, Praha, 1964, str. 101

a Kincl, J. a kol., *Všeobecné dějiny státu a práva*, Praha, Panorama, 1983, str. 97 - 98

Vrcholem objemné produkce římského práva byl paradoxně až na samém sklonku jedné z nejvýznamnějších epoch lidských dějin byzantský soubor justiniánského práva, jemuž se později dostalo souhrnného označení „Corpus Iuris Civilis“. Součástí tohoto „kodexu kodexů“ byla rovněž unikátní souborná sbírka římského práva, sesbíraná převážně z okruhu provenience předních římských právníků posledního tisíce let (!), především Papiniana, Ulpiana, Paula, Gaia a Modestina, s dnes již chronicky známým názvem „Digesta“ (= souborná sbírka), řecky „Pandectae“ (= dílo všeobsahující).⁹ Zejména tímto dílem zůstali ovlivněny celé generace dalších právníků, což lze zaznamenat de facto až do současnosti (viz „pandektisté“ apod.).

Navzdory dílčím normativním opatřením si však ještě ani římské právo komplexní problematiku osobnostních práv jako celek hodný systémovější ochrany samozřejmě neuvědomovalo.

2.4 Období středověku

V období následujícím po pádu Západořímské říše byla západní civilizace ovlivněna především křesťanstvím a jeho hodnotovými konstrukcemi vycházejícími z desatera. Pod taktovkou křesťanské církve se společnost vyrovnávala nejen s každodenní problematikou všedního života, ale rovněž s nevyhnutelnými vlivy odlišných kultur. Pomyslné těžiště osobnostních práv (včetně jeho ochrany) se z větší části postupně přesunulo pod instrumentarium trestního práva. Obvyklým řešením osobnostních sporů se nezřídka stávaly spontánní svépomocné formy odplaty; oblíbeným prostředkem vyšších společenských kruhů byly dokonce soubojové střety v zájmu zachování osobní cti, v nejlepším případě satisfakční pokuty.^{10, 11} Období raného středověku se obecně vyznačuje znovuzvýšenou mírou násilí i krutých trestů. Úroveň právní ochrany osobnosti zde spíše stagnuje a výraznější projevy opětovného vzkříšení těchto

9 Balík, S., Balík, S. ml., *Rukověť k dějinám římského práva a jeho institucí*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, str. 50 a51

10 Vrcholná společenská reprezentace (převážně šlechta a inteligence) tak udávala poněkud zpátečnický trend, když opět povýšila primitivistické ius manuarium na běžnou společenskou normu. (pozn. autora)

11 Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*, Linde Praha, a. s. , 2004, str. 40

přirozenoprávních tendencí lze zaznamenat v podstatě až na počátku 13. století. Proměnlivě intenzivní pokusy o frontální recepci římského práva však probíhali prakticky nepřetržitě, nejmarkantněji např. na italských univerzitách v 11. století apod.

Nepřehlédnutelným historickým milníkem z hlediska ochrany osobní svobody a základních práv byla ve zmiňovaném období především anglická „Magna charta libertatum“ (Velká listina svobod) z roku 1215, v níž šlechta získala určité garance stran vázanosti královské moci zákonem. Byla prvním listinným dokumentem, jenž zaručoval právo legálního odporu vůči centrální moci při splnění předem stanovených zákonných podmínek (*ius resistendi et contradicendi*)¹², zajišťovala partikulární zájmy privilegované části obyvatel (církve, baronů, rytířů a měst) a alarmujícím způsobem omezovala moc panovníka.¹³ Ačkoliv je celková povaha této listiny sama o sobě značně kontroverzní, její principiální význam je skutečně v pravém slova smyslu dějinný. Velká listina se stala na mnoho staletí efektivním argumentačním východiskem a inspirativním vektorem směřování při nespočetné řadě dalších emancipačních iniciativ. I v současné době je plnohodnotným ústavněprávním pramenem Spojeného království. S odstupem času tak lze jistě konstatovat, že bez nadsázky dalekosáhle překročila svůj původně zamýšlený dopad.

Neméně významným bylo ovšem v tomto smyslu rovněž učení Tomáše Akvinského (1225 - 1274), jehož stěžejní dílo „Summa theologická“ (*Summa theologiae*), naopak silně poznamenalo nejen samu křesťanskou klerikální politiku své doby, ale i celou obecnou filozofii. Akvinský předložil tehdejšímu veřejnému mínění zcela nový koncept uspořádání společnosti, jenž mimo jiné spočíval na nezpochybnitelném přirozenoprávním základě závazném pro všechny.¹⁴ Úvahy vycházející víceméně z christianizovaného Aristotela odmítala zpočátku i sama církev, aby je však vzápětí po smrti teologově učinila oficiální kanonickou doktrínou. Dílo Akvinského obsahuje celou řadu inovativních a veskrze nebývale moderních myšlenek; akcentuje jakýsi druh kombinované individuálně kolektivní progrese, hraničící až s náznaky explicitního modelu společenské smlouvy;

12 srov. např. s pozdější filozofií Tomáše Akvinského (pozn. autora)

13 Balík, S., Balík, S. ml., *Právní dějiny evropských zemí a USA (stručný nástin)*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. str. 86.

14 více např. v Adamová, K., *Úsvit moderního konstitucionalismu*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, str. 33 a násl.

vysloveně zmiňuje „ius resistendi“ (právo na odpor) v případě hrubého rozporu světského (doslova „panovnického“) práva s právem přirozeným, opakovaně klade důraz na nutnost elasticity a pravidelné aktualizace objektivního práva v závislosti na potřebách a vývoji lidské společnosti.¹⁵ Sečteno podtrženo, jistě velmi přínosná materie pro optimální posun v námi sledované oblasti...

Středem zvýšené pozornosti se přirozenoprávní antickofilozofické ideály ocitly opět díky nastupující renesanci a humanismu.¹⁶ Přičteme-li navíc globální úspěchy koloniálních velmocí, jejich celkový ekonomický přínos, rostoucí sebevědomí stále bohatších měst, enormní rozkvět řemesel a techniky (např. objev knihtisku), rostoucí napětí v katolické církvi, pád Konstantinopole, rozpínavost Osmanské říše, krizi feudálního systému, destabilizační důsledky husitství, dokončení reconquisty, počátek reformace atd., je nade vší pochybnost zřejmé, že tradiční evropská civilizace tuto kriticky fatální konstelaci nemohla ustát bez zásadnějších společenských proměn. Z historického hlediska je toto období definitivním koncem středověku. Je to období pozvolného zrodu buržoazie a nového vnímání světa. Začátek nové éry.

2.5 Období novověku

Evropská společnost raného novověku byla poznamenána především prudkým rozvojem obchodu, průmyslu, kultury, vzdělanosti a prakticky všech odvětví lidské činnosti. Vyvrcholením této vývojové etapy se staly zejména ústřední myšlenky osvícenství, které pak v oblasti emancipace lidských práv a svobod představovaly doslova zemětřesení. Od prvotních filozofických proklamací k právně závazné kodifikaci vedla pořád ještě relativně dlouhá cesta, nicméně celý proces sociální rekonstrukce už byl jednou provždy nezadržitelně v pohybu a nevyhnutelné změny na sebe nenechaly dlouho čekat.

Náhlý vzestup technologického pokroku, tzv. industrializace, postupná sekularizace klíčových státních institucí, nástup parlamentarismu, rozpad klasického stavovského uspořádání společnosti a zrod nového sociálního rozvrstvení obyvatelstva, nesrovnatelně snazší přístup ke vzdělání, všeobecná

¹⁵ více např. v Sokol, J., *Mistr Eckhart a jeho doba*. Praha: Vyšehrad, 2000, str. 112 a násl.

¹⁶ Holländer, P., *Základy všeobecné státovědy*, Všeohrd Praha, 1995, str. 59 a násl.

popularizace vědy a filozofie, to všechno byly nadmíru účinné sociální akcelerátory, jež rozhodujícím způsobem poutaly čím dál soustředěnější pozornost davu směrem k problematice přirozených práv.

Mezi nejpřínosnější formulace osvícenství rozhodně patří především detailně rozpracovaná teorie společenské smlouvy, teorie moci vycházející z vůle lidu, dále teorie důsledné dělby moci a teorie obecného konceptu spravedlnosti založeného na přirozených právech a osobní svobodě člověka, kladoucí přitom obzvláštní důraz na garantovanou ochranu života, majetku, rodiny, cti a dalších elementárních hodnot.¹⁷

Nejvýraznějšími představiteli tohoto filozofického směru byli např. David Hume, John Locke, Charles Louis Montesquieu, Immanuel Kant, Jean Jackques Rousseau, ale i mnozí další, jejichž intelektuální odkaz později rozhodujícím způsobem ovlivnil moderní koncepci základních lidských práv a svobod.

Předrevoluční atmosféra osvícenství dokonce anglickou a francouzskou společnost postupně ovládla natolik, že nakonec přehodnotila celý právně filozofický diskurz těchto dvou supervelmocí.¹⁸

V roce 1628 buržoazní opozice prosadila v anglickém parlamentu přijetí „Petition of Right“ (Petice práva, Prosba o právo), ve které se obyvatelstvu zákonem zaručovala všechna doposud polylegálně ustanovená práva: daňová zákonnost, princip legality trestního práva, nedotknutelnost osoby a majetku, vázanost Koruny vlastním právem apod. Vedle Magny Charty je Petice dnes tzv. „2. chartou anglické ústavy“. Třetí chartou je v současnosti nazýván tzv. „Habeas Corpus Act“, zákon z roku 1679, jenž občanům garantoval soudní přezkum zákonnosti zatčení. V tomto smyslu se stal absolutní formální zárukou osobní nedotknutelnosti. O deset let později (1689) schválil britský parlament ústavní zákon „Bill of Rights“ (Listina práv), v němž deklaratorně opouští doktrínu „A deo rex, a rege lex“ (Od boha král, od krále právo), konstatuje naopak existenci Koruny na základě zákona, klade bezpodmínečný důraz na svobodný výkon volebního práva, osobní nedotknutelnost a vůbec výrazně omezuje královskou

17 podobně také Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*, Linde Praha, a. s. , 2004, str. 41

18 více např. v Adamová, K., Lojek, A., *Právníci doby osvícenské*. Praha: Ústav státu a práva, 2014, 108 s.

moc ve prospěch parlamentu.¹⁹

2.6 Moderní dějiny a ochrana osobnosti

Za skutečný počátek moderní historie jsou konsenzuálně považovány dvě zlomové události, které ve svých důsledcích změnily světový řád takřka k nepoznání. Vznik USA a Velká francouzská revoluce.

„Deklarace nezávislosti“ (1776) je ústavním dokumentem zakládajícím de facto Spojené státy americké, a to odtržením třinácti koloniálních osad od Anglie. Prohlášení nezávislosti argumentuje převážně filozofií osvícenství, respektive Rousseaua. Odvolává se na existenci přirozených práv člověka a přirozených práv celé společnosti. Deklarace výslovně uvádí „právo člověka na život, svobodu a budování štěstí“, v případě společnosti pak „právo na revoluci“.²⁰

První americká ústava pod názvem „Články konfederace“ byla přijata již v roce 1781, tedy ještě v průběhu války za nezávislost. V rámci prvního cyklu oprav (1787) se Spojené státy změnily na federaci a ústavně zakotvily klasický model dělby moci (výkonná, zákonodárná, soudní). Zachovaly si přitom formu prezidentské republiky s dvoukomorovým parlamentem (Kongres). V roce 1791 byla pod tlakem demokratické antifederalistické opozice přijata „Listina práv“ (Bill of Rights), ústavní novela, zabezpečující řadu základních lidských práv a svobod (svobodu shromažďování, nedotknutelnost obydlí, svobodu slova, tisku, svědomí, svobodu petiční a další). Ani po více než dvou tisících letech však stále ještě neřešila např. problematiku otroctví.²¹

Ve Francii vyvolalo osvícenství všeobecný převrat společenského uspořádání. Krize absolutistické monarchie, doprovázená vzpourou šlechty a duchovenstva, nakonec po neúspěšném vyjednávání se třetím stavem přerostla 14. července 1789 v otevřenou celonárodní revoluci, která probíhala značně nepřehledně až do nástupu Napoleona Bonaparta (1799). Nejvýznamnějším mezníkem v lidskoprávní oblasti bylo vyhlášení „Deklarace práv člověka a občana“ (26. srpna

19 Balík, S., Balík, S. ml., *Právní dějiny evropských zemí a USA (stručný nástin)*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. str. 156, 162 a 163

20 Balík, S., Balík, S. ml., *Právní dějiny evropských zemí a USA (stručný nástin)*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. str. 168 a 169

21 tamtéž

1789). Tento základní ústavní dokument obsahuje preambuli a 17 bodů, v nichž zcela nevídaným způsobem (inspirován americkou Deklarací) vymezuje obecný katalog základních práv a svobod víceméně tak, jak jej známe dodnes (svoboda a rovnost pro všechny od narození do smrti; státem garantovaná ochrana nezadatelných a nezrušitelných základních práv: svoboda, vlastnictví, bezpečnost, právo na odpor; státní moc vychází z vůle lidu; princip legální licence; princip enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí; zastupitelská demokracie; princip legality; presumpce nevin; svoboda vyznání, svoboda myšlení; svoboda projevu; spravedlivý daňový řád; veřejná kontrola státních institucí; vyvlastnění za náhradu jako opatření ultima ratio atd.).

Přirozenou pragmatickou snahou a zároveň naléhavou utilitární potřebou lidské společnosti bylo vždy vytvoření uceleného a systematizovaného souboru oficiální platné normativy, soustředěné v jediném všeobecně dostupném, dostatečně srozumitelném a respektovaném právním prameni (viz např. Chammurapiho zákoník, Corpus iuris civilis apod.).²² Materiálním vyjádřením takové tendence byl v roce 1804 vznik nového občanského zákoníku²³ „Code civil“²⁴, který je mimo jiné doposud platným pramenem francouzského občanského práva, a jenž se stal později inspirativní předlohou pro vznik dalších národních kodexů nejen v kontinentální Evropě. Code civil především rozšiřujícím způsobem navazoval na Deklaraci práv člověka a občana a principiálně fakticky naplňoval hlavní ideje Velké francouzské revoluce - „Liberté, Egalité, Fraternité“ (Svoboda, Rovnost, Bratrství).

Vliv Code civil se nejvýrazněji projevil v rakouském „Všeobecném občanském zákoníku“ (ABGB²⁵) z roku 1811, platném pro neuherskou část habsburské monarchie. Vedle tradičních principů římského klasického práva vyzařoval především nesporný přirozenoprávní koncept Napoleonova kodexu.²⁶

Bouřlivá atmosféra přelomu 18. a 19. století vynesla Francii zaslouženou

22 poněkud odlišnou cestou se však ubírá např. angloamerické právo, které naopak pracuje i s rozsáhlým systémem precedentů (pozn. autora)

23 tedy souboru soukromého práva hmotného, kam svojí povahou institut osobnostních práv doktrinárně spadá (pozn. autora)

24 doslova „Code civil des Français“ = „Občanský zákoník Francouzů“ (pozn. autora)

25 Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie; označován rovněž „obecný zákoník občanský“, t. j. „o. z. o.“

26 více např. v Schelle, K., Tauchen, J., *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*, Ostrava: Key Publishing, 2012

přezdívkou „laboratoř demokracie“. Přírozenoprávní teorie, vycházející z ústředních myšlenek racionalismu a osvícenství, se tak staly spolehlivým základem pro dynamický rozvoj osobnostního práva.²⁷

Devatenácté století trpělo především agónií dozívajícího monarchismu, neslučitelnými markanty průmyslové revoluce a prudkým rozvojem kapitalismu, rostoucí angažovaností proletariátu a stále razantnějšími požadavky na konstituční reformy včetně důslednějšího prosazování lidských práv a národnostních zájmů. Nahromaděný tlak se částečně uvolnil v revolučním roce 1848, kdy se napříč Evropou prohnala vlna sociálních nepokojů, jež ovšem ještě více destabilizovala již tak vratké pozůstatky původního společenského řádu.

Rakousko-uherská monarchie, jako jedna z hlavních evropských velmocí, prošla mezi lety 1848 – 1867 velmi složitým konstitučním obdobím, na jehož konci disponovala relativně moderní „Prosincovou ústavou“ (1867), s velmi solidním a uceleným katalogem základních občanských práv a svobod. Zcela otevřeně se hlásila k přírozenoprávní teorii a garantovala osobní nedotknutelnost, rovnost před zákonem a úřady, volnost pohybu, osobní a domovní svobodu, shromažďovací, petiční a listovní svobodu, svobodu projevu, tisku, víry, volby povolání a řadu dalších „přírozených, vrozených a nezcizitelných základních občanských a politických práv“.²⁸

Velmi půvabně a přitom nadčasově působí v závěru vysvětlovací kampaně z roku 1848 důrazná apelace Františka Palackého na občanskou veřejnost, aby si snad nepletla ústavní vymoženosti s anarchií: „...*Ve hrubém omylu bylby ten, kdo by se domníval, ku př. že skrze konstituci přišlo by tak říkáje milostivé léto pro všechny lenochy, hlupáky, marnotratce, odbojce a nepořádné lidi vůbec...*“²⁹

Ve druhé polovině 19. století se začínají objevovat první konkrétní projevy moderních opatření proti nežádoucím zásahům do práva na ochranu osobnosti. Osobnostní práva jsou chráněna jednak tradičními prostředky veřejnoprávními, t.j. trestním a správním právem, jednak prostřednictvím práva soukromého (občanské zákoníky).³⁰

27 Holländer, P., *Základy všeobecné státovědy*, Všehrd Praha, 1995, str. 60

28 Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V., *České právní dějiny*, 2. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, str. 232 - 240

29 tamtéž, str. 223

30 srov. Mates, P., *Ochrana soukromí ve správním právu: 2. aktualizované a podstatně přepracované vydání*, Praha: Linde, 2006, str. 9 a násl.

Technologický pokrok (zejména expanze tisku a příchod fotografie) nastoluje téměř okamžitě veřejnou diskuzi o právních mantinelech ochrany osobnosti.³¹ Předmětem zájmu se kromě obvyklých kategorií stává zejména dobrá pověst, čest, jméno, podoba, autorská práva, ale i celá řada dalších osobnostních atributů.

Narůstající napětí mezi jednotlivými mocnostmi v Evropě nakonec podnítilo vypuknutí 1. světové války (1914 – 1918). Důsledkem tohoto válečného konfliktu byl rozpad Carského Ruska, Rakousko-Uherska, Německého císařství a Osmanské říše. Jedním z nástupnických států habsburské monarchie se stala i Československá republika (1918). Evropská úroveň osobnostního práva v období mezi světovými válkami nezaznamenala nikterak bouřlivý rozvoj, lze tak spíše konstatovat, že si udržela standard národních civilních úprav z období vzniku jednotlivých občanských kodexů. Sílící nacionalismus první válkou pokořeného Německa spolu s postupně se šířící fašistickou doktrínou militantní Itálie a stalinistickou totalitou Sovětského svazu však v posledních letech před vypuknutím 2. světové války již jednou dosaženou úroveň lidských práv a svobod postupně rapidně snižovaly. Prohlubující se problémy na mezinárodní úrovni nakonec rozpoutaly globální vojenský konflikt doposud největšího rozsahu v lidských dějinách. Tato historická zkušenost vedla poté k nejvýznamnějšímu přehodnocení konstitucionalistiky, mezinárodního práva, diplomacie a lidskoprávní problematiky od dob Velké francouzské revoluce.

Jestliže vysněnou metou raného novověku bylo vybudování fungujícího právního státu na principech dodržované legality, pak právě hrůzy nacistického Německa, fašistické Itálie a poté stalinistického Sovětského svazu měly celému světu v přímém přenosu velmi srozumitelně demonstrovat, jak nesmírně naivní, minimalistický a zcela nedostačující požadavek to v porovnání s realitou může být. Na základě této šokující zkušenosti bylo třeba vytvořit spolehlivé mechanismy, za pomoci nichž by se pravděpodobnost opakování takové situace snížila na absolutně dosažitelné minimum. Tato opatření probíhala de facto ve třech paralelních liniích. První z nich byla rozsáhlá mezinárodní kontrola iniciátorů konfliktu, výrazné omezení jejich suverenity a zabezpečení maximální

31 jako příklad uvádí autorský kolektiv (viz odkaz) zejména vliv dvojice renomovaných amerických právníků Warrena a Brandeise (1890 !); Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*, Linde Praha, a. s. , 2004, str. 49 a 50

možné prevence jakékoliv podobné recidivy. Jedním ze zhmotnělých projevů této kolektivní snahy byl vznik mezinárodního trestního tribunálu pro válečné zločiny, stejně tak jako vznik celé řady mezinárodních institucí s nejrůznějším druhem a mírou odpovědnosti. Druhou linií bylo vytvoření zcela nové koncepce konstitucionalistiky; vytvoření doktríny materiálního ohniska ústavnosti moderního demokratického právního státu spočívajícího na nezpochybnitelných základech přirozenoprávní koncepce. Třetí linií pak společné úsilí o vytvoření fungujícího projektu permanentního mezinárodního rozvoje a ekonomické spolupráce.

V roce 1945 byla v San Franciscu založena „Organizace spojených národů“ (OSN), která nahradila stávající „Společnost národů“. Stala se postupně nejvýznamnějším garantem mezinárodní mírové politiky a kolektivní bezpečnosti poválečné historie a dnes je jejím členem absolutní většina suverénních států světa (193/196) včetně ČR. „Charta OSN“, zakládající listina organizace, označila lidskoprávní problematiku za jednu z nejdůležitějších priorit svého zájmu. Této proklamované politice pak OSN dostala především v roce 1948 schválením „Všeobecné deklarace lidských práv“, v níž demonstrativním způsobem zveřejňuje moderní katalog lidských práv a svobod jako doporučující rezoluci spojených národů. V roce 1966 byl tento stávající okruh rozšířen přijetím „Mezinárodního paktu o občanských a politických právech“ a „Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech“, v roce 1989 pak přijetím „Úmluvy o právech dítěte“. OSN je dnes subjektem zastřešujícím rozsáhlou řadu veřejně prospěšných odborných organizací a iniciativ. Sehrává tak v rámci světové politiky jednu z klíčových rolí v oblasti mírového rozvoje a mezinárodní spolupráce.

Evropská politická reprezentace však usilovala vedle globálního projektu OSN rovněž o vlastní kontinentální platformu postupného sbližování a budoucí integrace. Na tomto konsenzuálním základě vznikla roku 1949 „Rada Evropy“. Původní ambice univerzální evropské spolupráce však byla postupem času přepuštěna Evropským společenstvím, pročež RE si naopak podržela rozhodující vliv v oblasti lidských práv a svobod. K tomuto účelu byl v roce 1959 zřízen „Evropský soud pro lidská práva“ (ESLP) jako nejvyšší kontrolní mechanismus dodržování „Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod“, ústředního

dokumentu s obsáhlým katalogem lidských práv přijatého členy Rady roku 1950. Oblast hospodářských a sociálních práv byla následně v roce 1961 zastoupena přijetím „Evropské sociální charty“. V současné době je ESLP vedle SDEU nejvyšší arbitrární instancí v oblasti lidskoprávní agendy na kontinentě a je v tomto duchu plně respektovanou autoritou v rámci rozhodovací činnosti všech 47 členských zemí Rady Evropy.

„Evropská unie“ vznikla transformací „Evropských společenství“. Aktuálně je jejími členy 28 evropských států. Součástí primárního práva EU je rovněž „Listina základních práv Evropské unie“ z roku 2000³² jako plnohodnotný ekvivalent Všeobecné deklarace, Evropské úmluvy či Listiny základních práv a svobod. Soudním orgánem EU sestávajícím ze tří jednotlivých institucí³³ je „Soudní dvůr Evropské unie“ (SDEU). Zajímavým tématem je v poslední době problematika vznikajícího „střetu jurisdikcí“ obou výše zmíněných autorit (ESLP a SDEU).

2.7 Vývoj ochrany osobnosti v českých zemích

Historicky nejstaršími právem chráněnými hodnotami jsou tradičně život, zdraví, majetek, rodina a čest, tedy víceméně materiální jádro osobnostního práva. Později se k nim postupně přiřazovali některé další kategorie, aby nakonec v konečném součtu dospěli do dnešní moderní podoby jejich principiálně neuzavřeného katalogu. Právní ochrana spočívala nejdříve typicky na prostředcích trestního práva, později i správního a občanského práva. Vývoj souvisejících právních i sociálních institutů se svojí konkrétní povahou v Čechách nikterak významně neliší od v předchozím textu popisovaných obecných skutečností. Proto budou na tomto místě zmíněny jen některé méně podstatné zajímavosti a podrobnější výklad bude zaměřen až na období po roce 1918.

Nejběžnější formou porušení osobnostního práva je pravděpodobně fyzické napadení či verbální infamace. Ztráta cti v důsledku takového útoku však měla kdysi poněkud závažnější význam než v současném světě. Dobrá fyzická kondice, úctyhodný majetek a především neposkvrněná čest byly automaticky explicitní vstupenkou do lepší společnosti. Obecná pověst jednotlivce a jeho rodiny byla

32 v roce 2000 vyhlášena v Nice v režimu pouhé deklarace; právní závaznost až v rámci Lisabonské smlouvy – 2009 (pozn. autora)

33 Soudní dvůr, Tribunál a Soud pro veřejnou službu (pozn. autora)

určujícím kritériem pro zařazení do příslušné společenské vrstvy, stejně tak jako nezbytným předpokladem pro zastávání té které společenské funkce či postavení. Již jen z tohoto pragmatického důvodu tak byla v minulosti mnohem cenějším zbožím než například dnes.

Ponechme raději na individuální představivosti, jak květnatě asi může při troše upřímné snahy v praxi příklad takové šťavnaté urážky vypadat, faktem ovšem je, že pojem „infamující výrok“ působí vedle některých odbornou literaturou ilustrativně uváděných autentických výrazů skutečně až poněkud nepatřičně vědecky.³⁴ Mezi šlechtici se např. dle zřízení zemského z roku 1530 rozlišuje „urážka na cti“ a „zhanění“. Závažnějším proviněním byla jednoznačně urážka, přičemž aby o její trestní povaze nebylo nejmenších pochyb, existoval za tímto účelem pro jistotu i taxativní výčet konkrétních nactiutrhacích výrazů. Pohříchu jediným z nich, který se mi jeví býti diplomové práce hodný, je označení muže urozeného původu za „chlapa“.³⁵

Republika československá převzala při svém vzniku prostřednictvím recepčního zákona č. 11/1918 Sb. kompletní právní řád Rakousko-Uherska.³⁶ Slovensko však zůstalo i nadále pod jurisdikcí uherského práva. V Čechách tak osobnostnímu právu zprvu poskytoval ochranu jednak Všeobecný občanský zákoník ABGB, jednak trestní a správní právo a dále několik speciálních předpisů, např. autorský zákon. S příchodem definitivní ústavy (z. č. 121/1920 Sb.) se do nyní již původního českého právního řádu prosazuje především duch přirozenoprávního nazírání světa a moderních demokratických principů. Ústava také obsahuje velmi solidní katalog základních lidských práv a svobod podle francouzského vzoru.

Je-li období 2. republiky etapou stagnace, pak období protektorátu je ve smyslu rozvoje osobnostního práva jednoznačným obdobím úpadku. Uplatňuje se německý právní řád a míra názorové svobody v totalitním režimu pochopitelně

34 viz např. Vojáček, L., *Urážky, pomluvy, nactiutrhání. Ochrana cti v československém trestním právu*, 1. vydání, Praha: Eurolex Bohemia, 2006

35 *Brněnská kniha paměti a naučení*; Moravský zemský archiv v Brně, A3, Stavovské rukopisy

36 Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V., *České právní dějiny*, 2. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, str. 293

klesá. Poválečná euforie z určitého oživení rychle opadla po únoru 1948. V období socialismu byla osobnostní práva, stejně tak jako celá problematika lidských práv, přímo úměrně limitována povahou momentální politické situace. K jejich opětovnému plnohodnotnému oživení tak mohlo znovu dojít teprve po roce 1989.

3 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

3.1 Osobnost

Pojem osobnost je jistě každému z nás intuitivně velmi dobře znám, nicméně při jeho definici narážíme na klasický problém terminologie. Stručně, jasně a výstižně popsat skutečnou podstatu těch nejběžnějších věcí okolo nás bývá často tím nejtvrdějším oříškem vůbec. Nejinak je tomu i v tomto případě. A aby situace byla ještě zajímavější, je z lingvistického hlediska výraz „osobnost“ navíc klasickým polysémem. (1.) Významná osobnost. (2.) Osobnost jako komplexní integrita.

Nabízejících se definic existuje téměř nekonečná řada. Jejich vzájemnou kombinací si však lze vytvořit solidní představu o skutečném významu tohoto pojmu.

Jednu z definic nabízí např. doc. PhDr. Jana Miňhová, CSc.:

„Osobnost je organická jednota (systém) všeho tělesného a psychického, vrozeného a získaného, typická pro daného jedince, utvářená a projevující se v jeho chování (tj. činnosti a společenských vztazích).“³⁷

nebo:

„Z psychologického hlediska je každý člověk osobností.“³⁸

Další např. prof. JUDr. Ivo Telec, CSc.:

„Lidskou osobnost lze pojímat jako ke štěstí zacílený trvalý živoucí duchovní, duševní a tělesný celek, jehož jádrem je jedinečné (individuální) sebevědomělé já (duch), integrující duchovní, duševní a tělesná prožití, stavy a činnosti, a to vědomé i nevědomé, včetně nadání, sklonnů, dědičných zátěží a nahromaděných zkušeností či jiných vrozených nebo nabytých vloh za účelem vlastního vývinu.“³⁹

V rámci své rozhodovací činnosti se pokusil vymezit pojem osobnosti i Nejvyšší soud ČR:

"Při vědomí mnohosti možných definic lze za osobnost považovat člověka jako

37 Holeček, V., Miňhová, J., Prunner, P., *Psychologie pro právníky*, 2. vyd., Plzeň: 2007, str. 113

38 tamtéž

39 Telec, I., *Chráněné statky osobnosti, Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 8, str. 271

jednotlivce, jako subjekt poznání, resp. poznávání, prožívání a jednání ve své společenské podstatě i individuálních zvláštlostech, jako nejmenší sociální jednotku i určitou psychofyzickou a sociálně psychickou strukturu. Z hlediska psychologie se osobnost může jevit jako historicky se krystalizující a vyvíjející se celek, systém duševních (ale nepochybně i duchovních) vlastností a tendencí jednotlivce, charakterových rysů, schopností, temperamentu, postojů, potřeb a zájmů, vzdělání, náboženského a kulturního zaměření, přičemž jedním z podstatných rysů osobnosti je vědomí. Osobnost se projevuje jako dynamický systém, jehož rysy se mění podle věkových stupňů, přičemž dosahují relativně větší stálosti v dospělosti. Psychologické vlastnosti osobnosti jsou zprostředkovány zvláštlostmi nervového systému, které však samy o sobě neurčují charakter, zájmy a sklony člověka. Ty se vytvářejí v procesu individuálního vývoje vlivem výchovy, výuky a společenského prostředí vůbec, přičemž aktivita subjektu "sebetvoření člověka" v průběhu vývoje roste. Podstatou osobnosti jsou její vztahy k vnímané skutečnosti, k druhým lidem, ke kulturně společenským hodnotám, k aktuálnímu stavu společensko-politického prostředí apod. Tyto vztahy se projevují ve styku s lidmi, v jednání a chování člověka, jeho kulturními výtvoři apod. Každá osobnost má obecné vlastnosti všelidské povahy, zároveň však odráží specifické historické podmínky své doby, národa, společenského zařazení, povolání a má své svérázné, neopakovatelné rysy. Je tak mimo jiné i produktem své doby a jejích podmínek, zároveň v té či oné míře svým podílem na tom produkuje tuto dobu a její podmínky utvářením a přetvářením svého okolí. Nelze samozřejmě opomenout ani fyzické složky osobnosti fyzické osoby, jako je úroveň jejího zdraví, zvláštlosti vyplývající z jejího individuálního vzhledu a stavby těla, příslušnosti k mužské nebo ženské populaci, konkrétní lidské rase, apod. Přes mnohost těchto jednotlivých složek osobnosti je však nutno osobnost fyzické osoby vždy vnímat v její ucelenosti a nedělitelnosti."

Mnohočetnosti projevů jednotlivých stránek lidské osobnosti fyzické osoby odpovídá i myslitelné široké spektrum možných neoprávněných zásahů proti některé z těchto složek osobnosti. Přesto však vždy bude takovým zásahem dotčena přímo samotná osobnost fyzické osoby jako celek naznačených vlastností a charakteristik. Protože se pak jedná o nejvlastnější, nejniternější a nejintimnější sféru lidské osoby, jejíž dotčení zvenčí je zásahem dotčenou fyzickou osobou velmi

často pocíťováno se značně nepříznivou intenzitou, je proto nepochybně věcí zákona této osobnostní sféry poskytovat příslušnou právní ochranu. Občanský zákoník proto právo na ochranu osobnosti fyzické osoby upravuje jako jednotné právo, jehož úkolem je v občanskoprávní oblasti zabezpečit respektování osobnosti fyzické osoby a její všestranný svobodný rozvoj. Jde o důležité rozvedení a konkretizaci článků 7, 8, 10, 11, 13 a 14 Listiny základních práv a svobod. Přitom v tomto jednotném rámci práva na ochranu osobnosti existují jednotlivá dílčí práva, která zabezpečují občanskoprávní ochranu jednotlivých hodnot (stránek) osobnosti fyzické osoby jako neoddělitelných součástí celkové fyzické a psychicko-morální integrity osobnosti. Výčet těchto jednotlivých práv tak, jak jsou uvedena v občanském zákoníku, je pak pouze demonstrativní.⁴⁰

Zejména tento komentář lze jistě považovat za dostatečně srozumitelný.

3.2 Osobnostní právo

Osobnostní právo tvoří jeden ze samotných základů subjektivního soukromého práva vůbec.⁴¹ Jestliže definovat pojem osobnost, je skutečně krajně obtížné, pak vyčerpávající určení pojmu osobnostního práva je z podstaty věci prakticky nemožné. Komplexní okruh tohoto institutu sestává z nepřeborné řady jednotlivých práv a dílčích hodnot, přičemž tento souhrnný katalog demonstrativního výčtu samostatných subkategorií je za účelem pružné adaptability a flexibility záměrně koncipován jako neuzavřený.⁴² Již to samo o sobě je důvodem, proč jakýkoli pokus o úplnou definici by byl samozřejmě výkladem apriori restriktivním, přičemž judikatura i doktrína jasně hovoří o bezpodmínečné nutnosti interpretace extenzivním směrem.⁴³

40 Usnesení NS ČR ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2072/2007.

41 Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*, Linde Praha, a. s. , 2004, str. 88

42 tamtéž, str. 17

43 viz např. rozsudek ESLP ze dne 16. 12. 1992 ve věci „Niemitz proti Německu“, st. č. 13710/88
nebo rozsudek ESLP ze dne 6. 2. 2001 ve věci „Bensaid proti Spojenému království“, st. č. 44599/98

Při osvětlování obsahu pojmu „osobnostní právo“ je tedy třeba sledovat spíše typické definiční znaky a společné principiální markanty než definitivní výčet podřazených hodnot.

Osobnostní právo lze členit na univerzální práva společná absolutně všem, tedy „všeobecné osobnostní právo“ a práva nevšeobecná (individuálně určená konkrétní typickou přidanou hodnotou), tedy „osobnostní právo zvláštní“. Obě kategorie se řídí stejnými zákonitostmi, v tomto duchu je není od sebe třeba nijak významně odlišovat. Zvláštní osobnostní práva však přesto tvoří víceméně vlastní samostatnou problematiku⁴⁴ a tato práce je proto zmiňuje spíše okrajově. Dále tedy již převážně zejména k osobnostnímu právu všeobecnému...

„Všeobecné osobnostní právo... lze vymezit jako souhrn stejnorodých (homogenních) právních norem, které upravují právo, resp. jednotlivá dílčí práva, jejichž předmětem je osobnost fyzické osoby jako celek, resp. jednotlivé hodnoty tvořící součásti celkové fyzické a morální integrity osobnosti každé fyzické osoby jako individuality a suveréna a jejichž subjekty mají vůči ostatním subjektům (fyzickým či právnickým osobám) rovné právní postavení a zásadní autonomii vůle.“⁴⁵

Předmětem všeobecného osobnostního práva jsou „*nehmotné hodnoty lidské osobnosti v její fyzické (tělesné) a psychicko-morálně-sociální jednotě a celistvosti... patří nerozlučně a neoddělitelně každé fyzické osobě jako jedinečné individualitě a suverénu.*“⁴⁶

S využitím všech poznatků doktrinní teorie, judikatury a objektivního práva lze sestavit poměrně obsažný souhrn charakteristických vlastností osobnostního práva takto:

Osobnostní práva jsou esenciálním jádrem všeobecného okruhu základních lidských práv a svobod. Jsou to práva přirozená, nezadatelná. Jejich zdrojem tedy není stát, legislativa či jiná podobná autorita, nýbrž jsou každému člověku nezpochybnitelně vrozená bez dalšího. Orgány veřejné moci těmto právům pouze

44 autorské právo, právo patentové apod. (pozn. autora)

45 Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*, Linde Praha, a. s. , 2004, str. 57

46 Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol., *Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář*, 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2008, str. 117

zabezpečují plnou ochranu. Jejich nositelem je každá fyzická osoba od narození do smrti, přičemž tato práva nemají žádnou relevantní souvislost s občanstvím, přičetností nebo věkem.⁴⁷ Osobnostní práva za určitých okolností dokonce disponují v jistém smyslu zcela unikátním přesahem účinku nad vlastní rámec faktického života konkrétního jednotlivce (viz nasciturus či postmortální ochrana). Osobnostní práva jsou striktně nezczizitelná, jakkoliv jimi lze do určité míry fakultativně disponovat. Zároveň jsou nepromlčitelná a nezrušitelná. Jsou bytostně vlastní pouze fyzickým osobám, ačkoliv jejich reálné projevy mohou eventuálně prostupovat i zájmy právnických osob. Osobnostní práva mají zásadně nehmotný charakter a jsou absolutní, tj. působí vždy erga omnes (vůči všem).

Do sféry osobnostního práva patří jednak obecná část univerzálních práv každého jednotlivce, tzv. „všeobecná osobnostní práva“ (zejména ochrana života, zdraví, cti, vážnosti, lidské důstojnosti, svobody, soukromí, jména (pseudonymu), podoby, projevů osobní povahy, důvěrných informací, osobních údajů, práva na život v příznivém životním prostředí, práva na rodinný život, případně dalších podobných hodnot), jednak část speciálních osobnostních práv, tzv. „osobnostní práva zvláštní“ (někdy nazývaná jako „práva duševního vlastnictví“; např. realizace umělecké činnosti, patentová práva apod.).

Osobnostní práva jsou doktrinálně převážně chápána jako jeden souvislý celek, tedy souhrnné osobnostní právo, jež je systematicky tvořeno jednotlivými dílčími právy, jejichž finální výčet je však pouze neúplný, demonstrativní.^{48 49} Toto komplexní osobnostní právo se pak označuje za principiálně otevřený flexibilní katalog osobnostních práv.⁵⁰

3.3 Ochrana osobnosti

Jak již bylo konstatováno v předchozím textu, osobnostní práva jsou bytostně přirozenoprávního původu. Veřejná moc má naopak z titulu iusnaturalního konceptu nazírání člověka, světa, práva obligatorní povinnost tento fakt nejen

47 Doležilek, J., *Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti*, Praha: ASPI, 2008, str. 62

48 Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*, Linde Praha, a. s. , 2004, str. 69

49 viz např. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 24. 10. 1995, sp. zn. I. ÚS 15/95

50 srov. Rigorózní práce, Mgr. Michal Ryška, *Ochrana osobnosti v aktuální soudní praxi*, Právnická fakulta MU Brno, Katedra občanského práva, akad. roč. 2009/2010, str. 20

respektovat, ale rovněž z něj i vyvozovat odpovídající důsledky, tj. zabezpečit účinnou aplikaci, respektive realizaci tohoto doktrinárního konceptu. V praxi to v kontextu zkoumané problematiky znamená především chránit nerušený výkon osobnostních práv, eventuálně zjednat nápravu tam, kde dochází k neoprávněnému zásahu do jejich sféry. Obojí pak především prostřednictvím všech tří suverénních mocí, zákonodárné, výkonné i soudní, tedy prostřednictvím celého právního řádu a celého státního aparátu.

Okolnosti druhé světové války daly vzniknout myšlence mezinárodní kontroly dodržování lidských práv a svobod v míře a kvalitě do té doby nevídané. Její postupná realizace byla vedena zejména společným úsilím o vyloučení možnosti opakování podobného excesu. V postupných krocích tak byla vybudována na základě bilaterálních a multilaterálních mezinárodních smluv kolektivní iniciativa, na jejímž konci stojí dnešní evropská úroveň základních lidských práv.

V současné době disponujeme modelem víceúrovňového systému ochrany lidských práv a svobod, spočívajícím ve čtyřech stupních suverénního typu ochrany.

Nejobsáhlejší je globální úroveň pod křídly „Organizace spojených národů“ (1945). Reprezentativní, resp. normativní, roli zde sehrává zejména „Všeobecná deklarace lidských práv“ (1948), „Mezinárodní pakt o občanských a politických právech“ a „Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech“ (oba 1966). Kontrolními orgány při OSN jsou „Výbor Spojených národů pro lidská práva“ (1966) a „Rada OSN pro lidská práva“ (2006). OSN momentálně sdružuje 193 suverénních států.

Druhým nejrozsáhlejším stupněm je kontinentální úroveň „Rady Evropy“ (1949). Smluvní konsenzus jejích členů představuje především „Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod“ (1950). Nejvyšším arbitrem je v rámci RE „Evropský soud pro lidská práva“ (1959). Rada Evropy zastřešuje 47 evropských států.

Třetím stupněm je unijní platforma „Evropské unie“ (1992/1951). „Listina základních práv Evropské unie“ (2000) je vlastním lidskoprávním katalogem EU. Vrchním arbitrem je v tomto případě „Soudní dvůr Evropské unie“ (1952). Členem EU je 28 evropských států.

Konečně čtvrtým stupněm ochrany je základní národní úroveň v působnosti „České republiky“ (1993). Národní lidskoprávní katalog představuje „Listina základních práv a svobod“ (1991). Plná ochrana je zabezpečena de facto celou soudní soustavou a orgánem kontroly ústavnosti „Ústavním soudem České republiky“ (1993/1991).

Na národní úrovni ČR poskytuje ochranu základním lidským právům unijní právo, ústavní právo, trestní právo, správní právo a celá řada závazných mezinárodních smluv, stejně tak jako jednotlivých právních předpisů národní provenience. Komplexní ochrana je tedy zabezpečována celým právním řádem ČR.

3.4 Předmět osobnostního práva

Předmětem osobnostního práva je celý obsáhlý komplex všech jeho jednotlivých hodnot tak, jak jsou popsány v kapitole „3.2 Osobnostní právo“. Jednu z definic nabízí např. prof. JUDr. Karel Knap, CSc.:

„Předmětem všeobecného osobnostního práva je... osobnost každé fyzické osoby jako individuality a suveréna, resp. jednotlivé hodnoty, tvořící celistvost její osobnosti v její fyzické (tělesné) a morální jednotě...“⁵¹

3.5 Subjekty osobnostního práva

Perfektní definice subjektů osobnostního práva nutně souvisí s vlastním obsahem tohoto právního vztahu, respektive vzájemným poměrem účastníků tohoto právního vztahu, ještě přesněji, jejich momentálním právním postavením v poměru k dané věci.

Obsahem právního vztahu v rámci osobnostního práva jsou práva a povinnosti relevantních subjektů vyplývající z norem objektivního práva, případně judikatury.⁵²

51 Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*, Linde Praha, a. s. , 2004, str. 120

52 srov. např. Gerloch, A., *Teorie práva*, 5. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 149 - 158

Vlastní obsah všeobecného osobnostního práva je z pohledu oprávněného subjektu dle doktrinálního výkladu v zásadě tvořen dvěma modálně kontrapozičními složkami.

Pozitivní složkou, kde „jde o oprávnění užívat a oprávnění disponovat, která jsou funkčně zaměřena k právnímu zajištění normální (běžné) realizace osobnosti fyzické osoby, resp. realizace jejich jednotlivých hodnot ve společnosti nezávisle na jejich porušení či ohrožení.“⁵³

A negativní složkou, v níž naopak „jde o oprávnění vzepřít se, resp. zapovědět neoprávněné zásahy ze strany ostatních subjektů s rovným právním postavením.“⁵⁴

V tomto smyslu má tedy subjektivní všeobecné osobnostní právo pro oprávněného tři roviny: „možnost chovat se právně nezakázaným způsobem, možnost požadovat odpovídající chování od jiného a možnost požadovat ochranu práva, resp. možnost svépomoci“.⁵⁵

V nejobecnějším slova smyslu se právního vztahu v rámci osobnostního práva účastní vždy alespoň jeden oprávněný subjekt (s právem nerušené konzumace osobnostního práva) a nejméně jeden povinný subjekt (s povinností neoprávněně nezasahovat do onoho subjektivního práva oprávněného). Zatímco v roli oprávněného subjektu může zásadně vystupovat pouze fyzická osoba, povinným v tomto případě může být osoba fyzická i právnická, stát nevyjímaje.

53 Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*, Linde Praha, a. s. , 2004, str. 94

54 tamtéž

55 Gerloch, A., *Teorie práva*, 5. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 149

4 RELEVANTNÍ PRÁVNÍ PRAMENY, PRÁVNÍ ÚPRAVA „DE LEGE LATA“, „DE LEGE FERENDA“

V předchozím textu již bylo dostatečně nastíněno z jakých pohnutek a na jakých základech vznikala v minulosti doktrína mezinárodního dohledu nad důsledným dodržováním lidských práv a základních svobod. Posledním významným impulzem k novému oživení této osvědčené koncepce byly především politické změny v oblasti střední a východní Evropy na přelomu osmdesátých a devadesátých let dvacátého století. Tato sociální rekonstrukce se nevyhnula ani české společnosti. Naše země prakticky souběžně vytvořila novou podobu Ústavního soudu a zároveň ratifikovala Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod. Na cestě k modernímu pojetí ochrany osobnosti to byly patrně dva nejvýznamnější kroky vůbec.

„Dnešní mezinárodněprávní a české ústavněprávní pojetí subjektivních přirozených práv člověka, a to i práv člověka coby dítěte, je právně politickým plodem obnovy přirozenoprávního myšlení po zhroucení zákonného pozitivismu v průběhu druhé světové války i před ní. Prolíná celou řadou globalizovaných nebo evropeizovaných normativních právních aktů, počínaje Chartou Spojených národů z roku 1945, vyhl. pod č. 30/1945 Sb., Statutem Rady Evropy z roku 1949, vyhl. pod č. 123/1995., až po mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966, vyhl. pod č. 120/1976 Sb., a po Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech z téhož roku, vyhlášený tamtéž, či po Úmluvu o právech dítěte z roku 1989, vyhl. pod č. 104/1991 Sb., nemluvě o jiných mezinárodních smlouvách, a to i oblastních. Nelze opomenout ani politickou Všeobecnou deklaraci lidských práv přijatou Valným shromážděním Organizace Spojených národů roku 1948, která stála u zrodu o dva roky mladší evropské Úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod z roku 1950 a jejích pozdějších protokolů, spravovaných Radou Evropy, jakož i obou zmíněných mezinárodních paktů z roku 1966.“⁵⁶

56 Eliáš, K. a kol., *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*, 2. sv., *Zákony – komentáře*, Praha: Linde, 2008, str. 97

4.1 Prameny práva na ochranu osobnosti

V České republice se osobnostní práva těší komplexní víceúrovňové ochraně spočívající v její globální, kontinentální, unijní a národní úrovni.

4.1.1 Mezinárodní úprava

„Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“⁵⁷

Na mezinárodní úrovni lze rozlišovat vedle jednotlivých partikulárních smluv zejména tři samostatné systémové platformy. OSN, RE a EU. Uvedme tedy v elementárních souvislostech alespoň základní přehled nejdůležitějších finálních smluvních dokumentů vzešlých z tohoto mezinárodního diplomatického úsilí.

1) OSN (1945)

a) Všeobecná deklarace lidských práv (1948)

- obsahuje velmi solidní katalog lidských práv a základních svobod, chybí však právní závaznost; sporadicky se objevují názory z řad odborné veřejnosti, že její právní závaznost lze dovozovat na principu právního obyčejje

b) Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966)

c) Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966)

d) Úmluva o právech dítěte (1989)

2) RE (1949)

a) Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (1950)

- obsahuje velmi propracovaný katalog lidských práv a základních svobod, který

⁵⁷ Ústavní z. č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 10

je výchozím standardem pro jejich posuzování v členských zemích RE

- b) Evropská sociální charta (1961)
- c) Úmluva o lidských právech a biomedicíně (1997)
- d) Dodatkový protokol o zákazu klonování lidských bytostí (2001)

3) EU (1992/1951)

„Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.“⁵⁸

a) Smlouva o Evropské unii (1992)

- smlouva zakládající EU na původních základech Evropských společenství

b) Smlouva o fungování Evropské unie (2009)

c) Listina základních práv Evropské unie (2000)

- samostatný plnohodnotný katalog lidských práv a základních svobod EU jako určitý ekvivalent právní úpravy RE

EÚLP

Tento výčet je samozřejmě pouze ilustrativní, neboť na poli mezinárodních smluv je k dispozici doslova bezpočet ujednání, jejichž obsah má relevantní souvislost s osobnostním právem. Bezpochyby nejvýznamnější roli však v rámci mezinárodní ochrany hraje „Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod“ a především vrcholný přezkumný orgán RE, „Evropský soud pro lidská práva“ (viz předchozí kapitoly této práce). Původní text EÚLP je průběžně doplňován nově přijímanými protokoly, stejně tak jako judikaturou ESLP.

⁵⁸ Smlouva o Evropské unii ve znění Lisabonské smlouvy. Konsolidované znění. Úřední věstník EU C83 ze dne 3. 3. 2010, čl. 2

Osobnostní práva v rámci Úmluvy reflektuje v plném rozsahu již sám čl. 1, když deklaruje obecný závazek smluvních stran respektovat veškerá práva a svobody uvedená v hlavě I. Ačkoliv lze ve větší či menší míře vysledovat určitou souvislost s osobnostním právem prakticky u všech prvních osmnácti článků Úmluvy, jsou to především čl. 2 (právo na život), čl. 5 (právo na svobodu a osobní bezpečnost), čl. 8 (právo na respektování soukromého a rodinného života) a čl. 10 (svoboda projevu), které jsou nejčastěji zmiňovány v příslušném kontextu.⁵⁹

ESLP

ESLP byl založen v roce 1959. Jeho sídlem je symbolicky Štrasburk⁶⁰, kde ostatně sídlí i sama RE. Základní strukturu a fungování ESLP upravuje hlava II. EÚLP. „*Soud tvoří soudci, jejichž počet se rovná počtu Vysokých smluvních stran.*“⁶¹ „*Soudci jsou voleni na období devíti let. Nemohou být zvoleni znovu. Funkční období soudců končí dosažením věku 70 let.*“⁶²

Podmínky přijatelnosti individuální stížnosti:⁶³

„1. Soud může posuzovat věc až po vyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků nápravy podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva a ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné vnitrostátní rozhodnutí.

2. Soud nebude posuzovat žádnou individuální stížnost předloženou podle článku 34, která je

a. anonymní nebo

b. v podstatě stejná jako stížnost již předtím Soudem projednávaná anebo již předložená jiné mezinárodní vyšetřovací nebo smířčí instanci a pokud neobsahuje žádné nové důležité informace.

59 srov. Hubálková, E., *Bulletin advokacie, Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech*, zvláštní číslo, březen 2013, Česká advokátní komora v Praze, str. 46 a násl.

60 Jednou z ústředních myšlenek, na nichž svého času vznikala Rada Evropy, byla představa Winstona Churchilla o usmíření Francie s Německem. Za sídlo RE byl tedy symbolicky zvolen Štrasburk, tradiční předmět odvěkých sporů mezi Francií a Německem. (pozn. autora)

61 EÚLP, čl. 20

62 EÚLP, čl. 23, ods. 1 a 2

63 EÚLP, čl. 35

3. Soud prohlásí za nepřijatelnou každou individuální stížnost předloženou podle článku 34, pokud se domnívá, že:

a. je neslučitelná s ustanoveními Úmluvy nebo jejích Protokolů, zjevně neopodstatněná nebo zneužívající právo na stížnost; nebo

b. stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu, ledaže dodržování lidských práv zaručených v Úmluvě a v jejích Protokolech vyžaduje přezkoumání stížnosti, přičemž z tohoto důvodu nemůže být odmítnut žádný případ, který nebyl řádně posouzen vnitrostátním soudem.

4. Soud odmítne každou stížnost, kterou považuje za nepřijatelnou podle tohoto článku. Může tak učinit v jakékoli fázi řízení. “

„Stížnost musí být předložena písemně v jednom z oficiálních jazyků kteréhokoli ze 47 smluvních států (tedy i česky) a zaslána na adresu:

Tajemník

Evropský soud pro lidská práva

Rada Evropy

F – 67075 Štrasburk Cedex

vhodnější francouzská verze:

Greffier

la Cour européenne des Droits de l'Homme

Conseil de l'Europe

F – 67075 Strasbourg Cedex

Stížnost musí vždy obsahovat všechny formální náležitosti a může být podána i faxem. Stěžovatel však musí ve lhůtě osmi týdnů od data potvrzujícího dopisu kanceláře zaslat řádně podepsaný originál stížnosti poštou.“⁶⁴ Se stížností na porušení práv z Úmluvy se na ESLP při splnění podmínek může obrátit fyzická osoba, skupina jednotlivců či nevládní organizace, a to jen proti signatáři Úmluvy.

⁶⁴ Hubálková, E., *Bulletin advokacie, Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech*, zvláštní číslo, březen 2013, Česká advokátní komora v Praze, str. 11

Řada dalších užitečných informací je pochopitelně snadno dostupná především na oficiálních webových stránkách ESLP.⁶⁵ Např. úplné znění EÚLP v českém jazyce.⁶⁶

4.1.2 Ústavní úprava

Materiálním základem ústavního pořádku České republiky je především Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod. Ucelený souhrn jednotlivých částí polylegální ústavy ČR pak obsahuje čl. 112 Ústavy. Tento taxativní výčet však již ani zdaleka neodpovídá dnešní realitě.

Nejlepším příkladem skutečného významu, respektive vlivu a autority ÚS ČR je bezesporu jeho klíčová judikatura. Jen těžko si pak lze představit přesvědčivější argument ve prospěch řečeného než jakým je nálezní Pl. ÚS 36/01 z 25. 6. 2002 (403/2002 Sb.) o novém vymezení ústavního pořádku České republiky v souvislosti s postavením mezinárodních smluv o lidských právech, v němž jako vedlejší produkt své běžné rozhodovací činnosti vyslovil jeden ze svých nejdůležitějších výroků vůbec.

ÚS zde v reakci na přijetí Euronovely konstatoval:

„V nepřipustnosti změny podstatných náležitostí demokratického právního státu je obsažen i pokyn Ústavnímu soudu, dle kterého žádnou novelu Ústavy nelze interpretovat v tom smyslu, že by jejím důsledkem bylo omezení již dosažené procedurální úrovně ochrany základních práv a svobod... proto rozsah pojmu ústavní pořádek nelze vyložit toliko s ohledem na ustanovení čl. 112, odst. 1 Ústavy, nýbrž i vzhledem k ustanovení čl. 1, odst. 2 Ústavy, a do jeho rámce zahrnout i ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách.“

Budeme-li tedy v kontextu ústavního zakotvení osobnostního práva zkoumat nejdůležitější prameny této problematiky, zůstanou středem našeho zájmu zejména vyhlášené mezinárodní smlouvy (jež byly dostatečně popsány v

65 [online], [navštíveno 13. 03. 2016], dostupné z: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ces>

66 dtto, dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf

předchozím textu), Ústava ČR a LZPS. Ponechme nyní stranou specifické postavení unijního práva.

Přirozenoprávní orientaci vyznačuje Ústava ČR již ve své vlastní preambuli; v článku 1 pak prohlašuje ČR za demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana a hlásí se k závazkům z mezinárodních smluv. Dále v čl. 2 zmiňuje lid coby zdroj veškeré státní moci a podtrhuje princip enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí, stejně tak jako princip legální licence. V článku 3 ustavuje Listinu nedílnou součástí ústavního pořádku, v čl. 4 přiznává základním lidským právům a svobodám plnou ochranu prostřednictvím moci soudní. Článek 5 a 6 deklaruje demokratický politický systém vycházející z vůle většiny při zohledňování zájmů menšin. Čl. 7 dbá o šetrný přístup k přírodnímu prostředí a čl. 8 zaručuje samosprávu. Jedním z naprosto stěžejních bodů ústavy je článek 9, v němž se odráží všechny výchozí principy poválečného vývoje světa. Článek 9 zosobňuje materiální ohnisko moderní ústavnosti a vytváří univerzální obranný mechanismus garance doktrinálního iusnaturalismu. Článek 10 představuje generální inkorporační klauzuli a čl. 10a umožňuje přenos veřejnoprávních pravomocí na nadnárodní úroveň. Za zmínku stojí jistě i čl. 12, jenž konstatuje nezbatelnost občanství.

Rovněž na Listině základních práv a svobod je z hlediska osobnostního práva nesporně zajímavá opět již především sama preambule. V jejím úvodu se objevuje explicitní odkaz na trpkou historickou zkušenost a závazek budoucí orientace na přirozenoprávní a demokratický koncept organizace společnosti v součinnosti mezinárodní spolupráce všech svobodných národů.

Článek 1 při nejlepší vůli nelze shrnout jinak než doslovnou citací:

„Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcižitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.“

Listinu základních práv a svobod lze jistě označit za velmi komplexní a vyvážený, moderní lidskoprávní katalog. Listina ve svém souhrnu symbolizuje všechny tři hlavní atributy osobního statutu jednotlivce. Integritu, imunitu i autonomii. Celistvost individuality, nedotknutelnost osobnosti a svobodu vůle. Zahrnuje v jednotlivostech celý soubor všech tří generací lidských práv. Mezi

nejvýznamnější články z pohledu osobnostního práva patří bezesporu čl. 6 (právo na život), čl. 7 (nedotknutelnost osoby a soukromí), čl. 8 a 9 (osobní svoboda), čl. 10 (důstojnost, čest, pověst, jméno, soukromí, rodinný život, osobní údaje), čl. 12 (nedotknutelnost obydlí), čl. 13 (listovní tajemství), čl. 14 (svoboda pohybu a pobytu), čl. 15 (svoboda myšlení, svědomí, vědeckého bádání, umělecké tvorby), čl. 16 (svoboda náboženského vyznání), čl. 17 (svoboda projevu, právo na informace) či čl. 35 (kvalitní životní prostředí).

Hovoříme-li o osobnostních, tedy ústavních právech, nemůžeme nezmínit ústřední roli orgánu ochrany ústavnosti, Ústavního soudu ČR.

Podmínky přípustnosti ústavní stížnosti:

„Obecně není přípustný návrh, který se týká věci, o které Ústavní soud již nálezem rozhodl (§ 35 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Rozhodnutí Ústavního soudu jsou konečná a nelze je zvrátit. Proti nálezům a usnesením Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 43 odst. 3 a § 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

Návrh je dále nepřípustný, jestliže v téže věci Ústavní soud již jedná (§ 35 zákona o Ústavním soudu).

Podle ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost nepřípustná také tehdy, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje. Takovými prostředky se rozumí jak řádné opravné prostředky (typicky odvolání, rozklad, stížnost, žaloba ve správním soudnictví, apod.), tak i mimořádné opravné prostředky (např. dovolání nebo kasační stížnost). Kromě těchto nejběžnějších prostředků k ochraně práva je třeba vyčerpat i jiné procesní prostředky k ochraně práva, s jejichž uplatněním je spojeno zahájení soudního, správního nebo jiného právního řízení (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu). Takto je nutno vyčerpat i mimořádné opravné prostředky, které orgán, jenž o nich rozhoduje, může odmítnout jako nepřípustné z důvodů záviselých na jeho uvážení (tzv. nenárokové mimořádné opravné prostředky, např. dovolání k Nejvyššímu soudu podle § 237 občanského soudního řádu).

Z mimořádných opravných prostředků však není nutné vyčerpat návrh na obnovu řízení.

Pokud Ústavní soud zjistí, že ústavní stížnost je nepřijatelná, tj. že byla podána ve věci, o níž již Ústavní soud nálezem rozhodl nebo o níž se již vede řízení, nebo že stěžovatel nevyčerpal všechny předepsané procesní prostředky, nezbude mu, než ústavní stížnost pro nepřijatelnost odmítnout podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.“⁶⁷

„Podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje Ústavní soud o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod.“⁶⁸

„Kdo je oprávněn podat ústavní stížnost, stanoví ustanovení § 72 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto ustanovení je ústavní stížnost oprávněna podat fyzická nebo právnická osoba, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci (dále jen „zásah orgánu veřejné moci“) bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem. Katalog základních práv a svobod zaručených ústavním pořádkem obsahují na prvním místě Listina základních práv a svobod a Ústava, případně mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jež byly v České republice ratifikovány a vyhlášeny.

Praktický důsledek tohoto ustanovení je potom ten, že stěžovatel musí v ústavní stížnosti uvést, jaké základní právo bylo v jeho případě porušeno, který orgán veřejné moci a jakým rozhodnutím, resp. zásahem tak učinil, a v čem konkrétně ono porušení základního práva nebo svobody spočívalo. Žádnými jinými právy se Ústavní soud zabývat nemůže. V této souvislosti je třeba mít na zřeteli, že Ústavní soud není soudem nadřízeným obecným soudům, není soudem poslední instance a přezkoumává „pouze“ ústavnost, nikoli zákonnost či správnost soudních rozhodnutí. Úkolem Ústavního soudu je „jen“ ochrana ústavně zaručených základních práv a svobod.“⁶⁹

„Ústavní stížnost [§ 72 odst. 1 lit. a) zákona č. 182/1993 Sb.] nelze považovat za řádný (mimořádný) opravný prostředek proti jakémukoli (byť i nesprávnému) pravomocnému rozhodnutí obecného soudu, ústavní stížnost má své opodstatnění

⁶⁷ Průvodce řízením o ústavní stížnosti, oficiální web Ústavního soudu ČR, [online], [cit. 13. 3. 2016], dostupné z: <http://www.usoud.cz/pruvodce-rozenim-o-ustavni-stiznosti/>

⁶⁸ tamtéž jako pozn. č. 67

⁶⁹ tamtéž jako pozn. č. 67

*pouze tam, kde pravomocným rozhodnutím obecného soudu bylo konkrétním způsobem porušeno konkrétní ústavně zaručené právo stěžovatelovo, především pak to, které vyplývá z Listiny.*⁷⁰

4.1.3 Zákonná úprava

Osobnostní právo je v České republice chráněno de facto celým právním řádem; ústavním právem, trestním právem, správním právem i právem občanským. A nakonec i samotnými právními principy.

Pokud odpoutáme svoji pozornost od trestního zákoníku a přestupkového zákona, roztržité speciální úpravy převážně osobnostního práva zvláštního, zbývá pro tuto chvíli k prostudování již jen poslední skutečně „plnokrevný“ pramen osobnostního práva, a to „nový“ občanský zákoník (NOZ), z. č. 89/2012 Sb., jenž oproti předchozí právní úpravě problematiku značně rozšířil, respektive rozpracoval.

Nový občanský zákoník deklaruje základní právní rámec ochrany osobnosti již v jednom ze svých úvodních ustanovení, když v § 3 odst. 1 doslova uvádí: *„Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.“* Následuje § 3 odst. 2 písm. a): *„každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí...“*

V § 19 se otevřeně hlásí k přirozenoprávnímu konceptu:

„(1) Každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva, a tudíž se považuje za osobu. Zákon stanoví jen meze uplatňování přirozených práv člověka a způsob jejich ochrany.“

„(2) Přirozená práva spojená s osobností člověka nelze zcizit a nelze se jich vzdát; stane-li se tak, nepřihlíží se k tomu. Nepřihlíží se ani k omezení těchto práv v míře odporující zákonu, dobrým mravům nebo veřejnému pořádku.“

70 nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 6. 1994, sp. zn. III. ÚS 44/93

Základní právní úprava je pak obsažena v oddíle šestém (Osobnost člověka) v rámci hlavy druhé (Osoby) části první (Obecná část), tedy v § 81 - § 117, dále v oddíle pátém (Jméno a bydliště člověka) v rámci hlavy druhé (Osoby) části první (Obecná část), tj. v § 77 - § 80 a v oddíle třetím (Způsob a rozsah náhrady) v rámci hlavy třetí (Závazky z deliktů) části čtvrté (Relativní majetková práva), tedy v § 2951 - § 2971.⁷¹

Zajímavá je nová právní úprava týkající se bezdůvodného obohacení majícího původ v zásahu do přirozených práv člověka (§ 3004 odst. 2 NOZ):

„Bylo-li bezdůvodné obohacení nabyto zásahem do přirozeného práva člověka chráněného ustanoveními první části tohoto zákona, může ochuzený požadovat za neoprávněné nakládání s hodnotami týkajícími se jeho osobnosti namísto plnění podle odstavce 1 dvojnásobek odměny obvyklé za udělení souhlasu s takovým nakládáním. Je-li pro to spravedlivý důvod, může soud rozsah plnění přiměřeně zvýšit.“

V rámci postmortální ochrany NOZ rozšiřuje okruh osob oprávněných domáhat se práva na ochranu osobnosti v případě zesnulé osoby blízké. Svěřuje dokonce aktivní legitimaci i právnické osobě, souvisí-li neoprávněný zásah s činností poškozeného v ní, a to za situace, je-li mrtev či nemohoucí; jinak s jeho přivolením. Naopak nasciturus (počatý, leč doposud nenarozený jedinec) požívá ochrany osobnosti pouze za předpokladu, že se narodí živý.^{72 73}

Zákon přiznává osobě dotčené neoprávněným zásahem do osobnostního práva především tři základní ochranné prostředky. Nárok zdržovací (právo domáhat se upuštění od zásahu), nárok odstraňovací (právo na odstranění následků zásahu) a nárok na přiměřené zadostiučinění (satisfakce morální, popř. satisfakce relutární). Judikatura a právní teorie pak rozlišují i některé další nástroje ochrany osobnosti, v první řadě dosažení nápravy svépomocí, eventuálně uplatnění určovacího nároku (nárok na určení zásahu neoprávněným apod.).⁷⁴

71 Ondřejová, E., *Ochrana osobnosti v Novém občanském zákoníku*, [online], [cit. 08. 03. 2016], dostupné z: http://www.ondrejova.cz/docs/140812_ochrana-osobnosti-v-novem-obcanskem-zakoniku.pdf

72 Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*, Linde Praha, a. s. , 2004, str. 75

73 Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol., *Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář*, 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2008, str. 95

74 tamtéž jako pozn. č. 72, str. 174

„Neoprávněným zásahem je takový zásah do osobnosti fyzické osoby, který je v rozporu s objektivním právem, tj. s právním řádem. Neoprávněnost každého zásahu do právem chráněných hmotných statků, a tedy i zásahu do osobnosti fyzické osoby, tvoří objektivní kategorii představující záporné hodnocení zásahu do osobnosti fyzické osoby ze strany státu. Tuto objektivní kategorii je třeba odlišovat od zavinění jakožto subjektivní kategorii.“⁷⁵

Odpovědnost za neoprávněný zásah do osobnostního práva má přitom dle ustálené judikatury jednoznačně objektivní charakter⁷⁶, když *„vzniklá nemajetková újma na osobnosti postižené fyzické osoby je pro ni stejně závažná bez ohledu na to, jednal-li původce zásahu zaviněně či nikoliv. Subjektivní prvek zavinění má význam toliko při určování výše náhrady nemajetkové újmy dle § 13 odst. 3 obč. zák. v rámci zohlednění okolností, za nichž k porušení práva došlo.“⁷⁷*

Ústavní soud dále dodává:

„...zvláštní zájem, který má demokratický právní stát na respektování právní ochrany osobnosti, se projevuje mimo jiné i v tom, že tato ochrana je poskytována komplementárně v různých právních odvětvích, a to prostředky tomu kterému odvětví vlastními. Vyjádřeno jinak, uplatnění odpovědnosti trestněprávní nevylučuje současné uplatnění právní ochrany osobnosti v intencích příslušných právních předpisů ostatních právních odvětví, neboť právní systém je nutno chápat jako celek složený ze vzájemně se doplňujících právních norem a v jeho rámci je pochopitelně možno vedle trestněprávní odpovědnosti kumulativně použít i ochranu poskytovanou ostatními právními odvětvími (např. právem ústavním, správním, pracovním či v dané věci aplikovaným právem občanským).“⁷⁸

Zvláštním projevem autonomie vůle dotčeného je svolení k zásahu či omezení práva na ochranu osobnosti. V souvislosti se zásahy do osobnostního práva v intencích legality počítá platná úprava s několika typy zákonných licencí (úřední,

75 Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*, Linde Praha, a. s. , 2004, str. 153

76 Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 260

77 usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 29. 8. 2008, sp. zn. 24 C 7/2007

78 usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 29. 8. 2008, sp. zn. 24 C 7/2007

vědecká, umělecká, zpravodajská, zájmová).⁷⁹ ⁸⁰ Avšak nikdy „zákonný důvod k zásahu do soukromí jiného nebo k použití jeho podobizny, písemnosti osobní povahy nebo zvukového či obrazového záznamu nesmí být využit nepřiměřeným způsobem v rozporu s oprávněnými zájmy člověka.“⁸¹

„Obecně je třeba k sankcím za porušení (ohrožení) všeobecných osobnostních práv říci toto: jedním z prvořadých úkolů státu a práva je, aby stanovenými pravidly, ale i jejich dodržováním formálními postupy zajistily, že se fyzické osoby nebudou strachovat o své zdraví, život, čest a důstojnost, soukromí atd. V tomto směru je nechrání jen řeči o svobodě a lidských právech a jejich deklarování, nýbrž účinný, tj. spravedlivý, rychlý, ale zároveň neodvratitelný dopad právních sankcí.“⁸²

Zajímavé srovnání po dvou stech letech vývoje nabízí v tomto případě zejména krátký exkurz do Deklarace práv člověka a občana (1789), čl. II:

„Účelem každého politického společenství je zachování přirozených a nezadatelných práv člověka...“

V posledních několika letech byla předmětem intenzivní odborné diskuze zejména problematika promlčitelnosti nároku na přiměřené zadostiučinění za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti, respektive přímo relativní satisfakce, tedy zadostiučinění v penězích.

Podmínkou vzniku odpovědnosti za imateriální újmu je existence konkrétního neoprávněného zásahu do osobnostního práva, který spočívá v ohrožení nebo porušení objektivním právem chráněných zájmů jednotlivce, dále objektivní existence nemajetkové újmy dotčeného a příčinná souvislost mezi tímto zásahem a touto újmou.⁸³

Původní zavedená soudní praxe podpořená judikaturou NS⁸⁴ (2003) zastávala

79 srov. Telec, I., *Svolení, nebo zákonné licence v právu osobnostním*, Právní rozhledy, 24/2007, str. 879

80 srov. Eliáš, K. a kol., *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*, 2. sv., *Zákony – komentáře*, Praha: Linde, 2008, str. 138, 139

81 NOZ § 90

82 Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*, Linde Praha, a. s. , 2004, str. 143

83 Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol., *Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář*, 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2008, str. 184

84 viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 9. 2003, sp. zn. 30 Cdo 1542/2003

konsenzuální stanovisko, že „osud práva je osudem nároku“, jinými slovy že nepromlčitelnost osobnostního práva je totožná s nepromlčitelností nároku na přiměřené zadostiučinění za neoprávněný zásah do tohoto práva. Jednoduše řečeno, nepromlčitelné jsou právo i nárok. Podle pozdějšího rozhodnutí NS⁸⁵ (2008) je však již tento nárok standardně promlčitelný (tj. v objektivní lhůtě tří let). Jistě není třeba zdůrazňovat, že s tímto novým pohledem se musela stávající praxe (často poměrně komplikovaně) rychle a důstojně popasovat, což se zejména v počátcích tohoto období tu a tam neobešlo bez asistence Ústavního soudu.⁸⁶

(viz kapitola této práce „Vybraná judikatura ÚS ČR“)

4.2 Ochrana osobnosti „de lege ferenda“

Pokud bych měl vyjádřit několika slovy, v čem spatřuji eventuální prostor pro pomyslný upgrade stávajícího systému, pak bych se s největší pravděpodobností uchýlil nejprve k procesní stránce věci. Prvoinstanční věcná příslušnost ve věcech osobnostního práva měla i po 1. 1. 2014 patrně zůstat v jurisdikci krajských soudů. Nejen z důvodu obecné míry komplikovanosti osobnostní problematiky se toto řešení jeví velmi pravděpodobně jako prozíravější.

Druhá úvaha zavání až příliš politikou a levitacemi v oblacích mezinárodněprávní naivity, než aby byla střízlivě racionálním námětem k případné aplikaci, nicméně na tomto místě je jistě možno vyslovovat nahlas i (téměř) nenaplnitelné tužby... Myslím, že by oblasti lidských práv a základních svobod na evropském kontinentě slušel i nadále tradiční koncept dominance Rady Evropy, tedy ESLP. V mnoha souvisejících ohledech by pak mezinárodní atmosféře prospělo umírněně urgentní přistoupení EU k Úmluvě. Ruku v ruce s tím na nás však doléhá i dvousečná otázka permanentní přetíženosti *Lucerny iuris*.

Třetí podnět bych se nebál sebekriticky označit za „postřeh ulice“. Ani v tomto případě se však nelze bez dalšího donekonečna tvářit, že s právem ni za mák nesouvisí. Mám totiž setrvale neodbytný pocit, že (nejen) osobnostnímu právu by vůbec nejlépe posloužil docela obyčejný návrat ke kořenům elementární lidské slušnosti nás všech.

85 viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 11. 2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008

86 srov. Kühn, Z., *Judikatorní odklony v hledáčku ÚS*, 18. 8. 2010, web „Jiné právo. cz“, [online], [navštíveno dne 15. 3. 2016], dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2010/08/judikatorni-odklony-v-hledacku-us.html>

5 KOLIZNÍ POSTAVENÍ NĚKTERÝCH HODNOTOVÝCH KATEGORIÍ V RÁMCI OCHRANY OSOBNOSTI

5.1 Svoboda projevu versus ochrana osobnosti

„Pomluva je jako lavina, s přibývajícím metry roste na síle.“⁸⁷

Učebnicovým příkladem kolize osobnostních hodnot je tradiční střet přípustných mezí svobody projevu a chráněné osobnostní zóny toho kterého jednotlivce. Tato problematika je ostatně i převažujícím tématem následujících kapitol.

Obecná pravidla řešení kolize dvou rovnocenných osobnostních hodnot vždy vyžadují nanejvýš citlivý a sofistikovaný přístup. Z povahy věci přitom jistě není optimální aplikovat při posuzování jejich priorit na všechny zmíněné situace bez výjimky pouze jediné univerzální schéma. Teorie, praxe a především judikatura proto časem vytvořily pro řešení této problematiky dnes již všeobecně respektovanou komplexní metodiku, jež spočívá zejména na několika stěžejních zásadách. První z nich je de facto prastará lidová moudrost „když dva dělají totéž, není to totéž“; dnes bychom řekli „striktně individuální přístup“. Jinými slovy, je třeba vždy přihlížet k unikátním okolnostem, stejně tak jako aktuálnímu kontextu, a to případ od případu.^{88 89} Druhou důsledně uplatňovanou zásadou je princip proporcionality. Zásada citlivého vážení jednotlivých chráněných hodnot mezi sebou navzájem při zohlednění všech relevantních okolností. Dvě zdánlivě stejné situace tak mohou být díky celkovému kontextu vyhodnoceny pokaždé jinak. Důležité je, aby na konci tohoto rozhodovacího procesu bylo jejich vzájemné postavení „přiměřené“, všem okolnostem odpovídající, tedy proporcionalně souladné.⁹⁰

Jestliže jsou v úvodních pasážích této práce poměrně obsáhle rozpracována základní východiska postupného vývoje lidských práv a základních svobod, pak na příkladu výše zmíněné kolize je nejspíše zřejmé, jak nesmírně důležité je

87 Hásek, R., *Kabaret hluchoněmých*, 1998

88 srov. již např. rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 10. 1925, sp. zn. Zm II 173/25

89 či např. nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 2. 1998, sp. zn. IV. ÚS 154/97

90 srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 1. 2000, sp. zn. 7 Tz 204/99

posuzování dané problematiky právě ve světle těchto relativně vzdálených souvislostí. Vůbec nejnázorněji pak tuto skutečnost ztělesňuje sám filozofickoetický charakter judikatury ústavního soudnictví, respektive ESLP, kde si lze nejlépe uvědomit, nakolik fatálně souvisí skutečně všechno se vším.

Autenticita svobody projevu je dnes v rámci každé moderní společnosti tradičním a samozřejmým etalonem kulturní vyspělosti a je všeobecně vnímána jako typické a určující kritérium celkového ratingu kvality života v daném regionu. Pro evropskou společnost pak toto pravidlo platí díky dramatickým historickým reminiscencím dvojnásob, na což pochopitelně reaguje i Úmluva...

EÚLP, čl. 10 (Svoboda projevu):

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společností.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

Pozornému čtenáři jistě neunikne, kolik implicitních informací se v tak jednoduchém textu ve skutečnosti skrývá. Jedná se v zásadě o svobodu projevu naroubovanou na univerzální princip legální licence v kombinaci s modifikovaným principem enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí.

Velmi podobná je rovněž úprava „svobody projevu a práva na informace“ v Listině základních práv a svobod (čl. 17), která se koneckonců Úmluvou hojně inspiruje.

ESLP vedle toho opakovaně zdůrazňuje, že *„svoboda projevu představuje jeden z nejdůležitějších základů demokratické společnosti a jednu z hlavních podmínek jejího pokroku a rozvoje každého jednotlivce... tato svoboda se vztahuje*

nejen na informace nebo myšlenky příznivě přijímané či považované za neškodné či bezvýznamné, ale i na ty, které zraňují, šokují nebo znepokojují...“⁹¹

Další posuzovací zásadou je důsledné rozlišování sociálního statusu. ESLP dovedl ve své judikatuře relativní proměnlivost intenzity osobnostní ochrany jednotlivce v závislosti na jeho společenském postavení. Nejvyšší míra ochrany je poskytována obyčejným občanům bez zvláštních okolností, nejnižší skutečným celebritám společenského života, osobám „par excellence“. Analogicky se tato zásada použije rovněž při stanovení míry svobody projevu, kde nejvyšší míru přiznává novináři.⁹²

„Navíc jsou hranice přípustné kritiky širší vůči politikovi jako takovému než vůči soukromé osobě. Na rozdíl od té se politik nevyhnutelně a vědomě vystavuje podrobnému zkoumání svých slov a činů novináři i širokou veřejností, a musí proto projevovat větší míru tolerance...“⁹³

ESLP rovněž zavedl metodu rozlišování faktických tvrzení a hodnotových soudů, když tvrzeným skutečností přisoudil odpovídající díl odpovědnosti, zatímco průkaznost hodnotových soudů prohlásil de facto za „probatio diabolica“ (neproveditelný důkaz). Zachoval však alespoň minimální racionální základ jako podmínku, na níž lze hodnotový soud vystavět.^{94 95}

„Existence skutečností může být prokázána, zatímco pravdivost hodnotových soudů není dokazatelná. Požadavek dokázat pravdivost hodnotového soudu nelze splnit a sám o sobě porušuje svobodu názoru, která je základní součástí práva chráněného článkem 10 Úmluvy... Soud ovšem dále připomíná, že i tam, kde je nějaké prohlášení hodnotovým soudem, může přiměřenost zasahování záviset na tom, zda existuje dostatečný faktický podklad pro napadené prohlášení, protože i hodnotový soud bez jakéhokoli faktického podkladu může být přehnaný.“⁹⁶

Celková komplikovanost a nesmírná rozmanitost difamační problematiky nakonec vedla Benátskou komisi při Radě Evropy k vypracování desetibodového

91 rozsudek ESLP ze dne 25. 11. 1999 ve věci „Nilsen a Johnsen proti Norsku“, st. č. 23118/93

92 rozsudek ESLP ze dne 8. 7. 1986 ve věci „Lingens proti Rakousku“, st. č. 9815/82

93 zde rozsudek ESLP ze dne 12. 7. 2001 ve věci „Feldek proti Slovenské republice“, st. č. 29032/95;

jinak také v rozsudku ESLP ze dne 8. 7. 1986 ve věci „Lingens proti Rakousku“, st. č. 9815/82

94 rozsudek ESLP ze dne 8. 7. 1986 ve věci „Lingens proti Rakousku“, st. č. 9815/82

95 rozsudek ESLP ze dne 1. 7. 1997 ve věci „Oberschlick proti Rakousku II“, st. č. 20834/92

96 rozsudek ESLP ze dne 27. 2. 2001 ve věci „Jerusalem proti Rakousku“, st. č. 26958/95

„testu difamačních tvrzení“, jenž se stal napříště případným arbitrem základní pomůckou pro stanovení „prvotní diagnózy“ inkriminovaného obsahu.^{97 98}

Vzhledem ke skutečnosti, že tato kolizní tematika je víceméně páteří materií příštích dvou kapitol, nebude již nyní na tomto místě podrobněji zkoumána. Jakkoliv je střet ochrany osobnosti a svobody projevu nejvýraznějším reprezentantem svého druhu, existují i další oblasti, v nichž dochází pravidelně ke kolizním situacím. Připomeňme si tedy alespoň ve stručnosti některé z nich.

5.2 Legální licence – jiný pohled

V nejširším slova smyslu představují typické kolizní situace v rámci ochrany osobnosti i všechny typy legálních licencí opravňujících k legitimnímu zásahu do osobnostního práva.⁹⁹ I zde proti sobě stojí naprosto elementární zájmy člověka, i v tomto případě je třeba vždy citlivě vážit jejich vzájemné situační priority. A právě při této příležitosti znovu přichází ke slovu již jednou zmiňovaný John Stuart Mill, když se vši argumentační naléhavostí a přitom vyčerpávajícím způsobem tento fenomén pojmenovává dnes již jeho legendárními slovy: „*Svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého.*“

5.3 Konflikt všeobecného a zvláštního osobnostního práva

Všeobecná a zvláštní osobnostní práva mají jako dvě v podstatě samostatná subodvětví de facto i svoji vlastní právní úpravu, která ovšem sama o sobě nikterak kolizní není. Pokud by však hypoteticky ke kolizi mezi právem všeobecným a právem zvláštním přece jen došlo, jejich konflikt by se řešil při zohlednění všech relevantních okolností ve většině případů velmi pravděpodobně

97 viz nález Ústavního soudu České republiky ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. 453/03 (N 209/39 SbNU 215)

98 více např. také v: Němeček, T., *Padni komu padni, Život a případy Elišky Vagnerové*, Praha: Leges, 2014, 160 str.

99 srov. Herczeg, J., *Meze svobody projevu*, vyd. 1, Praha: Nakladatelství Orac, 2004, str. 45-47

předností všeobecného práva, jak dovozuje respektovaná právní doktrína.^{100 101 102}

103

Lze konstatovat, že obě úpravy se spíše navzájem doplňují, koneckonců odborná literatura k tomu uvádí:

„Jinak však jsou obě tyto právní úpravy vůči sobě samostatné a na sobě nezávislé... Lze to vyjádřit i tak, že je-li dán v konkrétním případě pro použití obou právních úprav různý skutkový základ a potřebné podmínky obecného a zvláštního charakteru, může být obojí právní úprava uplatněna souběžně (paralelně), ovšem s tím, že je-li ochrana konzumována podle jedné právní úpravy, kdy je splněn zákonem sledovaný cíl, odpadá použití druhé.“¹⁰⁴

5.4 Implicitní situační konflikt procesní

V jistém smyslu je exemplární kolizí hodnot v procesu uplatňování ochrany osobnosti zcela jistě i sama nepřiměřeně dlouhá doba jednotlivých řízení, neboť je bezprostřední příčinou znemožňující využití všech účinných prostředků ochrany osobnostního práva v plném rozsahu, řádně a včas.¹⁰⁵ Jestliže patří slovy vrcholných arbitrů k nejzákladnějším ústavním právům každého jednotlivce zejména rovný přístup k soudní spravedlnosti při legitimním očekávání spravedlivého procesu se všemi jeho atributy a paralelním respektem ke všem elementárním právním principům, pak na druhé straně tatáž doktrína i judikatura zároveň svorně a definitivně prohlásila veškeré nepřijatelné průtahy řízení také za flagrantní porušení práva na tentýž spravedlivý proces. Enormní nápad jednotlivých podání je přitom dlouhodobým problémem snad všech soudních

100 Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*, Linde Praha, a. s. , 2004, str. 142

101 Gerloch, A., *Teorie práva*, 5. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 154

102 viz také např. rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 31.10.2007, sp. zn. 24 C 48/2004

103 viz také rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28.1.2009, sp. zn. 1 Co 119/2008

104 Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*, Linde Praha, a. s. , 2004, str. 142

105 Forejtová, M., *Nekončící soubor mezi svobodou slova a ochranou osobnosti ve světle spravedlivého procesu u ESLP*, web Právní prostor, 29. 05. 2015, [online], [navštíveno 18. 3. 2016], dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/nekoncici-soubor-mezisvobodu-slova-a-ochranou-osobnosti-ve-svetle-spravedliveho-procesu-u-eslp>

instancí. Toto procedurální schizma proto dnes tvoří jakýsi absurdně uzavřený kruh, v němž poněkud paradoxně důsledek jevu je zároveň i jeho vlastní příčinou. Spolehlivě rozetnout tento gordický uzel kauzální tautologie bude přitom pro kompetentní instituce do budoucna spíše jen čím dál tvrdším oříškem. Vždyť jen sám ESLP evidoval ke konci roku 2012 téměř 150.000 nevyřízených stížností.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Bobek, M., Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J. a kol., *Dvacet let Evropské úmluvy v České republice a na Slovensku*, vyd. 1., Praha: C. H. Beck, 2013, str. 248 a násl.

6 VYBRANÁ JUDIKATURA ÚS ČR

Každá jednotlivě izolovaná hodnota osobnostního práva již dnes disponuje dostatečným objemem vlastní judikatury odpovídající svým zaměřením té které příslušné kategorii. Z praktických důvodů však nelze v jediné studii analyzovat jednotlivě každou z nich. Jednak to znesnadňuje stále se historicky rozšiřující (a právě z důvodu žádoucí flexibility principiálně neuzavřený) katalog těchto chráněných hodnot, jednak to není z hlediska právní vědy ani účelné a bezpodmínečně nutné. Předmětem zájmu v tomto okamžiku není konkrétní povaha jednotlivých osobnostních práv, nýbrž obecné principy, které se při jejich ochraně uplatňují. Vlastní nezaměnitelný rukopis obou zkoumaných institucí. Konstruktivní finesy brilantní právní argumentace, rozmanitost inovativní interpretace, citlivá distinkce fakticity a temporality, vernisáž deduktivní logiky. Bez ohledu na skutečnost, který konkrétní zájem právě hájí, neboť tyto vrcholné metodiky jsou tak jako tak při své aplikaci povětšinou oslím můstkem ke každému jednomu z nich.

„Divácky nejatraktivnějším“ a nejsnáze uchopitelným tématem současnosti je z tohoto hlediska především problematika ochrany osobnosti před svobodou projevu. Většina komentované judikatury bude proto z ilustrativního okruhu této pragmatické orientace.

6.1 „Pravidla hry“

Jako názornou pomůcku, na niž lze demonstrovat obecné principy a metody řešení problematiky osobnostního práva nejsnáze, jsme si v úvodu této kapitoly vypůjčili střet práva na svobodu projevu a práva na ochranu před takovými projevy, přerostou-li stanovenou mez. Stanovení této meze, respektive hraničních mezí při vážení jednotlivých chráněných hodnot, je přitom právě tím nejproblematictější středobodem osobnostního práva. O základních zásadách individuálního posuzování, vážení jednotlivých chráněných zájmů a důsledném dodržování principu proporcionality již byla řeč v teoretické části této práce.

Proces rozhodování nejkomplicovanějších případů doprovázených navíc stále novými a novými relevantními skutečnostmi vytvořil postupem času naléhavou poptávku po nepoměrně podrobnější a systematictější škále testovacích kritérií. V následující části proto budou ilustrativně zmíněny především judikáty, v nichž lze takové pomocné metodiky nalézt.

6.1.1 „Premiér versus žurnalista“

Věc: nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 453/03

Je zvláštní shodou okolností, že ústřední postava tohoto případu byla v inkriminované době předsedou vlády České republiky, zatímco dnes je jejím prezidentem. V současné době přitom dílem osudu čelí podobnému soudnímu řízení jako tehdy. Je tedy docela dobře možné, že napříště bude vděčným studijním materiálem kauza současná.

Tento ústavní nález si však zaslouží pozornost především z jiného důvodu. Význam Benátské komise při Radě Evropy již byl okrajově zmíněn v předchozím textu. Benátská komise v důsledku výše popsané situace v průběhu času vypracovala desetibodový „*test difamačních tvrzení*“, jenž umožňuje zkoumat vzájemný poměr mezi svobodou projevu a právem na ochranu osobnosti.¹⁰⁷ Právě v tomto judikátu jej přitom Ústavní soud ČR použil pravděpodobně vůbec poprvé.

Odhlédneme-li nyní od meritorní podstaty případu, kde proti sobě stojí dva klasičtí účastníci difamačního sporu, budeme mít velmi dobrou příležitost nerušeně sledovat jeden z autentických příkladů přenesení moderní metodiky Rady Evropy do národního právního řádu.

Následující pasáž z odůvodnění nálezu si zaslouží ocitovat v plném znění:

„... presumpcí ústavní konformity je chráněn toliko hodnotící úsudek, nikoli tvrzení faktů, která v míře, v níž sloužila za základ kritiky, musí naopak důkazně prokazovat kritik sám.“

¹⁰⁷ srov. např. Forejtová, M., *Nekončící souboj mezi svobodou slova a ochranou osobnosti ve světle spravedlivého procesu u ESLP*, web: Právní prostor, 29. 05. 2015, [online], [navštíveno 18. 3. 2016], dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/nekoncici-souboj-mezi-svobodu-slova-a-ochranou-osobnosti-ve-svetle-spravedliveho-procesu-u-eslp>

„Prokázání tvrzených faktů kritikem samotným platí jako evropský ústavní standard (např. rozhodnutí Sněmovny lordů ze dne 28. 10. 1999 ve věci Reynolds v. Times News Papers Limited nebo rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu (BVerfG) ze dne 3. 6. 1980, 1 BvR 797/78 v případě Böll, který je potvrzován i judikaturou Evropského soudu pro lidská práva - dále jen "ESLP", např. rozhodnutí velkého senátu ze dne 17. 12. 2004 ve věci Pedersen a Badsgaard v. Dánsko).“

„Dalším obecným pravidlem, které lze dovodit z evropské judikatury, je, že chce-li kdokoliv zveřejnit o jiné osobě informaci difamačního charakteru, nelze jeho počínání považovat za rozumné či legitimní, pokud neprokáže, že měl rozumné důvody pro spoléhání se na pravdivost difamační informace, kterou šířil, a dále pokud prokáže, že podnikl řádné dostupné kroky k ověření pravdivosti takové informace, a to v míře a intenzitě, v níž mu bylo ověření informace přístupné, a konečně, pokud sám neměl důvod nevěřit, že difamační informace je nepravdivá.“

„Zveřejnění takové informace nelze považovat za rozumné i tehdy, pokud si šířitel informace neověří její pravdivost dotazem u osoby, které se informace týká, a nezveřejní i její stanovisko, s výjimkou nemožnosti takového postupu anebo tam, kde to zjevně nebylo nutné (Reynolds viz shora).“

„Důležité pro zvážení legitimního zveřejnění informace je zkoumání motivu zveřejnění. Legimititu zveřejnění informace nelze dovodit, pokud byla dominantně motivována touhou poškodit difamovanou osobu, pokud šířitel sám informaci nevěřil anebo pokud ji poskytl bezohledně, aniž by se řádně staral o to, zda je či není pravdivá.“

„Čest a dobré jméno osoby jsou hodnoty náležející do kulturního dědictví naší civilizace mající kořeny v křesťanství a judaismu ("Vzácnější jest jméno dobré než bohatství veliké, přízeň lepší než stříbro a zlato." Kniha přísloví, kap. XXII v.1, Kaz. 7.1.).“

„Tvrzená difamační fakta je třeba vždy posuzovat komplexně pod zorným úhlem mnoha hledisek, která lze vyjádřit v následujících bodech (shodně viz Amicus Curiae Opinion Benátské Komise ze dne 17. 3. 2004, CDL-AD(2004)011):

1. *Závažnost obvinění. Čím závažnější obvinění je, tím více byla veřejnost dezinformována a difamovaná osoba poškozena, pokud tvrzení není pravdivé.*
2. *Povaha informace a uvážení, do jaké míry je předmětný problém záležitostí veřejného zájmu.*
3. *Zdroj informace. Někteří šířitelé informace nemají přímou znalost o události. Někteří mají vlastní důvody rozmělnit informaci anebo jsou placeni za své příběhy.*
4. *Vynaložené úsilí a konkrétní kroky k ověření pravdivosti informace.*
5. *Status informace. Obvinění již může být předmětem vyšetřování, které vyžaduje ohledy.*
6. *Naléhavost záležitosti. Zprávy jsou často komoditou podléhající rychlé zkáze.*
7. *Zda byl žádán komentář od stěžovatele (žalobce). Ten může mít informace, kterými jiní nedisponují nebo které nesdělili. Oslovení stěžovatele (žalobce) nemusí být vždy nutné.*
8. *Zda médii šířené sdělení obsahovalo podstatu události viděné očima stěžovatele (žalobce).*
9. *Tón sdělení šířeného médii. Původce mediálně šířené informace může iniciovat diskusi nebo vyšetřování. Nemusí prezentovat obvinění jako sdělování faktu.*
10. *Okolnosti zveřejnění včetně jeho načasování.“*

Velmi hodnotný materiál byl obsažen rovněž v odlišném stanovisku k odůvodnění nálezu z pera soudkyně Michaely Židlické, např.:

„K omezení základních práv či svobod, i když jejich ústavní úprava omezení nepředpokládá, může dojít v případě jejich kolize. V těchto situacích je nutné stanovit podmínky, za splnění kterých má prioritu jedno základní právo či svoboda, a za splnění kterých jiné. Základní je v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody (nález Ústavního soudu ze dne 17. 2. 1999 sp. zn. Pl. ÚS 16/98, Sbirka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 13, nález č. 25, vyhlášen pod č. 68/1999 Sb.). V případě poměrování dvou základních práv a svobod je nutno s

ohledem na čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod vždy šetřit podstatu a smysl práva, jež má ustoupit právu jinému.“

Smyslem poukazu na tento konkrétní judikát byl zejména jeho univerzální metodický přínos, z tohoto důvodu jistě není nutné blíže zkoumat vlastní skutkovou podstatu případu.

Pro úplnost snad ještě dovětek... za tento nález vděčíme autorskému kolektivu v podobě IV. senátu ÚS ČR složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické, soudce zpravodaje Elišky Wagnerové a soudkyně Vlasty Formánkové.

6.1.2 „Na skok k ESLP“

Věc: rozsudek ESLP ze dne 7. 2. 2012 ve věci „*Axel Springer AG proti Německu I*, st. č. 39954/08

Ačkoliv je tato kapitola zaměřena primárně na judikaturu ÚS ČR, není na škodu zařadit v zájmu optimální komparace obou institucí na toto místo drobnou, leč významově podstatnou vsuvku.

V každé projednávané věci musí soudní senát (lhostejno, zda ÚS či ESLP) přizpůsobit rozhodování individuálním specifikům případu. Soud si tak pokaždé vytváří de facto originální test hodnocení situace ad hoc. V některých rozhodnutích se však čas od času objeví přece jen univerzálně konstruovaná metodická pomůcka, využitelná pak do budoucna pro tu kterou část problematiky již jaksí všeobecně. Právě takovým judikátem je rovněž „*Axel Springer*“, v němž ESLP zformuloval jeden z posledních testů difamačních tvrzení po vzoru Benátské komise.¹⁰⁸

Test spočívá v posouzení následujících základních otázek:¹⁰⁹

1. Jde o příspěvek k debatě sledující veřejný zájem?

108 Forejtová, M., *Nekončící souboj mezi svobodou slova a ochranou osobnosti ve světle spravedlivého procesu u ESLP*, web: Právní prostor, 29. 05. 2015, [online], [navštíveno 18. 3. 2016], dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/nekoncici-souboj-mezisvobodu-slova-a-ochranou-osobnosti-ve-svetle-spravedliveho-procesu-u-eslp>

109 Forejtová, M., *Nekončící souboj mezi svobodou slova a ochranou osobnosti ve světle spravedlivého procesu u ESLP*, web: Právní prostor, 29. 05. 2015, [online], [navštíveno 18. 3. 2016], dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/nekoncici-souboj-mezisvobodu-slova-a-ochranou-osobnosti-ve-svetle-spravedliveho-procesu-u-eslp>

2. Jak známá je dotčená osoba a co je předmětem reportáže?
3. Jaké bylo předchozí jednání dotčené osoby?
4. Jakým způsobem byla informace získána a jaká je její pravdivost?
5. Jaké jsou obsah, forma a důsledky zveřejnění?
6. Jak přísné by bylo uložení sankce?

Lidská společnost se pochopitelně neustále dynamicky vyvíjí, relevantní okolnosti se v průběhu času mění a celá doktrína hodnocení jednotlivých kategorií tak postupně podléhá odpovídajícím změnám v přístupu kompetentních institucí. Nejinak je tomu i v případě ESLP či ÚS ČR. Můžeme tak být například svědky nastupujícího trendu přesouvání těžiště rozhodných faktorů směrem k pozvolnému upřednostňování „svobody“ projevu před jeho „omezováním“. Hraničním kritériem vzájemné kolize hodnot se čím dál častěji stává již jen vlastní platforma individuálního informačního sebeurčení či striktní identifikace a diferenciacie sociálního postavení všech na difamačním sporu zúčastněných osob.¹¹⁰

6.1.3 Difamační kritéria Ústavního soudu ČR

Věc: nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 2. 2015, sp. zn. II. ÚS 2051/14

Tento nález je aktuálně posledním judikátem, v němž se lze v rámci rozhodovací činnosti ÚS ČR setkat se skutečně komplexním difamačním testem. Vznikl na pozadí relativně běžné kauzy, v níž proti sobě původně stáli poslankyně a primátorka v jedné osobě na straně žalující a pracovník humanitární organizace na straně žalované. Povahu jejich sporu však ponechme stranou, klíčové jsou zde zejména obecné přístupy Ústavního soudu. Ústavní soud velmi sofistikovaně přistoupil k vytvoření vlastního seznamu kritérií pro posuzování rovnováhy mezi svobodou projevu a právem na ochranu osobnosti. Zaujal transparentní postoj k rozhodnému posouzení tvrzené „(ne)zákonosti“ určitého jednání a zároveň rozhodné stanovisko vůči definičním znakům „pravdy“ v pojetí běžných

¹¹⁰ viz např. nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 7. 2007, sp. zn. IV. ÚS 23/05 (N 111/46 SbNU 41)

životních situací.

Zmíněný difamační test sestává z osmi, respektive deseti otázek, jež je třeba vždy bezpodmínečně zkoumat:

1. povaha výroku (jde o skutková tvrzení či hodnotové soudy?)
2. obsah výroku (je projev např. „politický“ nebo „komerční“?)
3. forma výroku (je výrok expresivní, vulgární?)
4. postavení kritizované osoby (např. celebrita, politik?)
5. dotýká se výrok soukromé či veřejné sféry kritizovaného?
6. chování kritizovaného (provokace kritiky, reakce na ni apod.)
7. kdo výrok pronáší (novinář, politik, občan atd.)
8. načasování výroku (uvážlivost, zbrkllost, dostatek informací apod.)
- (9.) celkový kontext
- (10.) jiné relevantní okolnosti

Právní věta (citace):

„I. Při řešení kolize mezi základním právem na svobodu projevu a základním právem na ochranu důstojnosti a cti jednotlivce musí být brána v potaz zejména 1) povaha výroku (tj. zda jde o skutkové tvrzení či hodnotový soud), 2) obsah výroku (např. zda jde o projev "politický" či "komerční"), 3) forma výroku (zejména nakolik je předmětný výrok expresivní či dokonce vulgární), 4) postavení kritizované osoby (např. zda jde o osobu veřejně činnou či dokonce o osobu aktivní v politickém životě, případně o osobu veřejně známou - typicky "hvězdy showbyznisu"), 5) zda se výrok (kritika) dotýká soukromé či veřejné sféry této kritizované osoby, 6) chování kritizované osoby (např. zda kritiku sama "vyprovokovala" či jak se posléze ke kritice postavila), 7) kdo výrok pronáší (např. zda se jedná o novináře, běžného občana, politika apod.) a konečně, 8) kdy tak učiní (tzn. např. jaké měl či mohl mít jeho autor v daný okamžik k dispozici konkrétní údaje, z nichž vycházel, a v jaké situaci tak učinil). Tento výčet však není konečný, neboť v úvahu musí být vždy vzat celkový kontext věci a ve

specifických případech mohou být významné i okolnosti, jež nelze do žádné z právě zmíněných kategorií zařadit. “

„II. I v případě sporů o pravdivost skutkového tvrzení je třeba vycházet z určitého reálného pojetí kategorie pravdivosti, které bere v úvahu kontext proneseného výroku, zejména, nakolik byl tento výrok založen na spolehlivých informacích, které jeho autor k dispozici skutečně měl, či je k dispozici přinejmenším mít mohl a měl. Uvedené přirozeně neznamená, že by kategorie pravdivosti byla subjektivní či zcela závislá na informacích, které má autor výroku (nahodile) k dispozici. Právě naopak - ještě předtím, než pronese skutkové tvrzení, které je způsobilé zasáhnout do osobnostních práv jiné osoby, by každý měl vyvinout určité přiměřené úsilí za účelem zjištění, zda je jím pronášený výrok pravdivý. Míra tohoto úsilí, kterou je od autora výroku možno oprávněně požadovat, se přitom může lišit v závislosti na tom, nakolik závažný je hrozící zásah do osobnostních práv dotčené osoby či v závislosti na osobě autora výroku (větší nároky budou v tomto ohledu kladeny na novináře, politiky či experty v určitém oboru - tedy na osoby, u nichž lze očekávat vyšší stupeň informovanosti a znalostí, a naopak nižší na "běžné občany", od nichž tato očekávání požadovat nelze). Uvedené se pochopitelně vztahuje pouze na skutková tvrzení, o jejichž správnosti je jejich autor přesvědčen, tj. nikoliv na vědomé šíření nepravdy (lhání).“

„III. Tvrzení, že určité jednání je nezákonné, nelze s ohledem na diskursivní povahu práva označit za "čisté" skutkové tvrzení. Právě naopak - to, zda určité jednání má být považováno za souladné či rozporné s právem, může být - a začasť také bývá - předmětem legitimních sporů, ať již praktických či akademických. Pokud tak např. autor v odborném článku označí určité jednání (resp. právní názor, který by toto jednání odůvodnil) za protiprávní, nelze takové tvrzení podrobovat testu pravdivosti jako klasické skutkové tvrzení. Mnohem spíše lze toto tvrzení označit za hodnotový soud, resp. za vyslovení názoru vyjadřujícího přesvědčení autora o tom, jak má být právo interpretováno. Podobně, určité rozhodnutí orgánu veřejné moci se nejprve jeví jako zákonné (presumpce správnosti), nicméně později je na základě přezkumného řízení zrušeno a bude tak postaveno najisto, že se jednalo o rozhodnutí nezákonné. Proto může být v konkrétním případě významné nejen to, jaký výrok byl učiněn, nýbrž také, v který

časový okamžik.“

Z výše řečeného tak jednoznačně vyplývá, že ve dvou různých časových úsecích či v nepatrně jiném kontextu mohou nastat zcela jiné důsledky jinak stejného jednání. Výše uvedená obecná pravidla, jakkoliv jsou v těchto kauzách uplatňována vůči svobodě projevu, se v analogických modifikacích uplatní i při ochraně víceméně všech jednotlivých hodnot osobnostního práva. Všechny takové případy budou vždy zásadně posuzovány individuálně, v příslušném kontextu, při pečlivém vážení všech konfliktních hodnot či zájmů a při důsledném dodržování principu proporcionality.

6.2 „Zelený Raoul poprvé“

Věc: ústavní stížnost RINGIER, a. s.; usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25. 11. 2010, sp. zn. II. ÚS 468/03

Patrně nejznámější českou difamační kauzou novodobé historie je „Zelený Raoul versus Březina“. Zkusme si alespoň v hrubých rysech nastínit okolnosti případu.

Ing. Karel Březina byl v letech 2000 – 2002 ministrem bez portfeje v Zemanově vládě. Při občasných příležitostech se v médiích nikterak netajil svými četnými úspěchy u žen, což bylo na druhé straně neméně často vděčným tématem nejrůznějších mediálních komentářů.

Obchodní společnost Ringier ČR, a. s. je vydavatelem týdeníku Reflex, v němž od roku 1995 vychází každý týden na straně 4 satirický seriálový komiks „*Zelený Raoul aneb Nekonečný příběh České republiky očima uřona*“. Jeho autorem je karikaturista a kreslíř Štěpán Mareš.

Skutková podstata:

V roce 2001 vyšlo v 18. čísle časopisu Reflex další pokračování Zeleného Raoula. Tento díl byl věnován převážně ministru Březinovi, jenž je v karikaturách vyobrazován takřka výhradně nahý a ve velmi obscénních až vysloveně

pornografických situacích. Celý kreslený příběh je navíc opatřen titulky, v nichž je velmi expresivním způsobem komentována řada výše zmíněných aktivit. Inkriminovaný díl komiksu nese v úvodu podtitul „*Proslulý sociálnědemokratický playboy ministr Březina se rozhodl následovat Kačenku Kornovou a Terezu Pergnerovou a nafotil seriál pro porno magazin:*“.

Karel Březina podal u Městského soudu v Praze na společnost Ringier žalobu na ochranu osobnosti, v níž se domáhal mediální omluvy jako odpovídající morální satisfakce. Argumentoval extrémně vulgárními výroky na svoji adresu a celkově značně difamační povahou grafické vizualizace. Dle jeho názoru komiksový příběh mnohonásobně překročil obecné standardy vkusu, respektive meze minimální lidské slušnosti a hrubým způsobem tak poškodil jeho osobnostní právo na důstojnost, jméno, čest a soukromí.

Žalovaný na svoji obhajobu uváděl, že celý seriál je tradičně založen na silné nadsázce, satíře a ironickém komentu české společnosti. Nikdo přece nemůže ani na okamžik pochybovat o fiktivní povaze celého příběhu, když vypravěčem je mimozemšťan a v seriálu se pravidelně objevují další smyšlené postavy a nadpřirozené bytosti. Celkový kontext tak jednoznačně nesvědčí o výpovědi jakýchkoli faktických tvrzení, z kteréhož důvodu nikdy nemůže být předmětem dokazování pravdivosti či ověřitelnosti. K expresivní formě vyjádření poznamenal, že sám žalobce se nebývale často a rád chlubil svou pestrou sexuální historií a dokonce i premiér ho proto otevřeně nazval „*sexuálním maniakem*“. Žalovaný navrhoval soudu zamítnutí žaloby.

Městský soud rozhodl¹¹¹, že k neoprávněnému zásahu do osobnostního práva žalobce došlo, a to celým obsahem uvedeného komiksu. V odůvodnění zkoumal a porovnával postavení politika v karikatuře, reklamě či kritické žurnalistice. Zatímco kritika má typicky směřovat především ke konstruktivnímu odsouzení eventuálních pochybení, jakkoliv lze i v takovém případě tolerovat jistou míru ostřejší formy, pak karikatura je již svojí vlastní podstatou přímo založena na zveličování, respektive zesměšňování charakteristických rysů toho kterého adresáta. Pro všechny literární útvary beze zbytku však i přesto platí, že tuto formu musí tak jako tak udržet v určitých mezích. I osoby stojící na samé špici veřejného života mají nezpochybnitelná osobnostní práva, navzdory svému

111 rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. 10. 2001, č. j. 37 C 52/2001-20

sociálnímu statusu. Míra přijatelnosti kontroverzní formy byla v tomto konkrétním případě dle mínění soudu výrazně překročena, když její difamační vulgaritou daleko vybočila z toho, co je jinak i v této poměrně diskutabilní oblasti žurnalistiky běžné. V rámci principu proporcionality tak byla jednoznačně porušena ona křehká rovnováha sil ve zřejmý neprospěch osobnostního práva žalobce.

Velmi případná byla poznámka soudu na závěr, v níž vyjádřil přesvědčení, že celá kauza by byla s největší pravděpodobností posouzena odlišně, pokud by předmětný komiks byl uveřejněn v jiném typu (takříkajíc „tematické“) tiskoviny (např. Leo¹¹² apod.).

Společnost Ringier se proti rozsudku odvolala. Vrchní soud v Praze následně rozsudek soudu prvního stupně převážně potvrdil.¹¹³ Zamítl pouze žalobní část, kde žalobce požadoval, aby omluva obsahovala expresivní odsudek dotčených karikatur. Odůvodnění Vrchního soudu však opíralo svoji argumentaci především o skutečnost, že předmětný komiksový díl z objektivního hlediska naplňuje všechny charakteristické znaky pornografie, což je samo o sobě „*vybočením z mezí v demokratické společnosti uznávaných pravidel slušnosti*“. Komiks tak porušuje zejména práva žalobce zaručená článkem 10 Listiny základních práv a svobod a § 11 občanského zákoníku (zák. č. 40/1964).

Vydavatel týdeníku Respekt poté podal dovolání k Nejvyššímu soudu a zároveň ústavní stížnost. Ústavní soud stížnost svým rozhodnutím¹¹⁴ odmítl jako nepřijatelnou pro nevyčerpání všech opravných prostředků (nebylo rozhodnuto o dovolání stěžovatele).

Stěžovatel v dovolání namítal chybnou interpretaci Vrchního soudu, když tento prohlásil předmětný komiks za nepochybnou pornografii. Dle názoru stěžovatele je uveřejněné dílo naopak pouhou parodickou satirou „*politikovy veřejné prezentace sexuality*“. Dramatická hyperbola pak jen podtrhuje absurditu takového chování u osob z absolutního vrcholu společenského života. Byla vzpomenua i souvislost s ustálenou judikaturou, která v takové situaci toleruje zveřejňování projevů „*zraňujících, šokujících či znepokojivých*“¹¹⁵.

112 erotický časopis (pozn. autora)

113 rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 4. 2002, č. j. 1 Co 28/2002-41

114 usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 19. 5. 2003, sp. zn. I. ÚS 472/02

115 viz např. rozsudek ESLP ze dne 8. 7. 1986 ve věci „*Lingens proti Rakousku*“, st. č. 9815/82

Březina reagoval poukazem na krajní nevhodnost formy při zamýšleném tlumočení obsahu a odkázal na podobný rozsudek Krajského soudu v Ostravě¹¹⁶, v němž se rovněž konstatuje neoprávněný zásah do osobnostního práva překročením únosné meze expresivity jako formy, která je svým celkovým charakterem v hrubém nesouladu s legitimními cíli původního záměru (kritiky). Dovolával se dále rozhodovací zásady neupřednostňovat při střetu dvou rovnocenných ústavně chráněných hodnot automaticky či absolutně pouze jednu z nich bez dalšího, nýbrž maximálně zodpovědně vážit a hodnotit jejich vzájemný poměr v závislosti na té které konkrétní situaci. V této souvislosti citoval také příslušnou pasáž z příkladné judikatury ÚS ČR: „*vybočí-li publikovaný názor z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti, ztrácí charakter korektního úsudku (zprávy, komentáře) a jako takový se zpravidla ocitá již mimo meze ústavní ochrany*“¹¹⁷. Podobně bylo odkazováno i na judikaturu ESLP.¹¹⁸

Nejvyšší soud České republiky 26. 6. 2003 svým usnesením dovolání odmítl pro nepřipustnost.¹¹⁹ Akciová společnost Ringier se tedy znovu obrátila na Ústavní soud.

Městský soud v Praze se k ústavní stížnosti vyjádřil zopakováním svého stanoviska z prvního řízení a konstatoval, že do ústavních práv stěžovatele před soudem zasaženo nebylo.

Vrchní soud v Praze rovněž setrval na svých původních stanoviscích a zhodnotil situaci vyjádřením, že se v rámci řízení s lidskoprávní dimenzí věci dostatečně vyrovnal.

Ústavní soud po důkladném posouzení případu, stejně tak jako obsahu napadených rozhodnutí dospěl k závěru, že předložená ústavní stížnost není důvodná. Jako taková byla tedy jeho usnesením ze dne 25. 11. 2010 odmítnuta.¹²⁰

Ústavní soud v odůvodnění připomenul několik zásadních skutečností, které jsou dlouhodobě samozřejmou součástí jeho rozhodovací praxe:

Ústavní soud „*není soudem nadřazeným obecným soudům a jako takový je*

116 rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 15. 1. 1996, sp. zn. 23 C 96/95

117 náleží Ústavního soudu ČR ze dne 10. 7. 1997, sp. zn. III. ÚS 359/96

118 např. rozsudek ESLP ze dne 26. 11. 1991 ve věci „*Observer a Guardian proti Spojenému království*“, st. č. 13585/88

119 usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2003, č. j. 28 Cdo 2090/2002-59

120 usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25. 11. 2010, sp. zn. II. ÚS 468/03

oprávněn do jejich rozhodovací pravomoci zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny... jeho úkolem není zabývat se porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob, chráněných "běžnými zákony". Postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu a výklad jiných než ústavních předpisů a jejich aplikace při řešení konkrétních případů, jsou záležitostmi obecných soudů. Ústavní soud neposuzuje tedy zákonnost vydaných rozhodnutí (pokud jimi není porušeno ústavně zaručené právo), neboť to přísluší obecným soudům.“

„Podstatou ústavní stížnosti je posouzení, zda napadenými rozhodnutími či v rámci řízení o ochraně osobnosti jim předcházejícím nedošlo k zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatelky, tj. zda a jakým způsobem se obecné soudy vyrovnaly s ochranou ústavně zaručených práv stěžovatelky dle čl. 15 odst. 2 a zejména dle čl. 17 Listiny, a to ve vztahu k právům vedlejšího účastníka zaručeným čl. 10 Listiny.“

„Svoboda projevu je základním kamenem demokratické společnosti. Společně se svobodou umělecké tvorby jsou chráněny nejen Listinou, ale i čl. 10 Úmluvy. Svoboda projevu zahrnuje též svobodu uměleckého vyjádření. Umělci a ti, kdo rozšiřují jejich díla, mají právo nejen na ochranu idejí vnímaných příznivě, ale i na ochranu idejí, které šokují, urážejí, pohoršují či rozrušují stát či jakoukoliv část populace (k tomu viz i rozhodnutí Ústavního soudu ve věci sp. zn. IV. ÚS 606/03 odkazující na rozsudek ESLP ve věci Handyside¹²¹, 1976). Zásah státu do svobody projevu by měl přijít tehdy, pokud nelze škodu napravit jinak, např. užitím přípustných možností k oponování kontroverzním a zavádějícím názorům. To platí zvláště pro politiky a osobnosti veřejně známé, které mají obecně snazší přístup k médiím a tím také snadnější možnost vyvrátit to, co považují za smyšlenky (k tomu viz rozhodnutí Ústavního soudu ve věci sp. zn. I. ÚS 367/03).“

„Svoboda projevu není bezbřehá. Je omezena jednak chráněnými zájmy podle čl. 17 Listiny a jednak ostatními ústavně zaručenými právy a svobodami. Ke konfliktu může docházet mezi svobodou projevu a právem na ochranu cti a dobré pověsti. Při střetu základních práv na stejné úrovni bude vždy věcí nezávislých soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého jednotlivého případu pečlivě

¹²¹ rozsudek ESLP ze dne 7. 10. 1976 ve věci „Handyside proti Spojenému království“, st. č. 5493/72

zvážily, zda jednomu právu nebyla nedůvodně dána přednost před právem druhým. Je proto úkolem obecných soudů, aby na základě konkrétních okolností daného případu zvážily, zda "projev" dosahuje takové intenzity, že zasahuje do práva na ochranu osobnosti dané osoby či je situaci přiměřený, tedy zda v daném případě preferovat právo na ochranu cti a dobré pověsti dotčené osoby, nebo upřednostnit právo na svobodu projevu a šíření informací (srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 154/97).“

„Svoboda projevu může být omezena pouze zákonem, legitimním cílem (ochrana práv a svobod druhých) a opatřením nezbytným k dosažení takového cíle v demokratické společnosti. Právo na svobodu projevu je - formálně vzato - rovno právu na ochranu cti a důstojnosti, a proto je vždy nutné zkoumat míru porušení práva na ochranu osobnosti s ohledem na svobodu projevu a požadavek proporcionality uplatňování a ochrany těchto práv (k tomu Ústavní soud též ve věci sp. zn. I. ÚS 156/99).“

Ústavní soud v odůvodnění shrnul prakticky všechna důležitá pravidla pro posuzování oprávněnosti zásahu do osobnostního práva, respektive kolize rovnocenných hodnot osobnostního práva. Vedle uvedených rozhodnutí odkazoval i na další související judikaturu, nejčastěji ESLP.¹²²

Velmi zajímavé srovnání nabízí další podobná kauza, která má svůj původ rovněž v tvůrčí produkci výše zmíněného autorského týmu okolo Štěpána Mareše.

6.3 „Zelený Raoul podruhé“

Věc: ústavní stížnost Mgr. Petra Paroubková; usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 2246/12

Podobný scénář, podobné obsazení. Zelený Raoul, potažmo Reflex, respektive Ringier, a. s. je z celkem pochopitelných důvodů poměrně častým účastníkem soudních řízení. V tomto případě se stal středem Marešovi pozornosti bývalý premiér Ing. Jiří Paroubek a jeho manželka Mgr. Petra Paroubková.

¹²² např. rozsudek ESLP ze dne 19. 9. 2006 ve věci „White proti Švédsku“, st. č. 42435/02

Skutková podstata:

V květnu 2009 vyšel v týdeníku Reflex již 739. díl Zeleného Raoula. Podstatou tohoto čísla byl smyšlený příběh s názvem „*Paroubkovy erotické fantazie*“, v němž se Jiří Paroubek vrací z parlamentu domů a je „*celý rozpálený, neboť právě svrhnul vládu*“. Manželka v komiksu jeho rozpoložení využije k realizaci sexuálních hrátek za účelem zplození potomka, které jsou však ztvárněny víceméně pouze implicitně, když na žádné karikatuře není tento akt vyobrazen viditelně. Ve zmíněné epizodě se rovněž nikde neobjevuje karikaturní vizualizace jejich nahých postav. Celé dění je komentováno způsobem, jenž navozuje představu, že Paroubkovy erotické fantazie jsou do značné míry podmíněny jen politickými úvahami za nezbytné účasti jeho partajních kolegů. Psaný text obsahuje de facto jediný expresivnější výraz, a to v závěrečné karikatuře, kde se Paroubková obrací na manžela se slovy: „*přiznej se, na jakou čuňárnu jsi myslel?*“.

Petra Paroubková podala proti společnosti Ringier, a. s. u Městského soudu v Praze žalobu na ochranu osobnosti a domáhala se morální satisfakce spočívající v uveřejnění adekvátní omluvy na stránkách týdeníku Reflex. Výše uvedený díl komiksu označila přitom za hrubě pornografickou karikaturu zasahující do jejich ústavně zaručených základních práv. Městský soud v Praze se však s jejím názorem neztotožnil a dospěl naopak k názoru, že v tomto případě lze uvažovat maximálně o parodii na manžela stěžovatelky, přičemž hranice přiměřenosti zde rozhodně překročeny nebyly. Žaloba tak byla rozhodnutím Městského soudu zamítnuta.¹²³

Paroubková následně podala odvolání k Vrchnímu soudu v Praze, který rozhodnutí prvního stupně svým rozsudkem¹²⁴ ze dne 20. 7. 2010 potvrdil. Při posuzování vyváženosti jednotlivých chráněných hodnot Vrchní soud zvažoval veškerá kritéria a okolnosti jako v případě „Březina“, nicméně tentokrát neshledal v karikaturách takovou míru expresivity nebo jiného negativního projevu co do obsahu či formy, aby tato skutečnost byla dostatečně způsobilá naplnit znaky skutkové podstaty neoprávněného zásahu do osobnostního práva stěžovatelky, která je navíc osobou veřejně známou, respektive činnou a mediálně aktivní.

123 rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2009, č. j. 32 C 44/2009-42

124 rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 7. 2010, č. j. 1 Co 83/2010-70

Nejvyšší soud ČR poté svým usnesením¹²⁵ ze dne 14. 3. 2012 odmítl ze stejných důvodů i dovolání stěžovatelky v dané věci. V odůvodnění mimo jiné odkázal i na související judikaturu ESLP.^{126 127}

Petra Paroubková se tedy obrátila se svou stížností k Ústavnímu soudu. Dne 17. 4. 2014 Ústavní soud tuto stížnost svým usnesením¹²⁸ odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

Stěžovatelka ve stížnosti zdůrazňovala zejména kolizi jednotlivých hodnot osobnostního práva. Svobody projevu a práva na informace na jedné straně a práva na důstojnost, čest, jméno a soukromí na druhé. Dožadovala se rovněž zvláštního ohledu z důvodu jejího aktuálního těhotenství a v celém případě pak spatřovala paralelu s již dříve projednávanou a všeobecně známou kauzou ESLP „*von Hannover proti Německu*“¹²⁹.

Městský soud v Praze, Vrchní soud v Praze i Nejvyšší soud ČR ve vyjádření ke stížnosti setrvaly na svých stanoviscích z minulých řízení.

Vedlejší účastník, Ringier, a. s., vyjádřil souhlasné stanovisko s dosavadními výroky soudů a konstatoval, že k porušení ústavně garantovaného práva stěžovatelky nedošlo, což podepřel dvěma příklady z judikatury ESLP.^{130 131}

Ústavní soud úvodem svého odůvodnění zopakoval všechna obligátní výchozí stanoviska víceméně tak, jak tomu bylo např. i v kauze Karla Březiny. Dále konstatoval, že v tomto konkrétním případě všechna předchozí rozhodnutí obecných soudů v řadě z ústavněprávního hlediska bez problémů stojí.

„Ve zkoumaném případě se jednalo o kreslený komiks, ve kterém je manžel stěžovatelky Jiří Paroubek, v inkriminované době předseda ČSSD, jedné z nejsilnějších politických stran v zemi, zobrazen "rozpálený" po návratu z

125 usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 3. 2012, č. j. 30 Cdo 154/2011-97

126 např. rozsudek ESLP ze dne 12. 7. 2001, ve věci „*Feldek proti Slovenské republice*“, st. č. 29032/95

127 či např. rozsudek ESLP ze dne 25. 7. 2001 ve věci „*Perna proti Itálii*“, st. č. 48898/99

128 usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 2246/12

129 Kauza Caroline von Hannover se týká opakovaného narušování soukromí dcery monackého knížete Rainiera III. neustálým pořizováním fotografické dokumentace jejího rodinného života. Případ existuje dokonce ve třech modifikacích s označením I, II a III (2004, 2012 a 2013). Prvním je rozsudek ESLP ze dne 24. 6. 2004 ve věci „*von Hannover proti Německu*“, st. č. 59320/00.

130 rozsudek ESLP ze dne 25. 1. 2007 ve věci „*Vereinigung Bildender Künstler proti Rakousku*“, st. č. 68354/01

131 rozsudek ESLP ze dne 6.10. 2009 ve věci „*Kuliś a Rózsicky proti Polsku*“, st. č. 27209/03

parlamentu, neboť svrhnul vládu. Stěžovatelka, jeho žena, ho chválí slovy "pašák, šikula, krasavec, úplný Delon" a vyzývá jej, aby myslel na něco hodně erotického. Paroubek si nejdříve představuje své spolustraníky, poslance Sobotku a Jandáka, to však příliš nezabírá, teprve při představě poslance Ratha, který křičí "zrušíme poplatky, to budou preference!" vše správně funguje. Stěžovatelka se pak ptá, na jakou "čuňárnu" to "divoch Jirka" myslel. Na žádné z karikatur však nejsou stěžovatelka ani její manžel zobrazení nazí, ani údajný pohlavní styk není zobrazen nijak naturalisticky, vše je ponecháno spíše na fantazii čtenáře. Jediné vulgárnější slovo v textu je pak zmíněná "čuňárna".“

*„Karikatury stěžovatelky i jejího manžela v tomto komiksu vskutku nejsou k oběma protagonistům příliš laskavé. Zde je však namístež položit si spíše řečnickou otázku, existuje-li vůbec něco takového, jako "laskavá politická karikatura" a nejde-li spíše o *contradictio in adiecto*. Posuzované vyobrazení však nelze považovat za hrubě pornografické či vulgárně zesměšňující počátek stěžovatelčina těhotenství, jak ona tvrdí. Sama kresba pak stěžovatelčino těhotenství nezobrazuje. Že karikatura někoho více či méně zesměšňuje, to je dáno již její povahou jako výtvarného díla a účelem, pro který bývá namnoze vytvořena. Ani karikatura jistě nepožívá absolutní ústavní ochrany, ústavní meze tohoto žánru jsou však samozřejmě mnohem širší než meze, které je nutno vztáhnout např. na fotografie, zejména pokoutně získané (což byl mj. právě případ Caroliny von Hannover), různě kaširované či fotomontáží upravované a pak zveřejňované v bulvárním tisku, často spolu s vymyšlenými historkami, které se však tváří jako skutečné. Bylo by absurdní, kdyby v dnešní době, kdy si lze veřejně a legálně zakoupit množství tiskovin, nebo na internetu vyhledat nepřeborné množství nesrovnatelně drsnějších či vulgárnějších materiálů, týkajících se známých osob z celého světa, by se za předmětné kresby jejich autor, resp. vydavatel měli omlouvat.“*

„V České republice žijeme nyní v době, vzdálené teprve jednu generaci od pádu zločinného, totalitního komunistického režimu, kdy absolutní mocenský monopol jedné strany a vlády vytvářel prostředí, kdy jakákoli kritika tohoto režimu a jeho představitelů byla v zárodku potlačována a mnohdy brutálně trestána.“

„I když tyto temné doby již naštěstí pominuly, ani v dnešní demokratické

společnosti není pro všechny občany úplně samozřejmé prohlásit veřejně něco, co se může dotknout vysoce postavených jednotlivců a skupin a co hrozí osobními nevýhodami. Úkolem veškerých orgánů veřejné moci demokratického právního státu, zejména obecných soudů, je proto jednoznačně ochraňovat takové projevy zejména proti zájmům dočasně mocných, protože se tím podporuje svobodná diskuse o veřejných věcech a volné utváření názorů svobodných lidí, conditio sine qua non liberální otevřené společnosti. Podle jednoho z hlavních teoretiků takové společnosti, Johna Stuarta Milla, musí stát zejména zaručovat každému maximální prostor svobody a tolerance, jelikož společnost potřebuje i nepřizpůsobivé, excentrické typy lidí, zvyklé vyslovovat nepohodlné názory, protože od nich získává impulsy, potřebné pro svůj rozvoj i samotnou existenci. Při hledání pravdy, která není majetkem nikoho, neexistuje lepší instance než kritická veřejnost, tvořená svobodnými lidmi, neobávajícími se vyjadřovat své názory.“

„Ústavní soud proto z výše uvedených důvodů ústavní stížnost odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.“

Na kauzách „Zeleného Raoula“ lze velmi zřetelně demonstrovat individuální rozdíly obou případů. Nezpochybnitelný je rovněž dlouhodobý a cílevědomý přenos arbitrární metodiky ESLP do právního prostředí České republiky prostřednictvím Ústavního soudu. Princip proporcionality, stejně tak jako důsledné vážení jednotlivých hodnot osobnostního práva jsou dnes naprosto běžnými zásadami každého obecného soudu v naší zemi. K celkovému komfortu ochrany osobnostního práva pak již neodmyslitelně patří i několikastupňová architektura soudního přezkumu a permanentní kontrola ústavnosti.

6.4 „Imateriální újma stokrát jinak (?)“

Velmi zajímavou výzvu k zamyšlení nad nekonečnou složitostí posuzování právní problematiky představuje rovněž skutečně nepřehlédnutelný fenomén nedávného judikatorního posunu v nazírání na (ne)promlčitelnost nároku na přiměřené zadostiučinění za neoprávněný zásah do osobnostního práva.¹³²

132 srov. např. Kühn, Z., *Judikatorní odklony v hledáčku ÚS*, web: Jiné právo, 18. 8. 2010,

Ke správnému pochopení věci je naprosto nezbytně nutné chronologicky správně a přehledně uspořádat následující sled všech relevantních skutečností.

Klíčovými mezníky jsou především dva judikáty Nejvyššího soudu České republiky:

1. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2003, sp. zn. 30 Cdo 1542/2003
(zde se tvrdí nepromlčitelnost výše zmíněného nároku)
2. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008
(zde nárok podléhá „standardní“ promlčecí lhůtě tří let)

Existuje dokonce ještě i stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 11. 2007, v němž se konstatuje promlčitelnost nároku a jež nečiní situaci o nic jednodušší.

Zásadními důvody pro přehodnocení doposud platného názoru byly zejména očekávaný příchod Nového občanského zákoníku a možnost realizace přiměřeného zadostiučinění za neoprávněný zásah do osobnostního práva v penězích. Forma relativní satisfakce tento nárok de facto postavila naroveň majetkového práva při standardní náhradě škody. Z vyplývajících důsledků tak vzešla přirozená potřeba sjednotit právní postavení obou institutů, která se postupně prosadila i do reálné soudní praxe. Faktické dopady tohoto jevu na „živé“ kauzy jsou pochopitelně nepříjemným důsledkem vývoje judikatury v závislosti na společenských změnách a aktuálních potřebách funkční jurisprudence. Tato složitá situace následně dala vzniknout pozoruhodným postulátům Ústavního soudu v rámci nevyhnutelného nápadu individuálních ústavních stížností.

6.4.1 (Ne)promlčitelnost versus spravedlnost

Věc: nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 635/09 (N 176/58 SbNU 539)

[online], [navštíveno 20. 3. 2016], dostupné z:
<http://jinepravo.blogspot.cz/2010/08/judikatorni-odklony-v-hledacku-us.html>

(předsedkyně II. senátu Dagmar Lastovecká, soudci Stanislav Balík a Jiří Nykodým)

Skutková podstata:

Dne 18. 5. 2005 podal stěžovatel žalobu proti Fakultní nemocnici Brno o 1.000.000,- Kč z důvodu údajného pochybení lékaře zaměstnaného u žalované. Lékař měl stěžovateli zanedbáním péče v období od 29. 5. 2000 – 8. 3. 2001 způsobit těžkou újmu na zdraví s doživotními následky.

Krajský soud v Brně 9. 1. 2006 stěžovateli částečně vyhověl, když mu přisoudil částku 300.000,- Kč a ve zbytku žalobu zamítl.¹³³

Oba účastníci podali odvolání. Vrchní soud v Olomouci 8. 11. 2006 rozhodnutí soudu prvního stupně zamítl v části, v níž stěžovatel uspěl a ve zbytku jej potvrdil. Jako důvod uvedl promlčení nároku stěžovatele v době podání žaloby.¹³⁴

V reakci na stěžovatelovo dovolání Nejvyšší soud ČR 27. 9. 2007 rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení, neboť na rozdíl od Vrchního soudu v Olomouci zastával právní názor, že „*právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích ve smyslu ustanovení § 13 odst. 2 občanského zákoníku je právem nepromlčitelným*“.¹³⁵

Vrchní soud v Olomouci dne 23. 1. 2008 rozhodl nově¹³⁶ stejným způsobem jako ve svém původním rozhodnutí z 8. 11. 2006 s poukazem na rozhodnutí občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2007 (o zveřejnění rozhodnutí vrchního soudu konstatujícího promlčitelnost práva na náhradu nemajetkové újmy). Důvodem tak bylo opět marné uplynutí tříleté promlčecí lhůty na uplatnění předmětného práva.

Další dovolání stěžovatele Nejvyšší soud 11. 12. 2008 částečně zamítl a částečně odmítl.¹³⁷

Následně se stěžovatel obrátil na Ústavní soud s ústavní stížností pro

133 rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 9. 1. 2006, sp. zn. 24 C 42/2005

134 rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 8. 11. 2006, sp. zn. 1 Co 126/2006

135 rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 30 Cdo 744/2007

136 rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 1. 2008, č. j. 1 Co 326/2007-135

137 rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 12. 2008, č. j. 30 Cdo 1217/2008-150

neoprávněný zásah do jeho osobnostního práva, jmenovitě pro porušení čl. 7 a čl. 10 Listiny základních práv a svobod.

Řízení před Ústavním soudem:¹³⁸

„Napadenými rozhodnutími měly obecné soudy porušit stěžovatelova výše uvedená základní práva, neboť jím uplatněné právo nebylo dle jeho názoru (v době podání žaloby) promlčeno. Stěžovatel totiž vychází z předpokladu, že nároky na ochranu osobnosti jsou nepromlčitelné. Zásah do osobnosti lidské bytosti je totiž kvalitativně zcela jiný než vznik jiné občanskoprávní škody. V případě zásahu do osobnostních práv - tak jako v případě stěžovatele - je proto velmi problematické stanovit počátek promlčecí lhůty, neboť daný zásah stále trvá, a trval tedy i v době podání předmětné žaloby.“

„Stěžovateli je sice znám obsah uvedeného stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu, stejně tak je mu ale známa skutečnost, že rozhodnutí ani stanovisko Nejvyššího soudu nepředstavují v České republice pramen práva. V konkrétní věci jsou obecné soudy podle § 243d odst. 1 a § 226 odst. 1 občanského soudního řádu vázány (vedle rozhodných právních norem) toliko právním názorem soudu vyššího stupně, jenž je obsažen v konkrétním kasačním rozhodnutí. Navzdory své zákonné povinnosti se vrchní soud v projednávané věci těmito procesními normami neřídil, a pouze odkázal na závěry kolegia Nejvyššího soudu.“

„ Nejvyšší soud potom v napadeném rozhodnutí uvádí, že vázanost právním názorem nadřízeného soudu nelze chápat formalisticky, nýbrž materiálně dynamicky; s tímto konstatováním se stěžovatel neztotožňuje, přičemž zdůrazňuje, že ani materiálně dynamický výklad zákonného ustanovení nemůže jít zcela proti textu zákona, neboť takový postup by byl postupem zjevně protiústavním, jelikož by odporoval principu právní jistoty.“

„Stěžovatel nadto připomíná, že vrchním soudem odkazované rozhodnutí občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu bylo přijato v době, kdy předmětné soudní řízení již více než dva roky probíhalo, a poté, co Nejvyšší

¹³⁸ citace z nálezu; web: Salvia Kraken (provozuje Mgr. Milan Kvasnica), [online], [navštíveno 27. 3. 2016], dostupné z: <http://kraken.slv.cz/II.US635/09>

soud opakovaně judikoval právní názor zcela oponentní. V této souvislosti se stěžovatel domnívá, že jednou z povinností státu je stanovit podmínky pro uplatnění práv a nároků všech jeho jurisdikci podléhajících subjektů, a je tedy povinností státu taktéž stanovit jednoznačná pravidla, podle kterých se má občan v souvislosti s uplatňováním všech svých práv a povinností řídit a chovat. Až do rozhodnutí občanskoprávního a obchodního kolegia (tedy do dne 14. 11. 2007) přitom stát dle stěžovatele prostřednictvím svých prostředků regulace, kterými jsou zákony a jejich interpretace nezávislými soudy, subjektům občanskoprávních vztahů jednoznačně sděloval, že právo na nemajetkovou újmu podle § 13 odst. 2 občanského zákoníku je právem nepromlčitelným. Provedená změna, jež našla svůj výraz i v napadeném rozsudku Nejvyššího soudu, tak znamená změnu pravidel, podle kterých se má každý subjekt občanskoprávních vztahů chovat, přičemž se navíc jedná dle mínění stěžovatele o změnu uplatňovanou zjevně retroaktivně.“

Ústavní soud konstatoval svoje institucionální postavení jako orgánu kontroly ústavnosti a „vázán toliko petitum ústavní stížnosti“ posuzoval napadená rozhodnutí nejprve především z pohledu eventuálního porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces:

„Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Každá právní úprava proto musí vyjadřovat respekt k obecným zásadám právním (principům), jako je důvěra v právo, právní jistota a předvídatelnost právních aktů, které strukturují právní řád demokratického právního státu. Na právní normy je nutno klást také požadavky obsahové, neboť v materiálním právním státě založeném na myšlence spravedlnosti představují základní práva korektiv jak obsahu právních norem, tak i jejich interpretace a aplikace. Proto je úkolem soudce v podmínkách materiálního právního státu nalézt řešení, které by zajišťovalo maximální realizaci základních práv účastníků sporu, a není-li to možné, rozhodnout v souladu s obecnou ideou spravedlnosti, respektive dle obecného přirozenoprávního principu [viz náleze ve věci sp. zn. II. ÚS 2048/09 ze dne 2. 11. 2009 (N 232/55 SbNU 181)].“

„Namísto je připomenout i stanovisko doktrinární, citované již v nálezu ze dne 20. 4. 2010 ve věci sp. zn. II. ÚS 2087/08 (N 90/57 SbNU 179): "Má-li být nějaké

rozhodnutí správné jakožto spravedlivé, juste', a zodpovědné, pak v pohybu, v němž k němu dospívá, existuje-li něco takového, musí být současně pravidlu podřízeno a být bez pravidla, musí zachovávat zákon, a přitom do té míry zákon likvidovat či suspendovat, aby jej pokaždé mohlo znovu nalézat, ospravedlňovat či přinejmenším jej znovu nalézat v novém a svobodném stvrzení a potvrzení jeho principu. Každý případ je jiný, každé rozhodnutí je odlišné a vyžaduje absolutně jedinečnou interpretaci, kterou žádné existující a kodifikované pravidlo absolutně nemůže a nesmí garantovat. Pokud ji naopak bezpečným způsobem garantuje, pak je soudce počítačím strojem (i to se stává) a nelze o něm říci, že je spravedlivý, juste', svobodný a zodpovědný" (Derrida, J.: Síla zákona: "Mystický základ autority", 1. vydání, Praha, 2002, str. 31).“

„Byť rozsudek Nejvyššího soudu, kterým dovolací soud stěžovatelovu věc vrátil vrchnímu soudu k dalšímu řízení se závazným právním názorem, nepředstavoval konečné rozhodnutí ve věci, představoval bezesporu - stejně jako před samotným podáním žaloby judikát Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 30 Cdo 1542/2003 - autoritativní rozhodnutí, jež potenciálně vyvolávalo ve stěžovateli dobrou víru ve "skutečnost", že jeho soudně nárokové právo je nepromlčitelné.“

„Na tomto místě Ústavní soud zdůrazňuje, že nemíni zpochybňovat právní závěr učiněný Nejvyšším soudem v uvedeném rozhodnutí velkého senátu ze dne 12. 11. 2008. Ústavní soud má nicméně za to, že v soudních řízeních zahájených před tímto rozhodnutím, respektive před publikací rozsudku Vrchního soudu v Olomouci (R 4/2008) ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek by měly obecné soudy otázku promlčení nárokováného práva na náhradu nemajetkové újmy podle ustanovení § 13 občanského zákoníku posuzovat případ od případu velmi citlivě a měly by věnovat zvýšenou pozornost otázce, zda vznesení námítky promlčení neodporuje dobrým mravům.“

Ústavní soud v závěru svého odůvodnění zdůraznil nutnost aplikace jakéhosi „*interpretačního korektivu*“ v podobě naplnění „*ideje spravedlnosti*“:

„Posouzení otázky, zda námitka promlčení není v rozporu s dobrými mravy, přitom představuje zcela klíčovou otázku posuzované věci, přičemž vzhledem ke všem shora popsáním souvislostem projednávané věci není možno stěžovateli přičítat k tíži soudy přijatý závěr o promlčení jím uplatněného nároku; je tedy

namístež úsudek, že vznesení námítky promlčení může odporovat dobrým mravům, a námítka promlčení proto musí být Vrchním soudem v Olomouci shledána nedůvodnou. Obecné soudy totiž musí mít při posuzování všech právních věcí na mysli - jakožto jakýsi interpretační korektiv při výkladu nejednoznačných právních norem - ideu spravedlnosti. V této souvislosti je vhodné ještě připomenout, že by bylo dle Ústavního soudu v rozporu s principem důvěry občana v právo, který je součástí komplexu formujících principů materiálního právního státu podle ustanovení čl. 1 odst. 1 Ústavy, pokud by měl být jednotlivec zbaven svého oprávněného nároku toliko na základě nevyjasněné koncepce ne/promlčitelnosti tohoto práva [srov. mutatis mutandis náleží ve věci sp. zn. IV. ÚS 428/05 ze dne 11. 10. 2006 (N 185/43 SbNU 115)].“

„Obecné soudy svým postupem nedostály shora vytyčeným požadavkům, a tím porušily stěžovatelovo právo na spravedlivý proces. Ze shora uvedených důvodů Ústavní soud pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 1 odst. 1 Ústavy ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 1. 2008 č. j. 1 Co 326/2007-135 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2008 č. j. 30 Cdo 1217/2008-150 zrušil.“

6.4.2 (Ne)promlčitelnost versus dobré mravy

Věc: náleží Ústavního soudu ČR ze dne 8. 8. 2013, sp. zn. II. ÚS 3403/11 (N 142/70 SbNU 333)

(předseda II. senátu Jiří Nykodým, soudci Dagmar Lastovecká a Stanislav Balík)

Skutková podstata:

Dne 4. 12. 2009 Krajský soud v Brně zamítl stěžovatelce žalobu o 300.000,- Kč jako náhradu imateriální škody, kterou utrpěla v důsledku úmrtí manžela, jenž zemřel při dopravní nehodě zaviněné žalovaným.¹³⁹ Důvodem bylo promlčení vzneseného nároku.

Dne 14. 4. 2010 Vrchní soud v Olomouci svým rozsudkem zamítl odvolání stěžovatelky z téhož důvodu.¹⁴⁰

¹³⁹ rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 4. 12. 2009, č. j. 24 C 44/2007-68

¹⁴⁰ rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 4. 2010, č. j. 1 Co 27/2010-93

Dne 28. 7. 2011 Nejvyšší soud ČR svým usnesením odmítl dovolání stěžovatelky jako nepřípustné.¹⁴¹

Dne 8. 8. 2013 Ústavní soud České republiky svým nálezem všechna výše uvedená rozhodnutí zrušil na základě ústavní stížnosti stěžovatelky, v níž především tvrdila, že obecné soudy její případ neposoudily dostatečně pečlivě a jejich rozhodnutí jsou v rozporu s dobrými mravy. Dále ve stížnosti upozornila na chronologii judikatorních změn ve smyslu náhledu na promlčitelnost stěžovatelkou uplatňovaného nároku a celé stanovisko podpořila odkazem na řadu příkladů z judikatury.¹⁴²

Z průběhu řízení před Ústavním soudem:

Vrchní soud v Olomouci upozornil ve vyjádření ke stížnosti na skutečnost, že stěžovatelka podala žalobu sedm let poté, co došlo k neoprávněnému zásahu do jejího osobnostního práva a téměř pět let poté, co byl žalovaný pravomocně uznán vinným ze smrti jejího manžela. Promlčení daného nároku tak stěžovatelka dle soudu zavinila evidentně sama svým (ne)jednáním, čímž se kategoricky odlišuje od všech podobných soudem projednávaných případů.

Z odůvodnění Ústavního soudu:

„Ústavní soud musí na prvním místě zdůraznit, že stěžovatelkou v ústavní stížnosti otevřená právní otázka jím byla již opakovaně řešena. Obdobně jako v nálezu ve věci sp. zn. II. ÚS 635/09 ze dne 31. 8. 2010 (N 176/58 SbNU 539) Ústavní soud zdůrazňuje, že nemínil zpochybňovat právní závěr učiněný Nejvyšším soudem v rozhodnutí jeho velkého senátu, dle kterého se v případě náhrady nemajetkové újmy v penězích jedná o právo promlčitelné.“

„Ústavní soud opakovaně uvádí [srov. např. nález ve věci sp. zn. IV. ÚS 613/06 ze dne 18. 4. 2007 (N 68/45 SbNU 107), nález ze dne 12. 5. 2009 ve věci sp. zn. IV. ÚS 2170/08 (N 117/53 SbNU 473) či nález ze dne 11. 9. 2009 ve věci sp. zn. IV. ÚS 738/09 (N 201/54 SbNU 497)], že změna judikatury by sama o sobě nemohla být důvodem pro kasaci napadených rozhodnutí. Judikatura nemůže být bez vývoje a není vyloučeno, aby (a to i při nezměněné právní úpravě) byla nejen doplňována o nové interpretační závěry, ale i měněna, např. v návaznosti na vývoj

141 usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 7. 2011, č. j. 30 Cdo 4461/2010-130

142 např. rozsudek ESLP ze dne 6. 10. 2005 ve věci „*Draon proti Francii*“, st. č. 1513/03

sociální reality, techniky apod., s nimiž jsou spjaty změny v hodnotových akcentech společnosti. Ke změně rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance povolání i k sjednocování judikatury nižších soudů, je ovšem třeba přistupovat opatrně a při posuzování jednotlivých případů tak, aby nebyl narušen princip předvídatelnosti soudního rozhodování a aby skrze takovou změnu nebyl popřen požadavek na spravedlivé rozhodnutí ve smyslu respektu k základním právům účastníků řízení.“

„Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézání práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních okolností každého jednotlivého případu, které jsou založeny na skutkových zjištěních. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být - obdobně jako v dané věci - komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složité, přičemž v rovině práva podústavního je nutné za účelem dodržení shora uvedených principů posuzovat individuální okolnosti daného případu též optikou kogentního ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku, které je v rovině podústavního práva odrazem shora vymezeného ústavního požadavku nalezení spravedlivého řešení [srov. náleze ve věci sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345)]. Zásada souladu výkonu práv s dobrými mravy představuje významný korektiv, který v odůvodněných případech dovoluje zmírňovat tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti. Pojem dobré mravy nelze vykládat pouze jako soubor mravních pravidel užívaných jako korektiv či doplňující obsahový faktor výkonu subjektivních práv a povinností, ale jako příkaz soudci rozhodovat praeter legem či dokonce contra legem, pokud jde o reprobaci jednání příčícího se dobrým mravům [srov. mutatis mutandis náleze ve věci sp. zn. II. ÚS 2087/08 ze dne 20. 4. 2010 (N 90/57 SbNU 179)].“

„Obecné soudy musí mít při posuzování všech právních věcí na mysli - jakožto jakýsi interpretační korektiv při výkladu nejednoznačných právních norem - ideu spravedlnosti. V této souvislosti je vhodné ještě připomenout, že by bylo dle Ústavního soudu v rozporu s principem důvěry občana v právo, který je součástí komplexu formujícího principy materiálního právního státu podle ustanovení čl. 1 odst. 1 Ústavy, pokud by měl být jednotlivec zbaven svého oprávněného nároku toliko na základě nevyjasněné koncepce ne/promlčitelnosti tohoto práva [srov.

výše citovaný nálezn ve věci sp. zn. II. ÚS 635/09 a mutatis mutandis nálezn ve věci sp. zn. IV. ÚS 428/05 ze dne 11. 10. 2006 (N 185/43 SbNU 115)].“

„Z odůvodnění ústavní stížností napadených rozhodnutí obecných soudů je zřejmé, že výše diskutované otázky do svých úvah obecné soudy v předmětné věci zjevně nezahrnuly.“

V těchto dvou velmi podobných a přece ne zcela stejných kauzách Ústavní soud poměrně odvážně určil směr, jímž by se v případě judikatorních odklonů měla soudní soustava napříště ubírat. Svým přístupem tak víceméně ještě více umocnil již dříve aprobovaná základní pravidla posuzování problematiky osobnostního práva; zejména pečlivé zohledňování individuálních specifik toho kterého případu v jeho příslušném kontextu, citlivé vážení jednotlivých dotčených hodnot a důsledné dodržování principu vzájemné proporcionality.

7 VYBRANÁ JUDIKATURA ESLP

Označit několik konkrétních judikátů z nepřeberné nabídky více než padesátileté historie ESLP za vůbec ty nejzajímavější prostě a jednoduše nelze. Na druhé straně zpracovávat stále dokola pouze ikony typu Handyside, Lingens, Castells, Oberschlick, von Hannover a další podobné notoriety by bylo jen dalším nošením již tak přemnožených sov do Athén. Předkládaný výběr následujících případů rozhodně nevznikl nikterak náhodně a nepochybně proto snese srovnání se svými nepoměrně známějšími konkurenty...

7.1 Feldek proti Slovenské republice

(rozsudek ESLP ze dne 12. 7. 2001, st. č. 29032/95)

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 9, čl. 10, čl. 14 (svoboda myšlení; svoboda projevu; zákaz diskriminace)

Dne 12. 7. 2001 vyhlásil předseda senátu 2.sekce Evropského soudu pro lidská práva v Paláci lidských práv ve Štrasburku rozsudek ve věci „Feldek vs. Slovensko“...

ESLP rozhodoval v senátu 2.sekce v tomto složení: C.L.Rozakis, předseda senátu (Řecko), A.B.Baka (Maďarsko), G.Bonello (Malta), V.Strážnická (Slovensko), P.Lorenzen (Dánsko), M.Fischbach (Lucembursko), A.Kovler (Rusko)

Skutková podstata:

Dušan Slobodník (1927-2001), slovenský občan, spisovatel, literární vědec a překladatel, po roce 1989 výrazně politicky angažovaný kandidát na ministerskou funkci v eventuální Mečiarově vládě, publikoval v roce 1991 svoji autobiografii pod názvem „*Paragraf: polárny kruh*“, v níž mimo jiné podrobně popisuje vlastní životní peripetie; např. členství v organizaci „Hlinkova mládež“, včetně související kontroverzní účasti na výcvikovém kurzu v Sekulích (v organizační režii německé tajné služby), zatčení sovětskou vojenskou kontrarozvědkou,

odsouzení k patnácti letům nucených prací, devítileté období pobytu v pracovních táborech Gulagu, návrat na Slovensko po amnestii udělované v souvislosti s úmrtím J. V. Stalina, dále normalizační prověrky padesátých let a definitivní rehabilitaci Nejvyšším soudem SSSR v roce 1960. Příslušné pasáže Slobodníkovy životopisu byly pochopitelně v souvislosti s jeho kandidaturou hojně diskutovány v domácím i zahraničním tisku. V červnu roku 1992 se Dušan Slobodník stal ministrem kultury a školství Slovenské republiky v Mečiarově kabinetu.

Lubomír Feldek (1936), původně slovenský, dnes český občan; básník, prozaik, dramatik a překladatel; je autorem básně „*Dobrá noc, má milá*“ s datem vzniku 17. 7. 1992, jejíž součástí je i verš „...*zas esesák sa objal s eštébákom*...“ Dne 20. 7. 1992 byla celá tato báseň zveřejněna ve slovenském deníku Telegraf. Ve dnech následujících pak byla přetištěna i v dalších denících, přičemž v některých komentářích se tvrdilo, že esesákem je nade vši pochybnost označován ministr kultury Slobodník...

Dne 30. 7. 1992 učinil Lubomír Feldek prostřednictvím několika slovenských deníků veřejné prohlášení, které dal o den dříve k dispozici rovněž Veřejné informační službě SR. V tomto prohlášení s názvem „*Za lepší obraz Slovenska-bez ministra s fašistickou minulosťou*“ se doslovně uvádí:

"Pan Slobodník se tento rok stal ministrem kultury a školství Slovenské republiky a vzápětí vyšla najevo jeho fašistická minulosť. Při vykrucování se z ní postupoval pan Slobodník spôsobem, za ktorý ho musel spisovateľ Ladislav Mňačko usvedčiť ešte jako lháre. Ale on se stále nevzdal své ministerské funkce, ačkoli by to v každé jiné demokratické zemi již dávno musel udělat. Myslí si pan Slobodník, že Slovensko je nějaká zvláštní výjimka a že je jedinou zemí, která má právo revidovat filozofii Norimberského procesu, jenž je závazná pro poválečný vývoj všech ostatních evropských zemí ? Nebo není poselství Slovenského národního povstání správné ? Myslí si pan Mečiar, že s tímto ministrem ve vládě se mu podaří přesvědčit národy v Evropě, že jeho řeči o demokratických záměrech jeho vlády jsou seriózní ? Je dobré mít pana Slobodníka ve vládě, když tato skutečnost povede k politické, ekonomické a kulturní izolaci Slovenska ?

Pan Slobodník rád při každé příležitosti mluví o tom, že se ve světě musí zlepšit obraz Slovenska. Vřele s ním souhlasím. I on sám má možnost cosi pro

zlepšení obrazu Slovenska udělat: odstoupit."

Dne 5. 8. 1992 veřejně vystoupil ministr Dušan Slobodník, aby oznámil, že za toto prohlášení bude Feldeka žalovat.

Lubomír Feldek poté 12. 8. 1992 v rozhovoru pro Lidové noviny svůj postoj mimo jiné vysvětluje slovy: *"...když mluvím o fašistické minulosti (D. Slobodníka), necharakterizují ho, pouze se domnívám, že skutečnost, že prošel teroristickým kursem vedeným SS, spadá pod pojem fašistická minulost. Mám za to, že taková osoba nemá co pohledávat ve vládě demokratického státu..."*

Pan Slobodník podal v září 1992 na pana Feldeka kvůli jeho prohlášení žalobu na ochranu osobnosti podle §11 a násl. OZ u Městského soudu v Bratislavě, kterou později rozšířil o verš *„...zas esesák sa objal s eštébákom..."*, jímž se cítil být poškozen. Požadoval omluvu v pěti denících na Feldekovi náklady a satisfakci 250.000,-Ks.

1. Městský soud Bratislava

V řízení před Městským soudem Slobodník tvrdil, že v Hlinkově mládeži byl členem jen velmi krátkou dobu, a to z důvodu turnaje ve stolním tenise. K účasti na výcvikovém kurzu v Sekulích v roce 1945 uvedl, že k ní byl vyzván povolávacím rozkazem, jehož uposlechl vzhledem k historickým okolnostem (stanné právo), přičemž o vlastní povaze kurzu se dozvěděl až na místě. Poté byl na základě nesouhlasné reakce z kurzu prakticky hned vyloučen a převezen do Bratislavy k výslechu. Propuštěn byl výměnou za příslib podávání pravidelných informací o pohybu sovětských vojsk, jenž však nikdy nenaplnil. Městský soud v Bratislavě v říjnu 1992 žalobu zamítnul. Konstatoval, že prohlášení se týkalo osobnosti veřejného života, kde se předpokládá větší míra všeobecné kritiky, že tato kritika rozhodně nespočívala ze strany žalovaného na zcela nerelevantních základech a především byla již mnohokrát diskutována i před uveřejněním Feldekova prohlášení. Feldek tak podle soudu pouze realizoval právo na svobodu projevu a o neoprávněný zásah do navrhovatelova práva na ochranu osobnosti se tak v žádném případě nejednalo.

2. Odvolací řízení

Dušan Slobodník podal odvolání k Nejvyššímu soudu, kde trval na

pomlouvačné povaze básně i prohlášení a konstatoval, že Feldek před Městským soudem neprokázal jeho „fašistickou minulost“. Lubomír Feldek argumentoval tvrzením, že jeho kritika byla hodnotovým soudem a opírala se navíc o prokázané skutečnosti.

Nejvyšší soud v březnu 1994 rozsudek Městského soudu v Bratislavě změnil. Feldekovi určil nést náklady protistrany a úhradu soudních výloh. Dále mu nařídil mediální omluvu na vlastní náklady a náhradu nemajetkové újmy ve prospěch Slobodníka v celkové výši 200.000,- Sk. Nejsilnějším argumentem Nejvyššího soudu bylo přesvědčení o neprokázané fašistické minulosti Dušana Slobodníka. Vyhodnotil tak celou situaci jako hrubou urážku a znevážení občanské cti a života. Feldekovo jednání označil za neoprávněný zásah do Slobodníkova práva na ochranu osobnosti.

3. Řízení o dovolání

Feldek podal obratem dovolání, v němž si stěžoval na porušení jeho práva na svobodu projevu plynoucího ze čl. 10 Úmluvy o ochraně základních lidských práv a svobod a zároveň tvrdil, že Nejvyšší soud měl fašistickou minulost Slobodníka dovodit z dostupných relevantních zdrojů. Dovolací senát Nejvyššího soudu v květnu 1995 potvrdil odvolací rozsudek pouze v části, v níž navrhovatelé přiznal mediální omluvu. V dalším rozsudky první i druhé instance zrušil a vrátil případ Městskému soudu v Bratislavě. Dovolací senát konstatoval taktéž fašistickou minulost za nedostatečně prokázanou, ovšem s odůvodněním, že není-li prostá příslušnost k organizaci doprovázena konkrétními prokazatelnými činy, pak povahu fašistické minulosti v případě fyzické osoby nenaplnuje. Současně pak zdůraznil, že do Hlinkovi mládeže byly přijímány již i děti od šesti let věku. Dále zpochybnil povahu formy Feldekových výroků, coby hodnotových soudů a identifikaci Slobodníka s esesákem ve Feldekově básni označil za neprokázanou. Konstatoval, že omezení stěžovatele bylo slučitelné se čl. 10 Úmluvy.

4. Vyčerpání vnitrostátních prostředků

Městský soud v Bratislavě vynesl nový rozsudek v dubnu 1996. Žádost o náhradu nemajetkové újmy zamítnul jako neopodstatněnou. V otázce Feldekova verše řízení zastavil, protože navrhovatel vzal tuto část žaloby zpět. Nejvyšší soud rozhodnutí Městského soudu potvrdil. Slobodník se pak neúspěšně dovolal s

požadavkem na odpovídající satisfakci. Feldek s výsledkem rozhodování před národními soudy spokojen nebyl a obrátil se na soudy evropské.

5. Evropská komise pro lidská práva

Dne 11. 9. 1995 se Lubomír Feldek obrátil na Evropskou komisi pro lidská práva se stížností, v níž konstatoval porušení jeho práva na svobodu myšlení a svobodu projevu a následnou diskriminaci v řízení na ochranu osobnosti před národními soudy. 1. 11. 1998 nabytí účinnosti Protokol č.11 k Úmluvě na ochranu základních lidských práv a svobod, Evropská komise pro lidská práva tak de facto přestala existovat a případ převzal Evropský soud pro lidská práva, jmenovitě jeho 2.sekce.

6. Evropský soud pro lidská práva

Dne 15. 6. 2000 senát 2. sekce ESLP prohlásil stížnost zčásti přijatelnou k meritornímu rozhodnutí. Feldek tvrdil, že utrpěl újmu v oblasti svého práva na svobodu projevu tím, že národní soudy rozhodly v otázce prohlášení ze dne 30. 7. 1992 ve prospěch Slobodníka, což je v rozporu s čl. 10 Úmluvy. Dále stěžovatel tvrdil, že slovenské soudy neposkytují občanům dostatečnou garanci právní jistoty, neboť nepostupují v souladu s orgány Úmluvy, respektive v souladu s obvyklými evropskými standardy demokratické společnosti. Například nerozlišují mezi faktickými tvrzeními a hodnotovými soudy, nezohledňují specifickou povahu veřejných činitelů a soukromých osob, neváží dostatečně jednotlivé argumenty v příslušném kontextu, přesouvají neopodstatněně těžiště důkazního břemene a nevyužívají dostatečně citlivě principu proporcionality. Slovenská vláda před soudem opakovaně tvrdila, že zásah do výkonu práv stěžovatele byl přiměřený legitimnímu cíli a že argumentace vnitrostátních soudů byla dostatečná a relevantní. Konstatovala hrubý dopad na občanskou pověst Slobodníka a zdůraznila značný prejudikační význam verdiktu ESLP pro další vývoj soudního rozhodování v SR. Slobodník, který byl předsedou senátu k řízení přizván, podrobně popsal všechny relevantní okolnosti případu a vyjádřil pochybnosti v otázkách motivací, pohnutek a dobré víry stěžovatele. Poukázal na historický a faktografický kontext celé kauzy a zejména mimovolně nešťastnou konstelaci sledu událostí.

Senát 2. sekce ESLP konstatoval, že je zřejmé, že došlo k zásahu do

stěžovatelova práva na svobodu projevu tím, že národní soudy označily jeho prohlášení za pomlouvačné a určily stěžovateli povinnost mediální omluvy na vlastní náklady. Takový zásah je v rozporu s čl. 10 Úmluvy vyjma případů, které stanoví zákon (čl. 10, odst. 2 Úmluvy) a kdy je zároveň sledován jeden či více legitimních cílů (čl. 10, odst. 2 Úmluvy) a je-li to v demokratické společnosti nezbytné k jejich dosažení (čl. 10, odst. 2 Úmluvy).

Soud se postupně zabýval každým z těchto obligatorních kritérií:

A. „...*stanoví zákon*...“

ESLP konstatoval, že národní soudy postupovaly podle §11 a §13, odst.1 z. č. 40/1964 (Občanský zákoník)... tato podmínka byla tedy splněna.

B. „...*legitimní cíl*...“

ESLP nezpochybnil, že slovenské soudy se opíraly o §11 a §13, odst.1 z. č. 40/1964 a zásah sledoval i legitimní cíl pro účely čl. 10, odst. 2 Úmluvy, tj. „*ochranu pověsti nebo práv jiných*“... tato podmínka byla tedy splněna rovněž.

C. „...*v demokratické společnosti nezbytné*...“

ESLP zdůraznil, že svoboda projevu je stěžejním prostředkem demokracie a pokroku. Čl. 10 Úmluvy tak nechrání jen obsah, ale i formu projevu a nevztahuje se tedy pouze na formy projevu neškodné a neutrální, nýbrž i zraňující, znepokojující a šokující (viz Nilsen a Johnsen proti Norsku, 1999). V dalším soud kladl důraz na citlivé zohledňování principu zdravé proporcionality a celkového kontextu. Soud také konstatoval, že existují nutně i různé úrovně ochrany osobnosti, stejně tak jako svobody projevu v závislosti na okolnostech a sociálním postavení dotčeného. Veřejný činitel vrcholové úrovně snese nepochybně větší objem kritiky v jistě neformálnějším duchu než běžný občan. Politik je již povahou výběru svého postavení objektem kritiky v nejširším možném rozsahu, neboť je takto nejlépe podroben veřejné diskusi a kontrole. Zároveň má k dispozici nesrovnatelně větší reakční prostor a možnosti než soukromá osoba a měl by tedy projevovat i největší míru tolerance (viz Lingens proti Rakousku, 1986). Za nezbytně žádoucí označil soud naléhavou potřebu rozlišovat mezi faktickými tvrzeními a pouhými hodnotovými soudy. Tvrzení předpokládají zcela ověřitelné zázemí informace. Hodnotové soudy vycházejí z úsudku a mohou být

značně subjektivní, jejich obsah tedy není způsobilý k dokazování. Požadavek dokázat obsah hodnotového soudu je tak sám o sobě neproveditelný a je v tomto smyslu porušením svobody názoru v rámci čl. 10 Úmluvy (Lingens proti Rakousku, 1986). I hodnotový soud však musí vycházet alespoň rámcově ze smysluplného faktického základu, v naprosto zjevně opačném případě se tak může ocitnout rovněž mimo ochranný rádius Úmluvy. Stěžovatel publikoval svoje prohlášení v politicky velmi exponované atmosféře vrcholících emancipačních snah Slovenska a projevoval dlouhodobě velmi angažovaným způsobem potenciální obavy o další osud země. Inkriminované prohlášení jistě nepostrádalo minimální racionální základ a bylo bezesporu součástí veřejné politické diskuze. ESLP se pak přiklonil k názoru, že se v případě prohlášení jednalo o hodnotový soud. Na rozhodnutích Nejvyššího soudu naopak neshledal dostatečně pádný důvod k obhajitelnosti zásahu do výkonu stěžovatelova práva na svobodu projevu. Projednávané zasahování tak nebylo nezbytné v demokratické společnosti dle čl. 10, odst. 2 Úmluvy a výše zmíněná podmínka tedy splněna nebyla. Článek 10 Úmluvy byl porušen.

Soud dále jednomyslně dospěl k závěru, že v souvislosti s čl. 9 Úmluvy žádná odlišná otázka nevznikla a že nebyl porušen ani čl. 14 Úmluvy. Stěžovatelem uplatňovaný nárok ve smyslu čl. 41 Úmluvy na spravedlivé zadostiučinění ve výši 1.000.000,- Sk soud jednomyslně označil za z hlediska příčinných souvislostí v materiální oblasti neprůkazný a zamítnul jej. V morální oblasti konstatoval jistou újmu stěžovatele a přiznal mu 65.000,- Sk. Feldek požádal rovněž o náhradu nákladů řízení ve výši 701.750,- Sk, z toho 250.000,- Sk za řízení před ESLP.

ESLP rozhodl takto:

1. Byl porušen čl. 10 Úmluvy (pět hlasů pro, dva proti).
2. Z hlediska čl. 9 žádná odlišná otázka nevzniká (jednomyslně).
3. Nebyl porušen čl. 14 Úmluvy (jednomyslně).
4. Žalovaný stát musí do tří měsíců ode dne, kdy se rozsudek stane konečným podle čl. 44, odst. 2 Úmluvy, stěžovateli vyplatit 65.000,- Sk za morální újmu a 500.000,- Sk za náklady řízení. Tyto částky budou navýšeny o prostý úrok ve výši 17,6 % p. a. za období od výše uvedené lhůty do vyplacení (pět hlasů pro, dva proti).

5. Žádost o spravedlivé zadostiučinění se v dalším zamítá (jednomyslně).

K rozsudku bylo připojeno nesouhlasné stanovisko soudců Fischbacha (Lucembursko) a Lorenzena (Dánsko).

Obecný význam kauzy Feldek

Případ Feldek si s odstupem času jistě zaslouží pozornost hned z několika hledisek. Jednak se zrodil v samotný předvečer definitivního rozpadu společného česko-slovenského státu, jednak trpěl všemi typickými nemocemi politické rekonvalescence devadesátých let. V prostředí bývalého východního bloku se však stal stejně revolučním judikátem, jakým byl kdysi pro západní část kontinentu případ Lingens. Pro valnou většinu obyvatel střední a východní Evropy to byl totiž především jeden z prvních názorných příkladů, kterak je možné se dobrat spravedlnosti i do té doby před poněkud pocitově vzdáleným až exotickým stolcem. ESLP při této příležitosti demonstroval navýsost moderní a velmi sofistikovaný způsob aplikace práva a vyslal tak na naši adresu další neoddiskutovatelně transparentní signál o bezpodmínečné nutnosti poopravit dosavadní zakořeněné představy o sociálních standardech kulturního světa, optimální úrovni justice, ústavních limitech veřejnoprávního práva a obecné politické kultuře vůbec. V oblasti jurisprudence pak případ Feldek představuje cennou lekcí nejen z osobnostního práva. Citlivá distinkce mezi hodnotovými soudy a tvrzenými skutečnostmi, učebnicová ekvilibristika na rozhraní formální litery a materiálního smyslu psaného práva, exaktní vymezení míry relativity osobnostní ochrany v závislosti na společenském postavení a v neposlední řadě praktická ukázka analýzy případu dle přítomnosti či absence podmínek nezbytných pro legitimitu zásahu do osobnostního práva. Tato kauza měla od prvopočátku ty nejlepší předpoklady stát se přinejmenším v našem regionu jedním z legendárních judikátů své doby.

7.2 Wille proti Lichtenštejnsku

(rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 1999, st. č. 28396/95)

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 10, čl. 13 (svoboda projevu; právo na účinný právní prostředek nápravy)

Skutková podstata:

Pan Herbert Wille je lichtenštejským občanem, jenž se v roce 1992 jako člen lichtenštejské vlády dostal do názorové rozepře s lichtenštejským princem Hansem Adamem II. ohledně integračních úvah nad případným přistoupením Lichtenštejska k Evropskému hospodářskému prostoru. Princ, vláda a parlament nakonec spor ukončili vydáním společného komuniké. V roce 1993 byl pan Wille princem jmenován předsedou Správního soudu Lichtenštejska. Během roku 1995 přednesl pan Wille v rámci své akademické činnosti na půdě Lichtenštejského institutu přednášku, v níž mimo jiné zaznělo, že Ústavní soud má v případě neshody mezi princem a vládou, případně parlamentem jednoznačně pravomoc interpretovat ústavu směrem k nalezení odpovídajícího východiska. Druhý den vyšel v tisku (Liechtensteiner Volksblatt) o této přednášce obsáhlý článek, který věnoval pozornost převážně zmíněným kompetencím Ústavního soudu.

Dne 27. 2. 1995 princ reagoval na vzniklou situaci odesláním dopisu panu Willemu, přičemž dopis disponoval všemi výsostnými znaky knížectví a byl adresován předsedovi Správního soudu. V závěrečné pasáži dopisu se doslova uvádí:

„Naneštěstí jsem po zveřejnění resumé v Liechtensteiner Volksblatt musel uznat fakta: stále se necítíte vázán Ústavou a hájíte názory, které zjevně porušují jak ducha, tak literu tohoto textu. Kdokoli si přečte jeho relevantní články, může konstatovat, že Ústavní soud nemá pravomoc zasahovat, jako soudní orgán, který interpretuje zákon, v případě sporu mezi princem a lidem (parlamentem). Podle mého mínění Vás Váš postoj, pane Wille, činí nezpůsobilým vykonávat veřejnou funkci. Nemám v úmyslu se s Vámi pouštět do dlouhé veřejné či soukromé diskuse, ale záleželo mi na tom, abych Vás včas upozornil, že Vás odmítnu znovu jmenovat do veřejné funkce, pokud budete opět navržen parlamentem nebo jiným orgánem. Doufám jen, že jako předseda Správního soudu budete ve svých rozsudcích respektovat Ústavu a zákony až do skončení Vašeho mandátu.“

Stěžovatel 9. 3. 1995 informoval o dopisu předsedu parlamentu, vysvětlil svoje stanovisko a dne 20. 3. 1995 princovi odpověděl rovněž dopisem, v němž konstatoval porušení svého práva na svobodu projevu i svobodu myšlení vycházejícího z Ústavy a Úmluvy. Princ v písemné odpovědi Willemu ze 4. 4.

1995 kritizoval zveřejnění vzájemné osobní korespondence a zdůraznil vlastní pravomoc jmenovat představitele státu do nejvyšších funkcí dle vlastního uvážení. 2. 6. 1995 princ Willemu zaslal otevřený dopis, v němž ho prakticky obviňuje z pokusu o státní převrat a opakovaně vyjadřuje zklamání nad takovým druhem neloyaloty vůči vlastní zemi.

Začátkem roku 1997 vypršel Willemu mandát předsedy Správního soudu a 14. 4. 1997 jej do této funkce parlament opětovně navrhl. Princ v dopise předsedovi parlamentu ze dne 17. 4. 1997 Willeho jako kandidáta jednoznačně odmítnul pro jeho údajné protiústavní postoje.

25. 8. 1995 se Herbert Wille obrátil na Evropskou komisi pro lidská práva, ta věc posoudila a jako částečně přijatelnou postoupila ESLP. Se žádostí o projednání stížnosti se na ESLP obrátila i lichtenštejnská vláda. Předmětem řízení zůstal zejména čl. 10 a čl. 13 Úmluvy, jehož porušení stěžovatel vedle čl. 6 a čl. 14 namítal.

Řízení před ESLP

První komplikovanou otázkou bylo vůbec stanovit, zda je skutečným těžištěm stížnosti jen znemožnění přístupu k veřejné funkci či faktické omezení práva na svobodu projevu. Ruku v ruce s tím ovšem vyvstala otázka číslo dvě, zda princ komunikoval s Willem jako soukromá osoba nebo v rámci své státní agendy. Poměrně rozsáhle se řešila vlastní povaha prvního princova dopisu, stejně tak jako úroveň a charakter následující komunikace. Výsledkem bylo konstatování ESLP, že zatímco Willeho stížnost je autentická, když namítá zásah do svobody projevu, komunikace koruny je spíše úřední než soukromá. Jakkoliv Ústava ani Úmluva negarantují samy o sobě jednotlivci přístup k veřejné funkci, přesto lze navzdory významnému postavení Willeho shledat v jeho situaci naplnění skutkové podstaty neoprávněného zásahu do jeho práva na svobodu projevu, a to právě výše popsaným jednáním prince Hanse Adama II. Vzhledem ke skutečnosti, že převážná část vzájemné komunikace se odehrávala na oficiální úrovni a vyvrcholila dokonce dopisem předsedovi parlamentu, přičemž byla po celou dobu z princovy strany provázena stále stejně polarizovanou argumentací s permanentními odkazy na neshody v minulosti, došel soud k jednoznačnému závěru, že jednání prince bylo vedeno především snahou omezovat Willeho v jeho

osobnostních právech.

Zajímavá byla rovněž námitka porušení článku 13 (Právo na účinný právní prostředek nápravy). Wille tvrdil, že národní právní řád neobsahuje žádný využitelný instrument práva, když člen knížecí rodiny je dle ústavy vůči soudní soustavě imunní a ani Ústavní soud není zárukou eventuální nápravy. Vláda naopak uváděla hned dvě alternativy řešení. Jedna spočívala v přímé cestě ústavní stížnosti, druhá v pravomoci parlamentu dožadovat se akceptace navrhovaného kandidáta na obsazení funkce předsedy Nejvyššího správního soudu. Vlastní instalace kandidáta do funkce však nebyla předmětem stížnosti. ESLP se s právním názorem stěžovatele ztotožnil a prohlásil existenci spolehlivého nápravného prostředku za neprokázanou. Slovy soudu mimo jiné i proto, že od svého vzniku v roce 1925 Ústavní soud Lichtenštejnska ani jednou stížnost na člena knížecí rodiny neprojednával.

ESLP v závěru setrval na stanovisku, v němž vyjadřuje přesvědčení, že i kdyby přiznal zmíněnému zásahu oporu v *zákonných mezích* a hypotetickou *legimitu cíle*, rozhodně by tak nemohl učinit co do posouzení *nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti*.

Konstatoval tedy nesplnění podmínky nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti a tím i porušení čl. 10 a ve spojitosti s ním i čl. 13 Úmluvy.

Nutno ovšem podotknout, že tato kauza je interpretačně i judiciálně značně složitá a pro její optimální posouzení je nezbytná alespoň elementární znalost historie i současnosti Lichtenštejnského knížectví v relevantních souvislostech.¹⁴³ V době projednávání tohoto případu probíhala v zemi poměrně vzrušená veřejná debata o povaze příštího směřování a celková situace mnohdy neměla daleko k výrazné změně stávajících politických poměrů.

7.3 Buscarini a ostatní proti San Marinu

(rozsudek ESLP ze dne 18. 2. 1999, st. č. 24645/94)

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 9 (svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání)

¹⁴³ více např. Nebeský, J., J., K., *Úvod do dějin Lichtensteinů*, [online], [navštíveno 15. 3. 2016], dostupné z: <http://jjkn.sweb.cz/lichtenstein/>

Skutková podstata:

Cristoforo Buscarini, Emilio Della Balda a Dario Manzaroli jsou občané San Marina, kteří byli dne 18. 6. 1993 zvoleni do národního parlamentu. Zvolení zastupitelé následně písemně složili poslanecký slib, v němž úmyslně vynechali pasáž se závěrečnou přísahou na bibli, což ovšem vyžadoval k řádnému naplnění slibu volební zákon v § 55. Pod hrozbou ztráty poslaneckých křesel z důvodu složení slibu s výhradou nakonec všichni tři složili dne 26. 7. 1993 přísahu na posvátné evangelium, přičemž shodně namítali, že je tím porušeno jejich právo na svobodu náboženského vyznání a svědomí dle Úmluvy (čl. 9). V říjnu 1993 byl přijat nový zákon, jenž nyní nahrazuje původní přísahu formulací „*na moji čest*“. Pro ostatní kategorie veřejných úřadů však tradiční forma přísahy zůstala zachována.

Poslanci se přesto v roce 1994 obrátili na ESLP s námitkou, že přísaha na evangelium pod hrozbou ztráty mandátu byla neoprávněným zásahem do jejich osobnostního práva, jmenovitě pak porušením práva na svobodu náboženského vyznání a svobodu svědomí.

Řízení před ESLP

ESLP po předchozím posouzení případu Komisí konstatoval v podstatě následující...

Argumentaci vlády spočívající především v tradičních historických a národních specificích sanmarinské společnosti je třeba i přes její naléhavou přesvědčivost nakonec přece jen odmítnout a obrátit naopak pozornost k relevantním zásadám vyplývajícím z dosavadní judikatury ESLP (např. Kokkinakis proti Řecku, 1993). Bez ohledu na otázku, zda má namítaná přísaha *zákonný původ* či zda *směřuje k legitimnímu cíli*, je svojí podstatou složením slibu věrnosti konkrétnímu náboženství. Tento předem nastavený ideový obsah tak neposkytuje žádnou možnost volby a je jednoznačně v rozporu s článkem 9 Úmluvy. Při výkonu tak závažné veřejné funkce jako je mandát člena parlamentu budou navíc jednotliví poslanci nepochybně reprezentovat i zájmy celého alternativního spektra voličů. Jakékoliv omezování jejich svědomí či svobody uvažování je tedy s požadavkem na *nezbytnost podobného zásahu v demokratické společnosti* zcela neslučitelné.

Výrok ESLP: Článek 9 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod byl porušen (jednomyslně).

Složitost každého podobného rozhodování je evidentní.¹⁴⁴ Je např. dobré vědět, že San Marino bylo podle Encyklopedie Britannica založeno pravděpodobně Svatým Marinem již 3. září roku 301, což z něj v tom případě činí nejstarší republiku na planetě. Kromě toho disponuje také nejstarší psanou a platnou ústavou na světě z roku 1600 a je jedním z nejbohatších států světa s minimální nezaměstnaností a prakticky nulovou kriminalitou.¹⁴⁵ Atd. atp.

7.4 Murphy proti Irsku

(rozsudek ESLP ze dne 10. 7. 2003, st. č. 44179/98)

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 9, čl. 10 (svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání; svoboda projevu)

Jednou z nejpodstatnějších zásad soudního rozhodování je důsledně individuální přístup ke každému jednotlivému případu.¹⁴⁶ ¹⁴⁷ Pouze jedinečné okolnosti totiž dávají v celkovém kontextu tomu kterému příběhu jeho skutečný smysl a význam a často jej dokonce vrhají do zcela nového světla, o čemž byl koneckonců učiněn dostatečně podrobný výklad již v předchozím textu této práce. Jedním ze zajímavých příkladů tohoto citlivého přístupu je i případ Murphy proti Irsku, kde endemické okolnosti irské náboženské přecitlivělosti svého času před ESLP opodstatnily zásah do osobnostního práva, jenž by byl patrně v naprosté většině ostatních smluvních zemí Úmluvy odsouzen k nezdaru již v jeho samotném zárodku.

Skutková podstata:

Pan Roy Murphy byl v době vzniku případu pastorem Irského Náboženského Centra. Náboženské centrum podalo prostřednictvím pana Murphyho začátkem roku 1995 do místního nezávislého komerčního rádia k odvysílání tento inzerát:

¹⁴⁴ srov. např. rozsudek ESLP ze dne 3. 11. 2009 ve věci „*Lautsi proti Itálii*“ (st. č. 30814/06) či rozsudek ESLP ze dne 10. 7. 2003 ve věci „*Murphy proti Irsku*“ (st. č. 44179/98)

¹⁴⁵ web Encyclopaedia Britannica, *San Marino*, [online], [navštíveno 20. 3. 2016], dostupné z: <http://www.britannica.com/place/San-Marino-republic-Europe>

¹⁴⁶ Jen v původní české judikatuře se tato tradiční zásada objevuje již bezmála 100 let; srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 10. 1925, sp. zn. Zm II 173/25

¹⁴⁷ stejná souvislost, viz rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. 4. 1927, sp. zn. Zm I 807/25

„Co si myslíte o Ježíši Kristu? Řekli byste pouze, jako Petr, že je synem živého Boha? Zabývali jste se někdy historickými fakty týkajícími se Krista? Irské Náboženské Centrum uvádí o velikonočním týdnu hodinovou video nahrávku Dr. Jeana Scotta PhD. o důkazech vzkříšení od pondělí 10. 4. do soboty 15. 4. každý večer od 20. 30 hod. a o velikonoční neděli od 11. 30 hod a také živě prostřednictvím satelitu od 19. 30 hod.“

Stanice byla připravena tento placený vstup bez dalšího standardně odvysílat, nicméně v březnu 1995 Komise pro rozhlasové a televizní vysílání svým rozhodnutím podle § 10 odst. 3 zákona o rozhlasu a televizi z roku 1988 vysílání zastavila. Stěžovatel požádal o soudní přezkum rozhodnutí, v němž především tvrdil, že Komise špatně vyložila dotčená ustanovení zákona, která jsou ovšem bez ohledu na to tak jako tak protiústavní.

S tímto tvrzením se Vrchní soud ve svém rozsudku ze dne 25. 4. 1997 neztotožnil, když v něm mimo jiné uvedl následující:

„... Irové s náboženským cítěním mají tendenci patřit ke konkrétní církvi a proto náboženská propagace jiné církve může být pro řadu lidí urážlivá a může být vnímána jako zaměřená na získávání nových stoupenců. Náboženství je v Severním Irsku rozdělujícím faktorem a [Parlament] oprávněně zaujal názor, že by občané nechtěli ve svých domácnostech naslouchat propagaci týkající se takového citlivého tématu... „

Dne 28. 5. 1998 Nejvyšší soud zamítl panu Murphymu i odvolání. V odůvodnění konstatoval, že napadené opatření Komise je sice omezením stěžovatelova práva volně komunikovat, stejně tak jako práva na svobodu projevu (čl. 40 odst. 3 a čl. 40 odst. 6 pís. 1 Ústavy), nicméně v zájmu veřejného prospěchu je takové omezení při splnění zákonných podmínek možné. Vzhledem ke společenským okolnostem označil rozhlasovou či televizní reklamu tohoto typu v daných podmínkách za víceméně příliš invazivní a poukázal na jiné, alternativní, ve svých důsledcích méně konfrontační druhy či formy propagace.

Řízení před ESLP

Dne 31. 7. 1998 se Roy Murphy obrátil na Evropskou Komisi pro lidská práva. Předmětem stížnosti bylo namítané porušení čl. 9 (Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání) a čl. 10 (Svoboda projevu) Úmluvy. Stížnost byla dotčena

důsledky Protokolu č. 11 a řadou dalších organizačních procedur v rámci ESLP, přičemž veřejné zasedání se konalo 7. 11. 2002.

ESLP se soustředil na zodpovězení čtyř zásadních otázek:

1. Předmět sporu, zásah...

„... Soud je toho názoru, že podstatou projednávaného případu je vyloučení stěžovatele z vysílání reklamy, tj. otázka týkající se primárně omezení prostředků jeho vyjadřování a ne jeho profese nebo projevení náboženského vyznání. Soud připomíná, že čl. 10 chrání nejen obsah a podstatu informace, ale také prostředky jejího šíření, neboť jakékoli omezení těchto prostředků nutně zasahuje do práva na přijímání a rozšiřování informací (viz Öztürk proti Turecku, 1999). Soud je tedy toho názoru, že stížnost na zákaz obsažený v § 10 odst. 3 zákona je třeba zkoumat podle čl. 10 Úmluvy. Soud připomíná, že i vyjádření, které je možné považovat za urážlivé, šokující nebo pohoršující náboženské cítění jiných spadá pod ochranu čl. 10. Soud musí tedy posoudit, zda omezení takového vyjadřování je slučitelné s ustanoveními tohoto článku.

Kromě toho, berouce v úvahu, že stěžovatelova reklama nebyla odvysílána v důsledku použití § 10 odst. 3 zákona, jednoznačně došlo k zasahování do jeho práva na svobodu projevu...“

2. „... stanoví zákon ...“

Strany v žádné fázi případu nerozporovaly oporu opatření v zákoně (viz výše). Rovněž ESLP považoval tuto skutečnost za prokázanou.

3. „... legitimní cíl...“

Vláda se odvolávala na legitimitu zásahu v intencích výše uvedené argumentace. Stěžovatel její dostatečnost zpochybňoval. ESLP důvody ke zpochybnění neshledal a legitimitu projednávanému zásahu přiznal.

4. „... v demokratické společnosti nezbytné...“

V odůvodnění otázky nezbytnosti ESLP dílem zopakoval a dílem nově vyslovil celou řadu klíčových zásad a postojů:

„Soud připomíná, že svoboda projevu je jedním ze základů demokratické společnosti. Žádné omezení svobody projevu, ať již v kontextu náboženského vyznání nebo jiném, nemůže být slučitelné s čl. 10, pokud není zároveň v souladu s ustanoveními odst. 2 tohoto článku.“

„... Smluvní státy požívají určitou, ne však neomezenou, míru uvážení (viz Wingrove proti Spojenému království, 1996). V tomto ohledu existuje malý prostor pro omezení politických projevů nebo debatu o otázkách veřejného zájmu podle čl. 10 odst. 2 Úmluvy (viz mutatis mutandis mj. Lingens proti Rakousku, 1986, Castells proti Španělsku, 1992, Thorgeir Thorgeirson proti Islandu, 1992). Širší míru uvážení mají Smluvní státy, když regulují svobodu projevu ve vztahu k záležitostem týkajícím se vnitřního přesvědčení člověka v oblasti morálky nebo zvláště náboženství. Stejně jako v oblasti morálky a snad ještě více ve vztahu k útokům na náboženské přesvědčení, neexistuje jednotná evropská koncepce "ochrany práv jiných". Vnitrostátní orgány jsou díky přímé znalosti své společnosti a jejích potřeb v zásadě v lepším postavení než mezinárodní soudce pro určení přesného obsahu práv jiných stejně jako "nezbytnosti omezení" za účelem ochrany těch, jejichž pocity a přesvědčení by mohly být vážně dotčeny (viz Wingrove).“

„Kromě toho Soud připomíná, že možný vliv dotyčného média je důležitým faktorem při posuzování přiměřenosti zasahování. Soud v minulosti shledal, že musí být vzato v úvahu to, že audio-vizuální média mají bezprostřednější a účinnější vliv než tištěná média (viz Jersild proti Dánsku, 1994).“

„Soud poznamenává, že reklamu v projednávaném případě je možno považovat z hlediska podstaty a účelu za náboženskou na rozdíl od jiných komerčních reklam, i když si stěžovatel koupil vysílací čas (viz Barthold proti Německu, 1985).“

„Hlavním faktorem, který ospravedlňuje podle vlády zákaz vysílání je náboženská citlivost irské společnosti. To stěžovatel popírá.“

„Otázka, kterou je třeba se zabývat je, zda může být zákaz určitého způsobu projevu (náboženského) prostřednictvím vysílacích médií, za daných okolností případu ospravedlnitelný.“

ESLP nakonec po velmi složitém rozhodování konstatoval, že vzhledem k jedinečným specifikům irské nábožensky silně angažované společnosti musí být v tomto konkrétním případě bezpečnostní zájem veřejnosti před obecným osobnostním právem upřednostněn. Při zhodnocení všech relevantních okolností označil irskou vládní politiku omezování náboženské reklamy za „nezbytnou v demokratickém prostředí“ a rozhodl, že Úmluva porušena nebyla.

V této souvislosti se pak přímo nabízí jistě zajímavá úvaha, jak by se podobná kauza vyvíjela (pokud by vůbec vznikla) například ve víceméně ateistické společnosti ČR či naopak Polska apod.

7.5 Parrillo proti Itálii^{148 149}

(rozsudek ze dne 27. 8. 2015, st. č. 46470/11)

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 8 (právo na respektování soukromého a rodinného života)

Mimořádnou složitost rozhodování vedoucí mnohdy až k diametrální názorové nejednotnosti jednotlivých členů senátu v poslední době nejlépe demonstruje případ Parrillo proti Itálii, jeden z posledních judikátů ESLP ke dni odevzdání této práce. Zahrnuje v sobě relativně nové téma, partikulární politické tlaky, typická národnostní specifika i samotný střet jednotlivých osobnostních hodnot.

Skutková podstata:

Paní Adelina Parrillo je italskou státní příslušnicí. V roce 2002 se spolu se svým přítelem rozhodli pro umělé oplodnění. Než však stačilo dojít k implantaci některého z pěti získaných embryí, přítel paní Parrillo v listopadu 2003 tragicky zahynul. Paní Parrillo v procesu asistované reprodukce nadále nepokračovala. V

148 řada informací čerpána z: Kindlová, M., *Rozsudek Velkého senátu ESLP ze dne 27. 8. 2015 ve věci Parrillová proti Itálii, stížnost č. 46470/011, [2015] ECHR 755*; web Výzkumné centrum pro lidská práva, Univerzita Karlova v Praze – právnická fakulta; [online], [navštíveno dne 20. 3. 2016], dostupné z: <http://www.vclp.cz/news/rozsudek-velkeho-senatu-eslp-ze-dne-27-8-2015-ve-veci-parrillova-proti-italii-stiznost-c-46470-011-2015-echr-755/>

149 řada informací čerpána z: Krajčovicová, L., *Evropský systém ochrany lidských práv, Nechcené embryá na vědecký výzkum? Nie, hovorí štrasburský súd*, Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci, 10. číslo, VII. ročník, říjen 2015, [online], [navštíveno dne 20. 3. 2016], dostupné z: <http://www.centrumlidskaprava.cz/sites/centrumlidskaprava.cz/files/attachement/bulletin/bulletinrijen2015.pdf>

únoru 2004 vstoupil v Itálii v platnost nový zákon zakazující manipulaci s embryi, respektive jejich zničení, a to i pro vědecké účely. Stěžovatelka přitom hodlala po smrti přítele věnovat všechna embrya ve prospěch lékařského výzkumu, což by alespoň částečně zmírnilo její pocity beznaděje. Všechna příslušná pracoviště však iniciativu paní Parrillo odmítala s poukazem na platnost zmíněného zákona. V praxi to znamenalo čekat, než „její“ zmrazená embrya přestanou být životaschopná, neboť žádná další manipulace s nimi (kromě implantace) již v tuto chvíli nebyla legální.

V roce 2011 se paní Parrillo obrátila na ESLP se stížností na porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě (právo pokojně užívat majetek) a článku 8 Úmluvy (právo na respektování soukromého a rodinného života).

Řízení před ESLP

Soud nejprve posuzoval přijatelnost stížnosti k projednání. Pro tematickou novost a obsahově mimořádnou důležitost případu hned v počátku řízení odmítl námitky italské vlády ohledně procesní nezpůsobilosti stěžovatelky (nevyčerpání prostředků, zmeškání lhůty, chybějící status „oběti“) a následně přistoupil k meritornímu projednání věci.

Italská vláda argumentovala zákonem č. 40 z 19. 2. 2004 a jeho prvoplánovým účelem chránit potencialitu života embryí, v čemž spatřuje dostatečnou legitimitu vyvažující závažnost omezení ze zákona vyplývajících.

Stěžovatelka naproti tomu namítala nepřijatelnost omezení zákonem, neboť jím byla přinucena bezmocně sledovat zkázu embryí, ačkoli mohly být využity ve prospěch lékařství. Tento stav tak považuje minimálně za omezování soukromého a rodinného života nad míru nezbytně nutnou. Navíc embrya vznikla v době, kdy výše uvedený zákon ještě neplatil.

Případem se zabýval v souladu s čl. 30 Úmluvy Velký senát ESLP. Konstatoval, že pojem „soukromého života“ nelze jednoznačně definovat a odkázal na svoji starší judikaturu související zároveň s problematikou seburčení jednotlivce, respektive zacházení s embryi při asistované reprodukci.¹⁵⁰

¹⁵⁰ např. rozsudek ESLP ze dne 29. 4. 2002 ve věci „*Pretty proti Spojenému království*“, st. č. 2346/02; rozsudek ESLP ze dne 10. 4. 2007 ve věci „*Evans proti Spojenému království*“, st. č. 6339/05; rozsudek ESLP ze dne 21. 10. 2010 ve věci „*A, B a C proti Irsku*“, st. č. 25579/05

Rozhodování o osudu dotčených embryí spadá dle mínění soudu svojí povahou do sféry soukromého života stěžovatelky a v tomto smyslu došlo k omezení jejího práva vyplývajícího z čl. 8 Úmluvy. Článek 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě je naopak v této situaci absolutně neaplikovatelný.

Soud posoudil i rozsáhlou argumentaci stěžovatelky, přičemž však na závěr konstatoval, že *„ani jedna výtku přímo nesouvisela s okolnostmi řešeného případu“*. Navíc měla dle přesvědčení soudu stěžovatelka k dispozici dostatečně dlouhé období před vstupem dotčeného zákona v platnost, v němž „svá“ embrya mohla lékařské vědě kdykoli bez nejmenších problémů poskytnout.

Ve prospěch italské vlády ESLP přihlédl zejména k okolnosti, že přijetí zákona předcházela dlouhodobá a masivní diskuze odborné veřejnosti, stejně tak jako řada referend, z nichž však pro nízkou účast nevzešla žádná relevantní data. Tato problematika přitom není ani na mezinárodní úrovni prozatím nijak konsenzuálně vyřešena. I proto je třeba přiznávat státům v těchto otázkách *„širokou rozhodovací pravomoc“*.

V tomto konkrétním rozhodnutí tak soud nakonec konstatoval splnění všech tří obligatorních podmínek zásahu do osobnostního práva... *„zákonosti, legitimního cíle i nezbytnosti v demokratické společnosti“*.

Výrok ESLP: Článek 8 Úmluvy nebyl porušen.

Zasloužené pozornosti se však v rámci tohoto případu těší i alternativní či oponentní stanoviska některých soudců. Ze studijního hlediska je pak vůbec nejpřínosnější, jak diametrálně se v některých fázích řízení rozcházejí elementární postoje jednotlivých koryfeů vrcholného práva. Za pozornost stojí zcela nepochybně celá obsahově nevšední protokolace, avšak nejvýrazněji v tomto smyslu patrně vyčnívá poměrně razantní kritika z pera maďarského soudce Andráse Sajó, jenž ve svém samostatném disentu zpochybnil téměř většinu výstupů soudu. Sajó napadl již samu prvotní orientaci soudu v kauze, když ústřední otázkou posuzování podle něj neměl být obecný dopad italské legislativy, nýbrž individuální situace paní Parrillo. Soud se údajně nedokázal uspokojivě vypořádat s důsledky přímé retroaktivity, jakožto typickým znakem nepředvídatelnosti práva, stejně tak jako s esenciálním požadavkem na dodržování principu proporcionality. Místo toho soud podlehl partikulárním politickým

tlakům státu a doktríně rozměňování práv garantovaných Úmluvou. V sedmém odstavci svého disentu pak Sajó nadto dovozuje, že pouhé „přičlenění“ k zájmům, které Úmluva výslovně připouští jako důvod omezení práva na ochranu soukromého života, namísto toho, aby tyto zájmy byly samy o sobě fakticky naplněny, je nebezpečné a riskantní, neboť nevyhnutelně snižuje standard ochrany práv v Úmluvě.

V průběhu řízení zazněly i mnohé další podnětné názory; řada z nich přitom obrací svoji pozornost ke stále aktuální problematice, jež svojí mimořádně delikátní povahou představuje skutečné perpetuum mobile filozofickoprávní diskuze, tedy komplexnímu souboru otázek, které by se snad daly zastřešit společným pracovním názvem „status nasciturus“. Zejména ruský soudce Dmitry Dedov přednesl stanovisko, v němž de facto zaznívá naléhavá potřeba znovu otevřít téma právního postavení novo(nena)rozence, pokud se současná úprava (snad) zdá některým právním expertům překonaná, respektive nedostatečná (?).

Velmi zajímavým postřehem se jeví být také varování portugalského soudce Paula Pinta de Albuquerque, jehož separátní souhlasné stanovisko upozorňuje na nebezpečí „outsourcingu“ porušování Úmluvy cestami mimo její jurisdikci.

Právě tato přirozená názorová mnohost a permanentní odborná diskuze nad palčivými tématy současnosti pod neustálým dohledem veřejnosti je tím nejlepším možným vkladem do naší společné evropské budoucnosti. V tomto ohledu je role ESLP jako strážce evropské svobody pravděpodobně naprosto nenahraditelná.

8 SHRUTÍ, HODNOCENÍ A ZÁVĚR

„Strom svobody se musí čas od času zalít krví vlastenců.“

volná parafráze na Thomase Jeffersona¹⁵¹

Paradoxem lidské historie je skutečnost, že nejvýznamnějšího rozvoje lidských práv a svobod se civilizace nakonec dočkala díky nejzrůdnějšímu excesu v jejích dosavadních dějinách.

Pokud bychom měli určit přesně tři nejvýznamnější vlivové faktory na kontinentální vývoj základních lidských práv a svobod v průběhu dosavadní historie lidstva, s největší pravděpodobností by jimi byla trojice osudových fenoménů ve složení: antická filozofie, osvícenství (včetně vzniku USA a VFR) a druhá světová válka. Kdybychom měli tento komplikovaný vývoj v podobném duchu rovněž etapizovat, jeví se nejlogičtějším vymezit tři základní rozlišitelná období takto: období do Velké francouzské revoluce, údobí mezi VFR a druhou světovou válkou a období po ní. Nezanedbatelným čtvrtým faktorem, jenž se (měřeno optikou naší společnosti) předchozím třem z hlediska celkového významu nezpochybnitelně blíží, by byl jistě i rozpad východního bloku na přelomu osmdesátých a devadesátých let dvacátého století. Je to však pochopitelně jen spekulativní pracovní verze, jakákoliv podobná systematizace bude vždy jen otázkou individuálního subjektivního vnímání.

„První měsíce následující po dominovém efektu hroutícího se starého světa východního bloku byly naprosto jedinečné nejen svou neopakovatelnou atmosférou rozkvetlého jarního optimismu, ale především infekční iluzí tolerance a sounáležitosti. Byl to kratičký záblesk skutečného člověčenství, kratičký okamžik, v němž všichni dospělí zas mohou být na pár vteřin dětmi a jejich hříchy se rozplynou ve víru zapomnění. Prostě jen tak. Kouzlem okamžiku.

Genius loci na druhou...“¹⁵²

151 Thomas Jefferson (1743-1826) – guvernér Virginie, pozdější 3. prezident USA; původní výrok z dopisu psaného Williamu S. Smithovi dne 13. listopadu 1787 zní: *„The tree of liberty must be refreshed from time to time with the blood of patriots and tyrants. It is its natural manure.“* („Strom svobody musí být čas od času zalit krví vlastenců a tyranů. Je to jeho přirozené hnojivo.“) - pozn. autora

srov.: <http://www.let.rug.nl/usa/presidents/thomas-jefferson/letters-of-thomas-jefferson/jefl64.php>

152 Hásek, R., *In memoriam zpívám*. 2002

Okolnosti zrodu a průběhu druhé světové války daly v konečném důsledku postupem času vzniknout RE a ESLP jako dnešnímu nejvýsošnějšimu strážci lidských práv a svobod současnosti. ÚS ČR mohl naproti tomu v dnešní podobě začít fungovat jen díky společenským reformám po listopadu 1989. Obě tyto vrcholné instituce mají přitom na důsledné ochraně a stávající moderní úrovni osobnostního práva v České republice zcela rozhodující podíl.

Multiposchod'ový systém ochrany lidských práv a svobod (tedy i segment osobnostního práva) je v současné době v rámci svého celkového portfolia zastoupen jednak úrovní globální (OSN), jednak úrovní kontinentální (RE), dále úrovní unijní (EU) a konečně vlastní úrovní národní (právní řád ČR). S trochou nadsázky se dá tento systém označit za jakýsi „multilevel government osobnostního práva“ vycházející ze společného základu přirozenoprávního konceptu. Jednoznačně dominujícím je přitom v tomto systému ESLP, který se tradičně těší prokazatelně nejvyšší míře autority. ÚS ČR se však za necelých 25 let své existence postupně stal zcela plnohodnotným, rovnocenným a respektovaným hráčem na poli ochrany lidských práv a svobod a svoji rozhodovací činnost o judikaturu ESLP permanentně opírá.¹⁵³ Klasická forma komparace těchto dvou arbitrů však není z objektivních důvodů ve vyčerpávající míře dost dobře možná, neboť oběma přísluší ve výše zmíněném systému ochrany přece jen poněkud odlišná role, vyplývající zejména z jejich národního, respektive nadnárodního postavení. Tato skutečnost se ovšem zároveň ukazuje jako nesmírně užitečná, když obě instituce se navzájem velmi pragmaticky doplňují. ÚS je prodlouženou rukou zkušenějšího kontinentálního a především plně specializovaného ESLP, jenž de facto vytváří, moderuje a modernizuje oblast lidských práv v Evropě již déle než 57 let. Ústavní soud pak dozírá zejména na důsledný programový přenos této ideové produkce do národního právního povědomí a promítá tyto maximy do vlastní rozhodovací činnosti při zohlednění všech národních specifik. Vzájemný poměr mezi ESLP a ÚS ČR tak lze charakterizovat spíše pojmem „*optimální atmosféra gentlemanského judiciálního dialogu*“ než jako režim pouhopouhé „*striktní subordinace*“.¹⁵⁴

153 srov. Bobek, M., Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J. (eds), *Dvacet let Evropské úmluvy v České republice a na Slovensku*, vyd. 1., Praha: C. H. Beck, 2013, str. 101 a zejména str. 102

154 srov. tamtéž, str. 111

„Spravedlnost nesklání hlavu před žádnou důstojností a na soudě je jediným králem ten, kdo může uplatnit silnější argumenty.“

Heliodoros z Emesy¹⁵⁵

Argumentujme tedy...

Vlastní hodnotový základ osobnostních práv tvoří nejbyťostnější racionální jádro smysluplnosti, účelnosti a legitimacy vzniku jakéhokoliv normativního systému v jeho nejobecnějších rysech vůbec. Omezíme-li pak naši pozornost pro tuto chvíli vysloveně jen na oblast práva, platí tato teze dokonce bezvýhradně a až naturalisticky exaktně. Pomozme si pro lepší názornost při argumentaci směřující k podpoře těchto tvrzení elementárními pravidly deduktivní logiky. Za výchozí konstanty naší následující úvahy budeme považovat, když ne nezpochybnitelná, tedy alespoň moderní akademickou doktrínou nezpochybňovaná fakta. Prakticky veškerá věda týkající se jakéhokoliv oboru lidské činnosti je založená především na obecně respektované konvenční terminologii v dané oblasti. Na samém počátku každé odborné diskuze tedy musí být v první řadě jasno, co se čím přesně míní. Jurisprudence pak na tomto jistě legitimním požadavku snad dokonce přímo i stojí a padá. Za všeobecně uznanou a platnou konvenci tak, myslím, pro naši potřebu můžeme směle považovat následující... V akademické diskuzi je třeba důsledně rozlišovat především fakta a názory.¹⁵⁶ Tedy axiomy (alespoň pro danou chvíli) a hypotézy (alespoň než jsou spolehlivě verifikovány či falzifikovány). Fakta jsou objektivními skutečnostmi, jejichž platnost je vzhledem k jejich existenci v daném čase nezpochybnitelná a ověřitelná (na rozdíl od pozdějších eventuálně nepřesných historických záznamů, komentářů). Příkladem je výrok (prohlášený 26. 2. 2016): „Prezidentem České republiky je Miloš Zeman“. Naproti tomu názory jsou subjektivními postoji k faktům. Například sdělení tohoto typu: „Miloš Zeman přitom rozhodně nebyl nejvhodnějším kandidátem“.¹⁵⁷ Rozdíl mezi těmito dvěma kategoriemi, tedy mezi objektivními fakty a subjektivními názory, soudy a postoji k nim, má přitom samozřejmě zcela zásadní význam nejen pro tematiku této diplomové práce.

¹⁵⁵ Jak ironicky příznačné, uvědomíme-li si, že se jedná o dnešní syrský Homs... (pozn. autora)

¹⁵⁶ srov. Šalomoun, M., *Právní aspekty humoru*, 2010, Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Katedra občanského práva, disertační práce, str. 51

¹⁵⁷ Výrok je pouze ilustrativní; nemusí mít nutnou souvislost s osobními postoji autora.

Domnívám se, že je navýsost legitimní dovolávat se v našem čase a prostoru respektovaného celospolečenského paradigma, jehož součástí je i relativně rigidně ustálená představa o všeobecné platnosti a absolutní nepřekročitelnosti přirozenoprávních principů a souvisejících hodnot, požívajících v subordinačním smyslu navíc obligatorně určujícího postavení vůči finálním podobám jakýchkoliv forem pozitivního práva. Koneckonců, ne nadarmo je tato doktrína dnes základním automatismem moderní demokratické, a to nejen evropské, konstituční architektury.

Patentová práva na současné pojetí komplexní ochrany základních lidských práv a svobod si přitom vzhledem k událostem posledních dvou set padesáti, respektive sedmdesáti, let celkem logicky přisvojuje typická reprezentace západoevropské civilizace, především Anglie a Francie, ale i další evropské země, a to vždy s patřičně nepřehlédnutelným odkazem na historické souvislosti. V rámci zachování plné objektivitě je však rovněž třeba zmínit, že mnohá stanoviska, formulačně dnešnímu přirozenoprávnímu konceptu minimálně velmi blízká, zaznívala v nejrůznějších podobách sporadicky v podstatě již od prvních počátků existence lidské společnosti (viz historický exkurz v příslušné části této práce).

Shodneme-li se tedy na víceméně dnes již esenciálních základech právní teorie a moderního jusnaturalismu, pak lze jistě tvrdit, že ustálené, respektované a časem prověřené právní principy (respektive jejich hodnotový obsah) jsou fatálně určujícími determinanty, od nichž se nezbytně nutně musí odvíjet (principiálně konformně) konečná podoba pozitivního práva; konstituční platformu nevyjímaje.¹⁵⁸ Právní principy se tak stávají de facto přímým pramenem práva, členem elitního klubu s privilegiem uplatňování téměř magické právní síly. Je to poměrně zásadní prohlášení, načež jeho právní konsekvence jsou pochopitelně stejně nedozírné, jako epochální. Jedním z prvotních principů je totiž např. také tvrzení, že zdrojem veškeré státní moci je lid a že právo je dílem člověka, kterému bezpodmínečně slouží, místo naopak, atd. atp. Z filozofického hlediska znamenal tak náhlý emancipační skok svého času do té doby nepředstavitelnou sociální revoluci. V jediném okamžiku. Beze zbraní. - Tím jest řečeno vše, *alea iacta est*.

¹⁵⁸ srov. např. nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97, publikován pod č. 30/1998 Sb. (především „Odůvodnění“ IV c, 5. odstavec, věta poslední)

Vraťme se nyní k deduktivní logice. Na počátku všeho již nestojí pouhé slovo, nýbrž člověk sám. V absolutním hodnotovém žebříčku zaujímá definitivně nejvyšší možnou pozici. Jeho bytostně přirozená, imanentní, práva jsou nejen uznána nezadatelnými, nezczitelnými, nepromlčitelnými a nezrušitelnými, ale tvoří nyní po boku dalších podobných hodnot dokonce vlastní materiální ohnisko celého sofistickovaně petrifikovaného hodnotového systému. Součástí tohoto nového mnohatera je mimo jiné rovněž právo na život, zdraví, důstojnost, čest, soukromí, zkrátka na nerušenou existenci se všemi moderními vymoženostmi. Jestliže individuální soubor osobních zájmů člověka tvoří takto nadvýznamné epicentrum univerzálních hodnot, řekněme primární důležitosti a právní síly, pak všechny ostatní nadstavbové (a přitom jak z hodnotového, tak hierarchického hlediska, evidentně nižší) projevy, se v tomto světle jeví být procesy spíše sekundárními, eventuálně na primárních dokonce existenčně závislé.

Z výše řečeného tedy logicky vyplývá, že objektivní právo je jen technickým prostředkem, jenž člověku slouží k realizaci jeho základních potřeb a zájmů, případně úpravě poměrů. Pokud k tomu ještě navíc stojí primární subjektivní lidská práva principiálně kdesi vysoko nad veškerými formami sekundárního objektivního práva, jež musí být obligatorně s primárními hodnotami v bezpodmínečném souladu, pak je ovšem zcela zřejmé, že všeobecně garantovaná forma tohoto antropocentrického absolutismu pozvedává (nejen) právo na zcela novou úroveň. Ostatní kategorie se tak jednou provždy ocitají v subsidiárním područí elementárních hodnot a věci tak konečně zase začínají dávat svůj prapůvodní přirozený smysl.

Filozofie vždy byla, je a nadále zůstává královnou věd. Právní filozofie je ústřední doménou svobody. Antropocentrická právní filozofie absolutním vrcholem humanity...

9 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

MONOGRAFIE

Adamová, K., Lojek, A., *Právníci doby osvícenské*; Praha: Ústav státu a práva, 2014

Adamová, K., *Úsvit moderního konstitucionalismu*; Praha: Havlíček Brain Team, 2007

Balík, S., Balík, S. ml., *Právní dějiny evropských zemí a USA (stručný nástin)*; 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010

Balík, S., Balík, S. ml., *Rukověť k dějinám římského práva a jeho institucí*; 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010

Bobek, M., Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J. a kol., *Dvacet let Evropské úmluvy v České republice a na Slovensku*; vyd. 1., Praha: C. H. Beck, 2013

Doležilek, J., *Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti*; Praha: ASPI, 2008

Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*; Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013

Eliáš, K. a kol., *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*, 2. sv., *Zákony – komentáře*; Praha: Linde, 2008

Gerloch, A., *Teorie práva*; 5. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2009

Herczeg, J., *Meze svobody projevu*; vyd. 1, Praha: Nakladatelství Orac, 2004

Holeček, V., Miňhová, J., Prunner, P., *Psychologie pro právníky*; 2. vyd., Plzeň: 2007

Holländer, P., *Základy všeobecné státovědy*; Všehrd Praha, 1995

Hubálková, E., *Bulletin advokacie, Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech*; zvláštní číslo, březen 2013, Česká advokátní komora v Praze

Hubálková, E., *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: Judikatura a řízení před soudem pro lidská práva*; Praha: Linde, 2003

Kincl, J. a kol., *Všeobecné dějiny státu a práva*; Praha, Panorama, 1983

Klíma, K., *Ústavní právo*; 4. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2010

Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V., *Ochrana osobnosti podle občanského práva (4. podstatně přepracované a doplněné vydání)*; Linde Praha, a. s. , 2004

Mates, P., *Ochrana soukromí ve správním právu: 2. aktualizované a podstatně přepracované vydání*; Praha: Linde, 2006

Němeček, T., *Padni komu padni, Život a případy Elišky Vagnerové*; Praha: Leges, 2014

Schelle, K., Tauchen, J., *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*; Ostrava: Key Publishing, 2012

Skřejpek, M., *Římské soukromé právo. Systém a instituce*; Plzeň, Aleš Čeněk, 2011

Sokol, J., *Mistr Eckhart a jeho doba*; Praha: Vyšehrad, 2000

Sommer, O., *Učebnice soukromého práva římského II*; Praha, 1964

Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol., *Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář*; 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2008

Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V., *České právní dějiny*; 2. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2010

Vojáček, L., *Urážky, pomluvy, nactiutrhání. Ochrana cti v československém trestním právu*; 1. vydání, Praha: Eurolex Bohemia, 2006

ODBORNÉ ČLÁNKY

American History, [online], [cit. 20. 3. 2016], dostupné z: <http://www.let.rug.nl/usa/presidents/thomas-jefferson/letters-of-thomas-jefferson/jefl64.php>

Encyclopaedia Britannica, *San Marino*; [online], [navštíveno 20. 3. 2016], dostupné z: <http://www.britannica.com/place/San-Marino-republic-Europe>

Forejtová, M., *Nekončící souboj mezi svobodou slova a ochranou osobnosti ve světle spravedlivého procesu u ESLP*; Právní prostor, 29. 05. 2015, [online], [navštíveno 18. 3. 2016], dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/nekoncici-souboj-mezi-svobodu-slova-a-ochranou-osobnosti-ve-svetle-spravedliveho-procesu-u-eslp>

Herczeg, J., *Případ Caroline von Hannover – zveřejnění fotografií ze soukromí prominentů*; Právní rozhledy, 2004, č. 23

Kindlová, M., *Rozsudek Velkého senátu ESLP ze dne 27. 8. 2015 ve věci Parrillová proti Itálii, stížnost č. 46470/011, [2015] ECHR 755*; Výzkumné centrum pro lidská práva, Univerzita Karlova v Praze – právnická fakulta; [online], [navštíveno dne 20. 3. 2016], dostupné z: <http://www.vclp.cz/news/rozsudek-velkeho-senatu-eslp-ze-dne-27-8-2015-ve-veci-parrillova-proti-italii-stiznost-c-46470-011-2015-echr-755/>

Kmec, J., *Evropský soud pro lidská práva*; Soudní rozhledy, 2012, č. 4

Krajčovicová, L., *Evropský systém ochrany lidských práv, Nechcené embryá na vědecký výzkum? Nie, hovorí štrasburský súd*; Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci, 10. číslo, VII. ročník, říjen 2015, [online], [navštíveno dne 20. 3. 2016], dostupné z:

<http://www.centrumlidskaprava.cz/sites/centrumlidskaprava.cz/files/attachement/bulletin/bulletinrijen2015.pdf>

Kühn, Z., *Judikatorní odklony v hledáčku ÚS*; 18. 8. 2010, Jiné právo, [online], [navštíveno dne 15. 3. 2016], dostupné z:

<http://jinepravo.blogspot.cz/2010/08/judikatorni-odklony-v-hledacku-us.html>

Nebeský, J., J., K., *Úvod do dějin Lichtensteinů*; [online], [navštíveno 15. 3. 2016], dostupné z: <http://jjkn.sweb.cz/liechtenstein/>

Ondřejová, E., *Ochrana osobnosti v Novém občanském zákoníku*; [online], [cit. 08. 03. 2016], dostupné z: http://www.ondrejova.cz/docs/140812_ochrana-osobnosti-v-novem-obcanskem-zakoniku.pdf

Telec, I., *Chráněné statky osobnostní*, Právní rozhledy; 2007, roč. 15, č. 8

Telec, L., *Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana*; Právní rozhledy, 2007, č. 1

Telec, I., *Svolení, nebo zákonné licence v právu osobnostním*; Právní rozhledy, 2007, č. 24

KVALIFIKAČNÍ PRÁCE

Ryška, M., *Ochrana osobnosti v aktuální soudní praxi*; Právnická fakulta MU Brno, Katedra občanského práva, akad. roč. 2009/2010, rigorózní práce

Šalomoun, M., *Právní aspekty humoru*; Právnická fakulta MU Brno, Katedra občanského práva, 2010, disertační práce

ARCHIVNÍ MATERIÁLY

Brněnská kniha paměti a naučení; Moravský zemský archiv v Brně, A3, Stavovské rukopisy

JUDIKATURA

Ústavní soud České republiky

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 7. 1997, sp. zn. III. ÚS 359/96

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 7. 2007, sp. zn. IV. ÚS 23/05 (N 111/46 SbNU 41)

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. 453/03 (N 209/39 SbNU 215)

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 2. 1998, sp. zn. IV. ÚS 154/97

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 635/09 (N 176/58 SbNU 539)

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 8. 2013, sp. zn. II. ÚS 3403/11 (N 142/70 SbNU 333)

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 2. 2015, sp. zn. II. ÚS 2051/14

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 453/03

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 6. 1994, sp. zn. III. ÚS 44/93

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 10. 1995, sp. zn. I. ÚS 15/95

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 2246/12

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 19. 5. 2003, sp. zn. I. ÚS 472/02

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 2246/12

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25. 11. 2010, sp. zn. II. ÚS 468/03

Nejvyšší soudy

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 10. 1925, sp. zn. Zm II 173/25

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. 4. 1927, sp. zn. Zm I 807/25

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 1. 2000, sp. zn. 7 Tz 204/99
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 12. 2008, č. j. 30 Cdo 1217/2008-150
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 30 Cdo 744/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 9. 2003, sp. zn. 30 Cdo 1542/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 11. 2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2072/2007
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2003, č. j. 28 Cdo 2090/2002-59
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 3. 2012, č. j. 30 Cdo 154/2011-97
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 7. 2011, č. j. 30 Cdo 4461/2010-130

Vrchní soudy

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 4. 2010, č. j. 1 Co 27/2010-93
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 4. 2002, č. j. 1 Co 28/2002-41
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 7. 2010, č. j. 1 Co 83/2010-70
Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28.1.2009, sp. zn. 1 Co 119/2008
Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 8. 11. 2006, sp. zn. 1 Co 126/2006
Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 1. 2008, č. j. 1 Co 326/2007-135

Krajské soudy

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 9. 1. 2006, sp. zn. 24 C 42/2005
Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 31.10.2007, sp. zn. 24 C 48/2004
Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 4. 12. 2009, č. j. 24 C 44/2007-68
Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 15. 1. 1996, sp. zn. 23 C 96/95
Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. 10. 2001, č. j. 37 C 52/2001-20
Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2009, č. j. 32 C 44/2009-42

Evropský soud pro lidská práva

Rozsudek ESLP ze dne 7. 2. 2012 ve věci „*Axel Springer AG proti Německu I*, st. č. 39954/08

Rozsudek ESLP ze dne 16. 12. 1992 ve věci „*Niemietz proti Německu*“, st. č. 13710/88

Rozsudek ESLP ze dne 6. 2. 2001 ve věci „*Bensaid proti Spojenému království*“, st. č. 44599/98

Rozsudek ESLP ze dne 25. 11. 1999 ve věci „*Nilsen a Johnsen proti Norsku*“, st. č. 23118/93

Rozsudek ESLP ze dne 8. 7. 1986 ve věci „*Lingens proti Rakousku*“, st. č. 9815/82

Rozsudek ESLP ze dne 18. 2. 1999 ve věci „*Buscarini a ostatní proti San Marinu*“, st. č. 24645/94

Rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 1999 ve věci „*Wille proti Lichtenštejnsku*“, st. č. 28396/95

Rozsudek ESLP ze dne 12. 7. 2001 ve věci „*Feldek proti Slovenské republice*“, st. č. 29032/95

Rozsudek ESLP ze dne 26. 11. 1991 ve věci „*Observer a Guardian proti Spojenému království*“, st. č. 13585/88

Rozsudek ESLP ze dne 25. 7. 2001 ve věci „*Perna proti Itálii*“, st. č. 48898/99

Rozsudek ESLP ze dne 1. 7. 1997 ve věci „*Oberschlick proti Rakousku II*“, st. č. 20834/92

Rozsudek ESLP ze dne 7. 10. 1976 ve věci „*Handyside proti Spojenému království*“, st. č. 5493/72

Rozsudek ESLP ze dne 27. 2. 2001 ve věci „*Jerusalem proti Rakousku*“, st. č. 26958/95

Rozsudek ESLP ze dne 19. 9. 2006 ve věci „*White proti Švédsku*“, st. č. 42435/02

Rozsudek ESLP ze dne 24. 6. 2004 ve věci „*von Hannover proti Německu I*“, st. č. 59320/00

Rozsudek ESLP ze dne 25. 1. 2007 ve věci „*Vereinigung Bildender Künstler proti Rakousku*“, st. č. 68354/01

Rozsudek ESLP ze dne 6.10. 2009 ve věci „*Kuliś a Rózsicky proti Polsku*“, st. č. 27209/03

Rozsudek ESLP ze dne 6. 10. 2005 ve věci „*Draon proti Francii*“, st. č. 1513/03

Rozsudek ESLP ze dne 3. 11. 2009 ve věci „*Lautsi proti Itálii*“, st. č. 30814/06

Rozsudek ESLP ze dne 10. 7. 2003 ve věci „*Murphy proti Irsku*“, st. č. 44179/98

Rozsudek ESLP ze dne 27. 8. 2015 ve věci „*Parrillo proti Itálii*“, st. č. 46470/011

Rozsudek ESLP ze dne 29. 4. 2002 ve věci „*Pretty proti Spojenému království*“, st. č. 2346/02

Rozsudek ESLP ze dne 10. 4. 2007 ve věci „*Evans proti Spojenému království*“, st. č. 6339/05

Rozsudek ESLP ze dne 21. 10. 2010 ve věci „*A, B a C proti Irsku*“, st. č. 25579/05

Rozsudek ESLP ze dne 23. 4. 1992 ve věci „*Castells proti Španělsku*“, st. č. 11798/85

LEGISLATIVNÍ ZDROJE

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Zákon č. 500/2004 Sb., Správní řád

Zákon č. 200/1990 Sb., Zákon o přestupcích

Všeobecná deklarace lidských práv (OSN)

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (OSN)

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (RE)

Smlouva o Evropské unii ve znění Lisabonské smlouvy. Konsolidované znění.

Úřední věstník EU C83 ze dne 3. 3. 2010

Listina základních práv EU

INTERNETOVÉ ZDROJE

ABZ.cz: slovník cizích slov, [online], dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz>

Databáze rozhodnutí ESLP, [online], dostupné z: <http://www.echr.coe.int/>

Databáze rozhodnutí Ústavního soudu ČR, [online], dostupné z:

<http://nalus.usoud.cz>

Oficiální web ESLP, [online], dostupné z:

<http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ces>

Oficiální web Ústavního soudu ČR, *Průvodce řízením o ústavní stížnosti*; [online],

dostupné z: <http://www.usoud.cz/pruvodce-rizenim-o-ustavni-stiznosti/>

Právní informační systém Aspi, Wolters Kluwer ČR, a. s.

Právní informační systém Beck-online

Právní informační systém Codexis Academia

Právní informační systém Salvia Kraken, Mgr. Milan Kvasnica

Slovník spisovného jazyka českého, [online], dostupné z:

[http://data.avcr.cz/sd/novinky/hlavni-stranka/110615-slovník-spisovneho-](http://data.avcr.cz/sd/novinky/hlavni-stranka/110615-slovník-spisovneho-jazykaceskeho-na-webu-UJC.html)

[jazykaceskeho-na-webu-UJC.html](http://data.avcr.cz/sd/novinky/hlavni-stranka/110615-slovník-spisovneho-jazykaceskeho-na-webu-UJC.html), nebo také z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php>

10 RESUMÉ

The theme of this thesis are personal rights and protection of personality by Constitutional Court of the Czech Republic and the European Court of Human Rights. The origins of personal rights can be found already in early years of human society. The very basic of human rights and fundamental freedoms are indisputably made of personal rights as well. The extremely high level of human rights in current European standard is both in historical and geographical context very unique. It is the result of complex historical development and cultural and traditional values in European civilization.

Among the most influential factors of continental development of human rights and freedoms are mainly ancient times, the Enlightenment, including the constitution of the USA and the Great French Revolution, World War II and the fall of the Eastern Bloc. The greatest expansion of the area came primarily after World War II, which finally prevailed doctrine of iusnaturalism. Personal rights in the Czech Republic are protected by a multi-level system of protection. The protection of human rights and fundamental freedoms stands on global (UN), Continental (CoE), European Union (EU) and national (the law of the Czech Republic) law. In the Czech Republic, the human rights are protected by constitutional, criminal, administrative and civil law, basically the entire legal order of the Czech Republic.

Substantive law is concentrated primarily in Charter of Fundamental Rights and Freedoms, that is a part of the Czech Constitution, The European Convention on Human Rights as an international treaty is ratified by the Council of Europe and the New Civil Code (Act. No. 89/2012) as the basic legal framework for private civil law in the Czech Republic.

The highest degree of authority in the area of human rights and freedoms has European Court of Human Rights (ECHR). His principles and messages are then transferred into the national legal awareness by Czech Constitutional Court that refers to practice of ECHR. For a quarter-century of ECHR existence, it has become dignified and a representative of the protection of human rights and freedoms.